

Lærdal kommune

Økonomi- og handlingsplan 2017-2020

Vedtak i Lærdal kommunestyre sak 044/16 - 23.6.2016

Innhald

Figurar	5
Tabellar	5
Innleiing – utgangspunkt og struktur	7
Samandrag	8
1 Del 1: Rammevilkår og føringar	12
1.1 Nasjonale rammevilkår: Statlege rammer for inntekter og utgifter	12
1.1.1 Skatteoverføringar frå staten	12
1.1.2 Dei viktigaste lovpålagte kommunale oppgåvene	12
1.1.3 Dei viktigaste lovene som regulerer den kommunale drifta	13
1.2 Kommunereform	13
1.3 Samfunnsutvikling	14
1.3.1 Overordna trendar - Statistiske prognosar	14
1.3.2 Næringsutvikling, omstilling og arbeidsplassar	16
1.4 Kommunale vedtak og føringar – sunn kommuneøkonomi	16
1.4.1 Vedtak	16
1.4.2 Sunn kommuneøkonomi	17
1.5 Konklusjonar: Dei viktigaste rammevilkåra for det vidare planarbeidet	19
2 Del 2: Tenester – rammer, status, utviklings- og investeringsbehov	20
2.1 Innleiing og oversikt	20
2.2 Folkevalde	22
2.3 Rådmannsfunksjonane	22
2.3.1 Rammer og overordna føringar	22
2.3.2 Status og utfordringar	23
2.3.3 Investeringsbehov rådmannsfunksjonen	25
2.3.4 Konklusjonar og tilrådingar	25
2.4 Kyrkja	26
1.1.1 Rammer og overordna føringar	26
1.1.2 Status og utfordringar	26
1.1.3 Investeringsbehov kyrkja	26
1.1.4 Konklusjonar og tilrådingar	27
2.5 Oppvekst	27
2.5.1 Rammer og overordna føringar	27
2.5.1.3 Manglande føresetnader i planstrukturen til kommunen	27
2.5.2 Status oppvekst	28
2.5.3 Investeringsbehov	31
2.5.4 Målsetjingar og konklusjon	32
2.6 Helse - Pleie og omsorg	33
2.6.1 Rammer og overordna føringar	33
2.6.2 Status for helse	36
2.6.3 Status og vurderingar for pleie og omsorg	38
2.6.4 Investeringsbehov	40
2.6.5 Målsetjingar, tiltak og konklusjon	40
2.7 Sosiale tenester (NAV Lærdal)	41
2.7.1 Rammer og overordna føringar	41

2.7.2	Status og utfordringar	42
2.7.3	Investeringsbehov	43
2.7.4	Målsetjingar, tiltak og konklusjon	43
2.8	Flyktningar	44
2.9	Barnevern	45
2.10	Tenesteområdet kultur	46
2.10.1	Rammer og overordna føringar	46
2.10.2	Status og utfordringar kultur	46
2.10.3	Investeringsbehov	48
2.10.4	Konklusjon og tilrådingar	48
2.11	Tekniske tenester	48
2.11.1	Rammer og overordna føringar	48
2.11.2	Status og utfordringar - Tekniske tenester	49
2.11.2.1	Teknisk drift/forvaltning, drift og vedlikehald (FDV)	49
2.11.3	Byggesakshandsaming	52
2.11.4	Oppmåling	52
2.11.5	Brann	52
2.11.6	Sjølvkost/ vatn og avlaup	52
2.11.7	Investeringsbehov Tekniske tenester	53
2.11.8	Målsetjingar og konklusjon	53
2.12	Interkommunale tenester	54
2.12.1	Sogn regionråd	54
2.12.2	Samarbeidet mellom Årdal, Lærdal og Aurland - ÅLA	55
2.12.3	SIMAS	55
2.13	Andre sentrale oppgåver	56
2.13.1	Lærdal næringsutvikling	56
2.13.2	Visit Sognefjord - turistinformasjon – reiseliv – villakssenter	56
2.14	Organisasjonen som instrument for gjennomføringa	57
2.14.1	Rammer og overordna føringar	57
2.14.2	Status og utfordringar	57
2.14.3	Oppgåvedefinisjon og arbeidsflyt	58
2.14.4	Mål- og resultatstyring	58
2.14.5	Aktiv personalpolitikk	59
2.14.6	Omdømme- og identitetsbygging	60
2.14.7	Konklusjonar og tilrådingar	61
2.15	Samla oppsummering og tilrådingar	62
3	Del 3: Inntekter frå skattar og avgifter, fond og brukarbetalingar	64
3.1	Skatteinntekter	64
3.2	Eigedomsskatt	64
3.3	Rammetilskot frå staten	64
3.4	Nærings- og konsesjonsavgift	64
3.5	Øyremerka statstilskot	64
3.6	Tilskot flyktningar	64
3.7	Mva-kompensasjon	65
3.8	Konsesjonskraft - Okken kraft og Lærdal energi	65
3.9	Fond	66
3.9.1	Nærings- og konsesjonsfondet	66
3.9.2	Disposisjonsfondet	66
3.9.3	Fiskefond	67
3.9.4	Viltfond	67
3.10	Brukarbetalingar	67

3.11	Finansielle disposisjonar.....	67
3.11.1	Lånegjeld, renter og avdrag.....	67
4	Del 4: Vekst gjennom tilrettelegging og omstilling	69
4.1	Innleiing	69
4.2	Mål og strategiar i omstillingsarbeidet	69
4.3	Forventa effektar av omstillingsarbeidet og lokale tiltak.....	70
4.4	Realisering av omstillingsplanen – eit scenario for utvikling	71
4.5	Konklusjonar og tilrådingar	71
5	Del 5: Økonomiplanen.....	73
5.1	Overordna føringar for økonomiplanen.....	73
6	Politisk behandling.....	78
6.1	Kort samandrag	78
6.2	Rådmannen si tilråding:.....	78
6.3	02.06.2016 Formannskapet	78
6.3.1	FS-098/16 Vedtak:	78
6.4	23.06.2016 Kommunestyret.....	79
6.4.1	Tilleggsforslag frå frå Gro Starheimsæter (SP):	79
6.4.2	KS-044/16 Vedtak:	79

Figurar

Figur 1	Alternative folketalsframskrivingar	15
Figur 2	Folketalsutvikling etter aldersgrupper	15
Figur 3	Folketalsutvikling born og unge	27
Figur 4	Omsorgstrappa	35
Figur 5	SSB sin framskriving av eldre – alternativ mmm	35
Figur 6	Status for disposisjonsfondet fram til 2015	66

Tabellar

Tabell 1	– Nye investeringar, innsparingseffekt og gjeldsgrad.....	18
Tabell 2	Lærdal kyrkje - søknad om løyving.....	26
Tabell 3	Netto driftsutgifter per innbyggjar 1-5 år i kroner, barnehagar.....	28
Tabell 4	Netto driftsutgifter til grunnskolesektor, per innbyggjar 6-15 år.....	29
Tabell 5	Andel barn 1-5 år med barnehageplass – prosent	29
Tabell 6	Andel elevar i grunnskulen som får spesialundervisning	29
Tabell 7	Elevtalsutvikling	30
Tabell 8	Tal born i barnehage basert på fødselstal/svangerskap per oktober 2015.....	30
Tabell 9	Andel 80 år og over.....	36
Tabell 10	Netto driftsutgifter, pleie og omsorg pr. innbyggjar 80 år og over	38
Tabell 11	Netto driftsutgifter, pleie og omsorg pr. innbyggjar 67 år og over	39
Tabell 12	Plassar i institusjon i prosent av innbyggjarar 80 år og over	39
Tabell 13	Mottakarar av heimetenester pr. 1000 innbyggjarar 80 år og over.....	40
Tabell 14	Oversikt over kommunen sin bygningsmasse fordelt på ulike bruksområde	50
Tabell 15	Oversikt over aldersfordelinga i organisasjonen	60
Tabell 16	Prognose for sal av konsesjonskraft	65

Tabell 17 Prognosen for næringsfondet pr. 30.04.16	66
Tabell 18 Nominell utvikling av den kommunale lånegjelda (i 1000 kr)	68
Tabell 19 Framtidig utvikling av kommunal lånegjeld.....	68

Innleiing – utgangspunkt og struktur

Etter § 44 i kommunelova er kommunane pålagt å utarbeide ein økonomiplan som skal rullerast kvart år. Økonomiplanen dannar grunnlaget for utviklinga av dei kommunale tenestene og investeringsprogrammet i kommunen i dei kommande fire åra. Planen skal vidare omfatte heile kommunen si verksemd, den skal vere sett opp på ein oversiktleg måte og gje eit realistisk bilete av inntekter, forventa utgifter og prioriterte oppgåver.

Grunnlaget for økonomiplanen er samfunnsdelen av kommuneplanen som trekker opp visjonar og verdier for samfunnet og legg rammer for kommunen som organisasjon. Norconsult la fram analysen sin i juli 2015, til vidare diskusjon.

Del 1 av Økonomi- og handlingsplanen presenterer dei ytre rammevilkåra som gjeld for Lærdal kommune.

- Nasjonale rammevilkår – skatteoverføringar frå staten til kommunane, og lovverket som definerer korleis kommunane skal bruke desse midlane. Staten kan også påverke måten kommunane skal organiserast.
- Samfunnsutvikling - korleis kjem Lærdal til å utvikle seg i planperioden, og kva faktorar må me ta med i vurderinga?
- Kommunen er også bunden i tenesteproduksjonen sin gjennom eigne vedtak.

Del 2 beskriver kva tenester kommunen tilbyr. Rammevilkåra medfører endra oppgåver og nye utfordringar for både det politiske systemet og administrasjonen i kommunen. Planen skal vise korleis dei einskilte tenestemråda løysar oppgåvene og korleis kommunen må organisere seg for å møte utfordringane.

Del 3 ser på kommune sine inntektskjelder. Skatt og rammeoverføringar etter statleg regelverk utgjer den største delen av det kommunale driftsbudsjettet. Lærdal har i tillegg konsesjonsinntekter frå kraftproduksjon. Nokre kommunale tenester vert heilt eller delvis finansiert gjennom brukarbetaling.

Del 4 ser på kommunen sitt utviklingspotensiale. Kommunen kan leggje til rette for at næringslivet kan utvikle seg og at innbyggjarane trivast, men det offentlege skal ikkje konkurrere med private bedrifter om konkrete utviklingstiltak. Gjennom Omstillingsprogrammet har kommunen fått ei større handlingsramme for endring og vekst.

Hovudoppgåva i økonomiplanen er å få eit best mogleg resultat for tenestene skildra i Del 2 innafor dei økonomiske rammene som er beskrive i Del 3. Dette går fram av Del 5 som inneheld økonomiplanen som konsekvens av vurderingane i dokumentet.

Samandrag

Demografi og behovsutvikling

Ser me på prognosar for folketalsutviklinga så viser SSB sine alternativ forholdsvis stabilt folketal i planperioden. Bak dette ligg vekst i tal eldre, reduksjonar i tal i yrkesaktiv alder og reduksjonar i tal born og unge. Dette gjeld også for alternativet med høg vekst. Samstundes forventar me at omstillingsarbeidet skal motverke og aller helst snu folketalsutviklinga i positiv lei. Dette er ein usikker føresetnad.

Utan aktiv næringsutvikling vil me tjue år fram i tid få fleire eldre og færre born og unge. Dette betyr at me må vere førebudde på ein voksende helse- og omsorgssektor. Legg me den nasjonale dekningsgraden for sjukeheimeplassar for personar over 80 år til grunn, treng me 18 plassar og 4 korttidsplassar. Etter 2025 startar den store veksten i tal eldre og fram mot 2040 treng kommunen nær dobbelt så mange sjukeheimplassar med same dekningsgrad. I dag har me 33 plassar og ingen omsorgsbustader med heildøgns tilsyn. Går me ned på nasjonal norm no, frigjer me to avdelingar som kan renoverast og byggast om for å møte det auka behovet etter 2025. Investeringsane i omsorgsbustader med heildøgns tilsyn løyser denne utfordringa og er lagt inn i planen.

Ytre økonomiske rammer

I løpet av dei tre siste åra er kommunen sine økonomiske rammevilkår sterkt endra. Summen av skatt på inntekt og formue frå personar og næringsdrivande, overføringar frå staten gjennom rammetilskotet ligg forholdsvis stabilt.

Me erfarer at inntektene frå eigedomsskatt på verker og bruk (kraftanlegg) er fallande. Hovudårsaka er låge straumprisar og at kostnader med renovering av dammar er ført på ein slik måte at dei reduserer skattegrunnlaget. Kommunen er usamd i denne måten å føre kostnadene på og har bedt om ei revurdering av dette. Frå sentralskattekontoret som gjer vurderingane, får me opplyst at kvar sak skal handsamast for seg, og at svar kan ventast hausten 2016. Samstundes kan eigedomsskattegrunnlaget utvidast til også å omfatte næring, bustader og fritidseigedomar.

Prognosane for sal av konsesjonskraft har gått vesentleg ned. I førre økonomiplanperiode låg prognosane på mellom 10 og 12 mill. kroner årleg. Dei nye prognosane viser tal mellom 4,7 og 4,1 mill. kroner for dei kommande fire åra.

Det er gjort endringar i inntektsoverføringssystemet mellom stat og kommune. Omlegginga slår på kort sikt positivt ut for Lærdal. Det vert lagt større vekt på utvikling i tal innbyggjarar, slik at folketalsutviklinga vert meir avgjerande for overføringane.

Låneporteføljen er høg. Ei endring på 1% i rentenivået vil slå ut med over 2 mill. kroner på drifta. Det er ikkje venta store endringar i rentenivået dei kommande 2-3 åra, men på sikt vil rentene truleg auke igjen. Dess meir me låner no, dess meir må me kutte i tenesteproduksjon i seinare år for å dekke inn aukande rentekostnader. Me må difor prioritere investeringar som gir innsparingar i drifta.

Framlegga i økonomiplanen

Rammene for drifta er basert på eit nøkternt scenario. Me må vere førebudde på lågare inntekter og samstundes leggje til rette for vekst – det eine må ikkje stengje for det andre. For planlegginga av teneste må kommunen ta utgangspunkt i budsjettrammene, men det ligg eit potensiale i Omstillingsprogrammet og den stabile løyvinga til næringsutviklingsselskapet LNU. Det er monaleg enklare for den kommunale planlegginga og administrasjonen å reagere med ekspansive tiltak på vekstimpulsar frå næringsutviklinga enn det er å redusere tenestenivået i takt med fallande inntekter.

Innføring av eigedomsskatt tek tid og kan tidlegast slå inn frå 2017. Det er ikkje lagt inn i planen, men kan ligge som eit verkemiddel som kan takast i bruk for å møte ytterlegare inntektstap i planperioden. Regjeringa signaliserer at kommunar som allereie har eigedomsskatt og vil utvide skattegrunnlaget skal starte med 2 promille. Det er også opna for å fjerne eigedomsskatt på fritidsbustader sjølv om det er innført tidlegare.

Kommunen står føre svært store utfordringar for å få eit budsjett i balanse for 2017 og løyse dei samla økonomiske utfordringane fram til 2020.

Gjennom vedtak av økonomiplanen for 2016-2019 definerte kommunestyret klare mål, kva tiltak som må til for å nå måla og ein tidsplan for gjennomføringa. Det økonomiske målet er å gjere drifta uavhengig av svingande inntekter. Produksjon av tenester skal basere seg på dei sikraste inntektene me har gjennom rammetilskot og skattar utanom eigedomsskatten. Andre inntekter må komme som ein bonus og nyttast til utviklingstiltak og investeringar. For å nå målet skal driftsbudsjettet reduserast med rundt rekna 20 mill. kroner. Dette gjev trygge rammer for tenesteproduksjonen, midlar til utviklingstiltak, det vert trygt å vere tilsett og det vert skapt handlingsrom til å drive politikk.

For å komme dit må me gå etter dei «store» pengane. Desse ligg hovudsakleg innafor pleie og omsorg og oppvekst. Det er difor lagt inn tiltak for kring 12 mill. kroner på desse to sektorane samla i planperioden. Det resterande vert henta andre stader i organisasjonen.

Så store kutt kan berre gjerast gjennom reduksjonar i tal tilsette. Oversikt over aldersfordelinga i organisasjonen viser oss at nokre tilsette nærmar seg pensjonsalderen. Om det kjem avgangar i denne aldersgruppa, så kan det kompensere for oppseiingar, men det vil bli behov for oppseiingar ut over dette. Prosessane må følgje spelereglane i lovverket og dei prosedyrar som er forhandla fram mellom partane. Kompetanse er fyrste kriterium for utveljing. Dette gjeld både formell- og realkompetanse. Den som skal ha jobben må ha kompetanse til å utføre oppgåva. Ansiennitet slår inn som neste kriterium.

Det er sett av særskilde midlar til distriktsandel ved flaum på slutten av planperioden når tiltaka er forventa å bli sette i verk.

Vidare utvikling

Organisasjonen må gjennom nokre svært krevjande prosessar for å nå måla. Over tid har me hatt ei god utvikling. Me har fått god styring på økonomien, det er sett i verk leiar- og organisasjonsutvikling, det er rydda betydeleg i ansvar og oppgåver, rutinar er forbetra og sjukefråværet har gått sakte med sikkert ned. Desse prosessane må halde fram, og det er lagt inn midlar til dette i heile planperioden.

Lønnspolitikken er nedfelt i lønspolitisk handlingsplan. Føringsane er at me skal vere konkurransedyktige på løn i høve nabokommunar. Me har som mål å komme dit i løpet av 2017. For framtida vil det bli auka konkurranse om arbeidskrafta på tvers av kommunar. Særleg vil dette gjelde innafor helse og omsorgssektoren. Dei verkemiddel me har for å halde på, utvikle og rekruttere personale er lønn, utviklings- og opplæringstiltak. I den stoda me er no, er det desto viktigare å halde fast ved den lønnspolitiske strategien og ta utviklingsarbeidet vidare frå leiarane ned i organisasjonen. Gjer me ikkje det, taper me i konkurransen om arbeidskrafta, misser framdrifta i dei positive utviklingsprosessane som er sett i gang og får auka fare for å miste viktig kompetanse. Ei vidareføring er ein grunnføresetnad for å nå dei økonomiske måla me har sett oss.

For å bli tryggare på kunnskapsgrunnlaget om utviklinga vår, vil det bli rydda slik at inntekter og utgifter vert plasserte der dei høyrer heime i høve til tenesteproduksjonen. Dette skal legges grunnlaget for meir korrekt statistikk i kommune-stat rapporteringa (KOSTRA). I denne økonomi- og handlingsplanen bruker me framleis KOSTRA-tala som er utrekna etter den gamle metoden. Me bruker også framleis kommunegruppa 03 som samanlikningsgrunnlag, men i framtida ynskjer me å samanlikne oss med kommunar som me har meir kunnskap om og som difor gir oss meir informasjon, t.d. utvalde nabokommunar.

Ein flaskehals for vidare utvikling i kommunen er bustadsituasjonen. Private prosjekt har starta opp på Einemomarki og ombygging av «Produksjonslageret» er under planlegging. Nokre bueiningar var klare i 2016 og fleire private bustader vert lagt ut i marknaden både i 2017 og 2018.

Det er gjort vedtak om å forsere bustadbygginga på kommunale tomter. Dette primært for å møte auka behov knytt til flyktningar og personar med særskilde behov. Bustadbygging vert også prioritert i Omstillingsprogrammet. Gjennom vedtak i kommunestyret er det lagt til rette for at desse satsingane kan samordnast og at det vert sett av ressursar til å drive det framover så raskt som muleg. Mottak av flyktningar kan då skje i takt med det som er skissert i planen. Det er sett av naudsynt midlar til bustadbygging i planen.

For å halde oversikt og kontroll, vil me samle midlar knytt til flyktningar under eit felles ansvar etter same modell som me nytta på Attreisingsprogrammet. Midlar kan då fordelast ut att til dei tenester som treng tilførsel av ressursar for å handtere auka behov. Særleg vil dette gjelde bustader, helse, psykiatri, barnehagar og skule. Det må og aukast opp med personale for oppfølging av flyktningane.

Investeringar vert avgrensa til dei som har starta i 2015, naudsynte investeringar på sjølvkostområdet og investeringar som gjer driftsmessige innsparingar. Nokre tiltak ut over dette er også naudsynt, men vert avgrensa til eit minimum.

Prioriterte oppgaver i planperioden

For å utnytte dei knappe ressursane på best mogleg måte og samstundes ta omsyn til naudsynte investeringar i framtidige behov, må kommunen prioritere dei mest målretta tiltaka.

I planperioden vil kommunen prioritere følgjande:

1. Legge til rette for og starte gjennomføringa av ei bustad- og næringsutvikling som kan gje vekst i folketalet gjennom regulering og utvikling av
 - Bustadareal
 - Næringsareal, med særleg vekt på Håbakken.
2. Lage og starte gjennomføringa av ein samla plan for utvikling av tettstaden gjennom å
 - Prøve ut tiltak for å skape nytt liv i tomme lokale
 - Revidere plangrunnlaget for Gamla Øyri med sikte på auka busetnad og brannsikring
 - Vere ein pådrivar for å flaumsikre Lærdalsøyri
3. Ta i mot og integrere flyktningar i samspel med enkeltpersonar, lag og organisasjonar
4. Gje brukarane med behov for pleie og omsorgstenester eit kvalitativt betre og rettare omsorgstilbod ved å bygge om aldersheimen til omsorgsbustader med heildøgns omsorg
5. Legge til rette for meir effektive pleie og omsorgstenester ved å etablere ein felles personalbase for sjukeheim og heimetenester.
6. Bruke Sogn Lokalmedisinske senter som eit verktøy for å utvikle helse og omsorgstenestene i samspel med Helse Førde
7. Kulturhuset der vidare utvikling er avhengig av tilrådingar i forprosjektet
8. Redusere sjukefråværet i kommunen ned til landsgjennomsnittet
9. Økonomi: Setje opp og gjennomføre innsparingsplanen som kommunestyret vedtek (basert på det førebuande arbeidet i styringsgruppa for sunn kommuneøkonomi)
10. Tenesteutvikling: Plassere ressursane der dei er mest trengde for å levere eit framtidssretta tenestetilbod. Dette kan innebere omfordeling mellom tenesteeiningane.

I Del 1: Rammevilkår og føringar

For å yte best moglege tenester til innbyggjarane og samstundes navigere innanfor ei stram økonomisk ramme, må kommunen skaffe seg eit påliteleg informasjonsgrunnlag for tilboda sine. Tilboda – både eigedomar, bygg, vegar m.m. som kommunen rår over og har eit ansvar for, og alle tenester - skal svare til behova i kvalitet og ikkje minst i storleik, slik at ein bruker akkurat nok midlar til oppgåvene. Alle lovpålagde og vedtekne kommunale oppgåver skal gjennomførast, samstundes som overkapasitet skal unngåast. Dess betre ein kan kombinere dei to måla, dess meir effektiv er den kommunale drifta.

1.1 Nasjonale rammevilkår: Statlege rammer for inntekter og utgifter

1.1.1 Skatteoverføringar frå staten

Det overordna målet med inntektssystemet er å utlikna kommunane sine ulike føresetnader for å gje like tenestetilbod over heile landet. Ved fordeling av rammetilskotet vert det på den eine sida teke omsyn til forskjellar i befolkningsstorleik og – samansetnad, busetnadsmønster, avstandar og kommunikasjon. På den andre sida forskjellar i inntektsgrunnlag og skatteinngang. Skatt er den største inntekta og er ”grunnmuren” i kommunane sitt inntektsgrunnlag. Kommunane sin næringsstruktur avgjer i stor grad inntektene frå skatt på inntekt og formue. Inntektssystemet inneheld i tillegg tilskot som vert gitt ut frå regionalpolitiske målsettingar. Det vert òg ytt skjønntilskot for å jamne ut spesielle tilhøve som ikkje vert ivareteke innafor det ordinære inntektssystemet.

I 2014 fekk Lærdal ca. kr 23.300 pr. innbyggjar i inntekts- og formueskatt og ca. kr 30.000 i ordinært rammetilskot. Til saman vart det kr 115,6 mill. Eigedomsskatten og andre skattar har gjeve kommunen kr 36 mill.

I Lærdal er landbruk ei viktig næring. Sjølv om tal bruk går ned, har jordbruksareal i drift vore nærmast uendra dei siste 15 åra. I 2014 mottok landbrukssektoren i kommunen kr 28 millionar kroner i produksjonstilskot, andre refusjonar og tilskot.

1.1.2 Dei viktigaste lovpålagte kommunale oppgåvene

Gjennom eigne lovverk er det lagt oppgåver til kommunane som dei må løyse. Staten krev at kommunen syter for gode og tilpassa tilbod innanfor oppvekst, helse, pleie og omsorg. Lovene definerer også kva rettar innbyggjarane har i høve tenestene kommunen skal yte.

Kommunen skal ha ein plan for korleis samfunnet skal utviklast og areala i kommunen nyttast til bustader, næring, offentleg tenestetyting m.m. Utforminga skal skje etter spelereglane i lovverket. Grad av bindingar aukar etter kvart som planane vert meir detaljerte. Det overordna nivået er kommuneplanen sin samfunnsdel og arealdel. Under dette kjem delplanar innafor tenester eller geografisk avgrensa deler av kommunen. I planverket skal det takast omsyn til barn og unge sine behov, det er krav om lik tilgang for alle (universell utforming), det skal vere planar for omsorgstenester, barnehagar og opplæring m.m.

Det er ein grunntanke i velferdsstaten at alle skal få det dei har behov for innafor ei minimumsgrense definert i lovverket. Nivået på dei einskilte tilboda er ikkje definert nøyaktig og kommunen har såleis eit spelrom. På den andre sida er rettstryggleik viktig for innbyggjarane våre. I dette ligg at alle skal få det dei har krav på.

Lovpålagde oppgaver som gjev rettar til innbyggjarane finne me innafor dei ”store” områda, oppvekst, helse og omsorg. I praksis utgjer dette om lag 2/3 av det kommunale budsjettet. Samstundes er det slik at dei er lovpålagde, men me har spelerom i høve korleis me yter tenester. Rettar kan oppfyllest på eit minimumsnivå eller ein kan gå ut over minimumsnivået lovverket krev. Det er eit polisk prioriteringss spørsmål kva nivå ein vil legge seg på.

Tekniske tenester som vatn, avløp og renovasjon må leverast for at samfunnet skal fungere. Desse tenestene er betalte av brukarane.

Det er også ei rekke oppgaver knytt til kommunal eigedom og drift i form av idrettshallar, idretts, leike- og parkanlegg. Dette kan dekkast inn gjennom brukarbetaling, men me ser at betalingar for bruk av kommunale bygg i Lærdal er på eit lågt nivå eller gratis.

Me har også andre oppgaver som ikkje er lovpålagde, men som kommunen utfører. I denne gruppa finn me mange av dei kommunale kulturtilboda og bidrag til frivillig arbeid. Dei er viktige for at det skal vere godt å bu i kommunen, men utgjer ein liten del av det kommunale budsjettet.

1.1.3 Dei viktigaste lovene som regulerer den kommunale drifta

Kommunelova set rammene for folkestyret i kommunane, for ei rasjonell og effektiv forvaltning og korleis kommunane skal organisere seg - dei folkevalde organa, deira administrasjon og forhold til innbyggjarane (t.d. folkeavstemmingar), og ulike former for interkommunalt samarbeid. Lova regulerer også rettar og plikter til dei folkevalde. To kapittel omhandlar spesielt økonomiplanlegging (økonomiplan og budsjett), låneopptak og den overordna finansforvaltninga. Som dei andre forvaltingsprinsippa skal også dei økonomiske avgjerdene vere bygde på berekraftig utvikling og høg etisk standard. For å sikre at kommunane etterlever desse prinsippa, er det sett opp reglar for internt og statleg tilsyn.

Forvaltningslova slår fast kva reglar som gjeld for kommuneadministrasjonen. Det vert stilt strenge krav til habilitet og sakshandsaming og korleis vedtak vert fatta. Ein viktig del av dette er korleis innbyggjarane vert møtt av forvaltninga og korleis motsetnader (klager) vert handsama.

Offentlegheitslova skal leggje til rette for at offentleg verksemd er open og gjennomsiktig. Rettstryggleiken for den enkelte, og tilliten til det offentlege og kontrollen frå ålmenta er sentrale formål. Innbyggjarane sin rett til å krevje innsyn vart utvida i 2011, og det er no færre unntak frå innsynsretten. Dei viktigaste unntaka er framleis opplysningar som er underlagde teieplikt, dokument innhenta utanfrå, og dokument som vedkjem rettssaker, nasjonale interesser og det offentlege sin forhandlingsposisjon. Som prinsipp gjeld at all kommunal informasjon er offentleg, med mindre lova definerer ei grunngjeving for unntak.

1.2 Kommunereform

I kommuneproposisjonen 2015 (prop. 95 S) tek regjeringa sikte på ”større og meir robuste” kommunar: ”Kommunene bør ha minst 15.000-20.000 innbyggere for å sikre en god oppgaveløsning” (pkt. 4.5.2). Samanslåingane skal vere sett i gang seinast 1.1.2020, og den regionale prosessen i regi av fylkesmennene startar i 2014.

Staten seier at kvar kommune har eit sjølvstendig utgreiings- og vedtaksansvar og at alle kommunar må ta stilling til eventuelle samanslåingar innan våren 2016.

I planperioden vil kommunen difor bli utfordra til å ta standpunkt og velje kor aktiv ein skal vere i prosessen. Dette gir eit nytt utgangspunkt for langsiktige strategiske val m.o.t. kommunesamarbeid generelt sett. Presset for å konsentrere administrative støttefunksjonar og å etablere større fagmiljø vil auke, og avgjerdene påverke overføringane frå staten. Samstundes finst det funksjonar som ikkje bør ha for stor geografisk avstand til brukarane.

Det vart i kommunestyre 16.10 2014 vedteke å opprette ei styringsgruppe med dei politiske gruppeleiarane som deltakarar. Rådmannen fekk i tillegg i oppgåve å nemne opp ein representant frå administrasjonen. Styringsgruppa har hatt fleire møte våren 2015. Til formannskapsmøtet 09.06.2015 la rådmannen, i samsvar med krav frå styremaktene, fram eit utfordringsnotat om kommunereforma. Lærdal kommune var dermed innanfor fristen på 01.07.15, som var sett for dette notatet. I kommunestyre 18.06.2015 var det gjort følgjande vedtak:

Lærdal kommunestyre meiner det er naturleg å arbeide vidare med desse alternativa:

1. Lærdal åleine
2. Indre Sogn (ev. heile Sogn regionråd)
3. Årdal, Lærdal og Aurland

Tingingane mellom nabokommunane vart avbrote i februar 2016. Det var ikkje mogleg å kome fram til ein intensjonsavtale. Folkerøystinga i kommunane Høyanger, Balestrand, Vik, Leikanger, Sogndal og Aurland 23.mai 2016 viste at berre innbyggjarane i Sogndal og Balestrand, var innstilte på ein storkommune i Sogn. Det har og vore drøftingar med Årdal og Aurland utan at desse har ført fram. Ein har konkludert med at det ikkje er grunnlag for å gjennomføra ei innbyggjarhøyring eller folkerøysting.

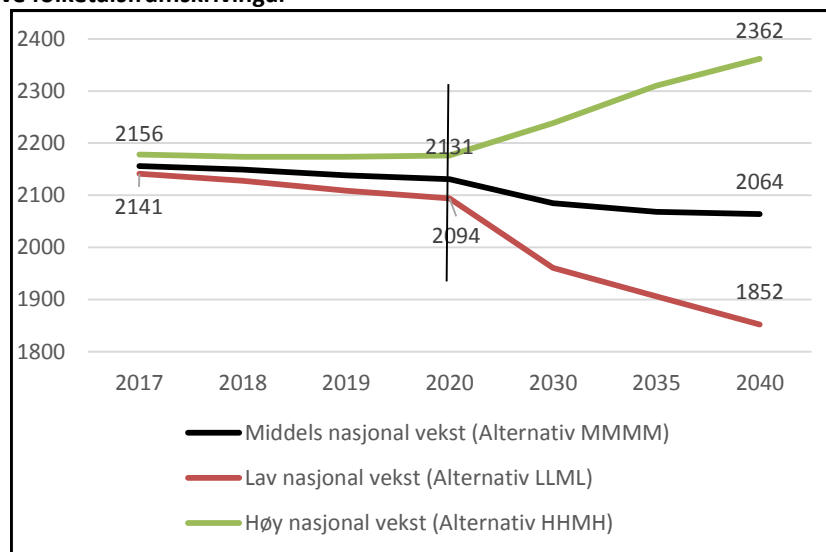
1.3 Samfunnsutvikling

1.3.1 Overordna trendar - Statistiske prognosar

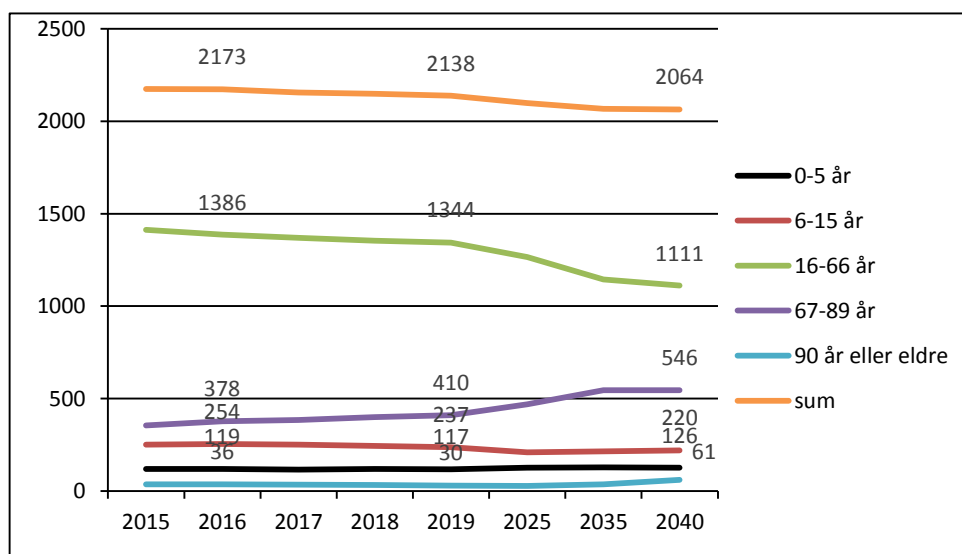
Kommunane skal byggje planlegginga si på ” *en realistisk vurdering av den forventede utvikling i kommunen ..., og av de økonomiske ressurser som vil stå til rådighet, slik dette framgår av økonomiplanen*” (kommunelova §5.2). Eit viktig poeng er å unngå å overvurdere framtidig tenestebehov og investeringar. For det praktiske arbeidet inneber det at kommunen legg til grunn Statistisk Sentralbyrå sitt mellomalternativ (MMMM) for folketalsutvikling når tenesteomfanget skal planleggjast.

Statistisk Sentralbyrå nedjusterte folketalsframskrivinga i 2014 og har ikkje endra desse tala i 2015. Ved middels nasjonal vekst inneber dette at folketalet i Lærdal vert rekna som meir eller mindre uendra i planperioden, for så å gå noko ned fram mot 2030 (sjå Figur 1 Alternative folketalsframskrivingar).

Prognosen går som sagt ut frå nasjonale tal. For ein planleggingsprosess som er tilpassa realiteten, må ein sjå på dei lokale rammevilkåra SSB ikkje kan ta omsyn til.

Figur 1 Alternative folketalsframskrivingar

Når det gjeld folketalsutvikling, er det svært relevant korleis dei ulike aldersgruppene utviklar seg i høve til kvarandre. Endringar i den yrkesaktive gruppa gir størst utslag på skatteinntektene. Det er samstundes gruppa som flytter og endrar seg mest. Endringar i tal born og eldre slår sterkast ut på rammeoverføringane. Prognosane er sikrast for dei eldste aldersgruppene, då det her er lite flytting.

Figur 2 Folketalsutvikling etter aldersgrupper

Figuren viser at aldersgruppa 67-89 år er den einaste med monaleg auke, noko som kan få store konsekvensar for både helse- og omsorgsbudsjettet i kommunen. Dette vert analysert nærare i kapittel 2.6. Elevtala er svakt fallande i planperioden, og noko fallande på lengre sikt. Nedgangen i gruppa 6-15 år er innafør statistisk feilmargin. Tenesta "Oppvekst" må vurdere korleis ein handsamar trenden og førebur seg på eventuelle endringar (kapittel 2.5)

1.3.2 Næringsutvikling, omstilling og arbeidsplassar

Lærdal kommune fekk status som omstillingskommune hausten 2012, i samarbeid med Årdal kommune. Bakgrunn for omstillingsstatusen var avviklinga av 1881 sin aktivitet i Lærdal, endringar ved Lærdal sjukehus, nedgang i folketalet og konkursen til Dooria i Årdal.

Det er etablert eit eige omstillingsstyre til å følgje opp omstillingsarbeidet. Det består av styret for Lærdal Næringsutvikling AS, med tillegg av ordførarane i Lærdal og Årdal og ein politisk valt representant frå Lærdal. Ordføraren i Lærdal er styreleiar. Rådmann i Lærdal kommune, samt representantar frå Sogn og Fjordane fylkeskommune, Innovasjon Norge og Årdal Utvikling har observatørstatus. Lærdal kommune har vedteke at LNU skal ha den praktiske oppfølginga av omstillingsprogrammet. Dagleg leiar i LNU er hovudprosjektleiar for omstillingsarbeidet.

Utviklingsplanen for omstilling i Lærdal 2013 – 2017 vart handsama og vedteken av kommunestyret i Lærdal 20. juni 2013. Det må søkjast omstillingsstaus for 2 år av gongen. Gjeldande omstillingsstatus for Lærdal gjeld for 2014 og 2015.

Omstillingsplanen går i utgangspunktet til ut 2017. Brannen i Lærdal sette omstillingsarbeidet tilbake og Lærdal kommune vil med bakgrunn i dette søke om eit ekstra år som omstillingskommune. Budsjettet for omstillingsarbeidet vert innvilga frå år til år. For 2014 vart det sett opp 18 prosjekt med ei kostnadsramme på kr 8.325.000. For 2015 vart budsjettet kr 9,5 mill. til 18 prosjekt.

Omstillingsarbeidet skal stimulere til vekst i det lokale næringslivet, og har som mål å auke talet på arbeidsplassar med 50 frå 2012 til 2017.

1.4 Kommunale vedtak og føringar – sunn kommuneøkonomi

1.4.1 Vedtak

I ØHP 2014-2017 har kommunen satt seg som mål å ha ei sunn økonomisk drift innan 2025 slik dette er definert i punkta a-e under:

- a. Eit overskot i drifta på om lag 7 mill. kr som kan nyttast til utviklingstiltak og investeringar.
- b. Ein netto gjeldsgrad av samla inntekter på maks 50-60%.
- c. Fond/reservar på 4-5% av samla driftsinntekter. Dette tilsvarar ca. 11 mill. kroner for Lærdal kommune.
- d. Omsynet til brukarar og organisasjon vert førande på innføringstakten.
- e. Drifta bør ikkje vere avhengig av svingande inntekter og det bør vere minst muleg risiko knytt til drifta og basisfunksjonane i kommunen.

Kommunestyret legg desse prinsippa til grunn for styring av drift og utvikling:

- a. Inntekter frå Stuvane skal ikkje nyttast til drift.
- b. Det vert sett ei maks grense for låneopptak på inntil 10 mill. kroner i året til investeringar slik at me har ei viss nedbetaling av gjeld i planperioden.
- c. Det skal prioriterast investeringar i slik rekkefølge:
 1. liv og helse,
 2. utbetningskrav gjennom lovpålegg,
 3. ivareta nye brukargrupper og tilbod
 4. effektivisering av drifta
 5. medfinansiering til tilskotsordningar
 6. andre

Det er sett i gang større enkelttiltak for å nå det politisk vedtekne målet:

- Så langt det let seg gjere skal det frigjerast kapital gjennom sal av bygg og eigedomar for å ivareta investeringsbehovet.
 - Sal av eigedom er reorganisert, og innsatsen har gjeve dei fyrste resultata. Det er under vurdering korleis den store eigedomsmassen i kommunen kan forvaltast på best mogleg måte.
- Dekningsgraden på institusjonsplassar i Pleie skal reduserast Gjennom ombygging av sjukeheimsplassar til omsorgsbustader.
 - Sjølv byggeprosessen startar i 2016. Denne investeringa gir innsparingar på driftssida som er større enn kapitalutgiftene, dvs. at investeringa ikkje berre effektiviserer drifta, men at ho reduserer driftskostnadene samla sett.
 - Kommunen har vedteke ein dekningsgrad på 25%, medan landsgjennomsnittet ligg ved 18%. Ombyggingsplanane går ut frå landsgjennomsnittet. Dekningsgraden må difor vedtaksfestast på nytt.

Endring av dekningsgraden er det mest effektive sparetiltaket som kommunen kan gjennomføre i planperioden. Tiltaket krev investeringar. Økonomi- og handlingsplanen for 2017-2020 inneheld også andre større investeringar. Den fastsette grensa på låneopptak og det vedtekne investeringsnivået må difor avstemmast mot kvarandre.

1.4.2 Sunn kommuneøkonomi

Det er styringsgruppa for sunn kommuneøkonomi som skal sjå på heilskapen og komme med framlegg til kva som skal gjennomførast. Til sjuande og sist er det opp til kommunestyret å vedta tiltaka. Dette vert gjort når budsjett for 2017 skal på plass.

Hausten 2015 fekk gruppa ei ny utfordring. Svikt i inntekter og statlege overføringar krev at kommunen tilpassar drifta. I løpet av planperioden er me nøydd til å redusere driftsnivået med nesten 20 millionar kroner.

Kommunen har lagt opp til fellesdugnad med arbeidsgrupper for å finne eigna tiltak for å nå målet. Oppstartmøte vart gjennomført 7. april 2016.

I alt er det 8 arbeidsgrupper der det sit politikarar, administrasjon og tillitsvalde. Etter framdrifta skal gruppene ha sine framlegg klare innan 15 september. Oppdraget er finne fram til tiltak som reduserer utgiftene eller aukar inntektene i tråd med måltala. Det må komme fram kva verknader dei enkelte tiltaka får for brukarane og kvaliteten på tenestene. Det må takast omsyn til det me kjenner til av framtidige endringar knytt til lover, reglar, teknisk utvikling, økonomi og behov. Det er også rom for investeringar som kan redusere utgiftsnivået og effektivisere drifta.

For å nå måltala for sunn kommuneøkonomi, må ein både endre driftsnivået og dei kapitalrelaterte avgjerdene. Nye lån til investeringar medfører auka rente og avdrag og gjer det vanskelegare å redusere gjeldsgraden. Tiltaka på driftssida som nedbemanning kan ble «ete opp» av auka kapitalkostnader.

Investeringane som er tilrådde for planperioden fokuserer sterkt på innsparingspotensiale, men det er også naudsynt med nokre store samfunnsrelaterte tiltak som flaumsikring som ikkje gir konkrete driftsinnsparingar. Slike tiltak kan spare oss for framtidige katastrofar, men verknaden er ikkje målbar innanfor kommunebudsjettet.

Investeringane som er tilrådde har ein samla netto innsparingseffekt (driftsinnsparingar etter kapitalkostnader) som vist i tabellen:

Tabell 1 – Nye investeringar, innsparingseffekt og gjeldsgrad

	2017	2018	2019	2020
totalt - investeringar alle prosjekt	76 635 000	37 495 000	56 835 000	28 650 000
bruk av lån	48 405 000	16 110 000	19 388 000	8 320 000
tillegg rentekostnader, sum alle prosjekt	1 952 950	2 397 095	2 892 048	2 949 217
tillegg avdrag, sum alle prosjekt	3 502 706	4 240 306	5 061 539	5 327 306
reduksjon driftskostnader, alle prosjekt	-12 297 610	-13 230 441	-13 930 682	-13 892 830
netto reduksjon kostnader alle prosjekt:	-6 841 954	-6 593 041	-5 977 096	-5 616 308
lån utestående, investeringsplan	275 277 252	279 387 252	285 775 252	281 095 252
brutto driftsbudsjett (2016, uendra)	259 474 000	259 474 000	259 474 000	259 474 000
gjeldsgrad	106 %	108 %	110 %	108 %

1.5 Konklusjonar: Dei viktigaste rammevilkåra for det vidare planarbeidet

Folketalsutvikling:

Me legg SSB sitt mellomalternativ til grunn som ei realistisk framskriving av folketalet. Her går det fram at:

- Folketalet samla sett går ned med om lag 5 % fram til 2040
- Tal born og unge går ned, tal personar i yrkesaktive aldersgrupper held seg om lag stabilt (-1%), medan tal personar over 67 år aukar monaleg.

Konsekvensen av dette er at:

- både skatteinntekter og rammeoverføringar vil gå ned
- profilen på tenestene må dreiest over frå born og unge til helse og omsorgstenester.

Kommunereform:

Det er stor uvisse knytt til den kommande kommunereforma. Førebels er det ikkje nokon konkret samarbeidsstrategi i sikte, men det er rimeleg å tru at endringar i regionen vil utfordre driftsnivået i kommunen. Størst press på samordning vil det vere på administrative støttefunksjonar, planarbeid, byggsak, kart og oppmåling. Ei vidare satsing og utviding av det interkommunale tenestesamarbeidet vil møte ei slik utfordring. Erfaringa viser at slike tiltak tek tid. Interkommunalt samarbeid er krevjande i forhold til demokratisk styring.

Sunn økonomisk drift:

Dei vedtekne føringane for sunn økonomisk drift krev ein reduksjon av investeringane til eit absolutt minimum. I tillegg er kommunen tvinga til å kompensere for bortfall av inntekter frå konsesjonskraft og eigedomsskatt på kraftverk. Ut frå krav om kommuneøkonomi i balanse er det berre rom for investeringar så langt dei medfører innsparingar for drifta. Konklusjonen er at alle investeringane må analyserast i høve til innsparingspotensialet. Det er samstundes særskild viktig å undersøkje alternative måtar å levere den same tenesta på.

Eigedomsskatt:

Den nyaste prognosen for inntekter frå eigedomsskatt frå kraftverka i kommunen aukar krava til effektivisering i endå sterkare grad. Kommunen har tre mulegheiter til å kompensere for skattesvikt – ein auke av andre inntekter/skattar, ein reduksjon av driftsnivået eller ei effektivisering av drifta.

Det mest krevjande for organisasjonen og tenestene er reduksjonar av driftsnivået. Dette vil få direkte verknad for innbyggjarane. Å hente ut store effektiviseringsvinstar krev tid og gjev ikkje nok innsparingar i planperioden. Ein kombinasjon av reduksjonar, effektivisering og auka inntekter er såleis det som vil gje størst mulegheit for å nå politisk vedtekne mål innafor planperioden.

2 Del 2: Tenester – rammer, status, utviklings- og investeringsbehov

2.1 Innleiing og oversikt

Etter budsjett for 2016 har Lærdal kommune inntekter på kring kr 166,9 mill. Av desse går kr 9,6 mill. til avdrag og kr 3,7 mill. til renter. Kr 7,9 mill. er øyremerka eller avsette til ulike fond og til avsettingar, sal av konsesjonskraft er sett til 9,3 millionar, slik at den kommunale drifta har kring kr. 151,4 mill. til finansiering av tenestetilbodet.

Innafor kvart ansvar er det ei rekkje oppgåver.

Folkevalde

Under ansvaret "Folkevalde" ligg mellom anna all politisk møteverksemd, internasjonalt arbeid, råd for eldre og funksjonshemma, stønad til politiske parti. Gjennomføring av kommune- og stortingsval er også lagt til dette ansvarsområdet.

Hovudtillitsvalde, kontrollutval m.m.

Frå 2016 har me laga eit nytt ansvar 112 som omfattar hovudtillitsvalde, kontrollutval og revisjon, samfunnssikkerheit og beredskap. Dette er trekt ut frå ansvar folkevalde og ansvar rådmann. Til ansvar 112 ligg og fleire funksjonar som vert finansierte gjennom bruk av midlar frå næringsfondet eller der budsjettet går i null. Dette er næringsarbeidet, reiseliv og ymse prosjekt.

Rådmann

Ansvarsområdet "Rådmann" omfattar alle administrative støttefunksjonar som servicesentral, IKT, skatteoppkreving, økonomi og rekneskap, planarbeid, organisasjon og personale, landbruk og fellesoppgåver.

Den norske kyrkja – Kyrkja i Lærdal

Kyrkja i Lærdal vert ført i kommunerekneskapen som eit eige ansvarsområde. Etter lova har kommunen ansvar for stønad til trussamfunn.

Oppvekst

Oppvekst omfattar alle barnehagar, skular og skulefritidstilbod.

Doktorheimen

Doktorheimen representerer eit viktig samhandlingsprosjekt innanfor helse- og omsorgstenesta. Eigedommen som kommunen har kjøpt frå fylkeskommunen gir og dei samla tenestene gode vilkår for tverrsektorielt samarbeid, ulike lågterskeltilbod, ein samlingsplass samt å møte noverande og framtidige krav til tenesta.

Helse

Helse femner om helsesenter, helsestasjon, legetenester, fysioterapi og andre offentlege helsetilbod.

Pleie og omsorg

Tenesta omfattar alders- og sjukeheim, heimesjukepleie, omsorgsbustadar og brukarar med særskilde behov.

Sosiale tenester (NAV)

Kontoret har oppfølgingsansvar for langtidssjukemelde, arbeidsledige, sosialhjelp og uføretrygd. NAV er også forplikta til følgje opp flyktningar som kommunen tek imot. Kommunen finansierer 70% av stillingane, medan staten finansierer 30%.

Flyktningar

Arbeidet med busetting av flyktningar involverer nesten alle etatar i kommunen. Husvære (eigedomsforvaltning), språkopplæring, arbeidsintegrering, skule, barnehage, helsetenester og sosial oppfølging er dei mest relevante, men ikkje dei einaste. Eit eige ansvarsområde gjer det mogleg å koordinere alle naudsynte tiltaka under eitt tak og å tildele ressursane til dei einingane som får auka tenesteyting.

Barnevern

Barnevernet har både rådgevingsoppgåver (familiesentra) og yter akutthjelp, ofte med etterfølgjande plikter over lengre tid. Staten ønskjer å flytte fleire oppgåver til kommunane.

Kultur og formidling

Bibliotek, kulturskule, kulturminnevern / lokalthistorisk arkiv er oppgåver som ligg til dette tenestområdet. Kommunen gjev også stønad til lag og organisasjonar innan kultur. Mange aktivitetar i kulturhuset vert gjennomført i samarbeid med kommunen.

Tekniske tenester

Teknisk drift har ansvar for forvaltning, drift og vedlikehald av alle kommunale bygningar og anlegg, inkludert vegar, gater, parkar og grøntanlegg. Det kommunale vatn- og avløpsnett er også ein del av dette.

Tekniske tenester omfattar også handsaming av saker etter plan- og bygningslova.

Investeringar:

Kommunen produserer ikkje berre sjølve tenestene, men er også ansvarleg for fysisk tilrettelegging, dvs. kommunal infrastruktur som vegar, vatn og avløp, bygningar og uteareal som rommar tenestene. Kommunale bygg og anlegg må haldast ved like og fornyast. Nye kommunale oppgåver medfører investeringar i nybygg- eller ombyggingar. Utgifter som ikkje kan dekkast over løpande vedlikehaldsbudsjett, vert finansiert over investeringsbudsjettet.

Kommunen har fleire finansieringskjelder for investeringar enn for drifta av tenestene sine. Kommunen kan til dømes ta opp lån, noko som Lærdal har nytta seg av meir enn dei fleste andre kommunar.

Når administrasjonen vurderer tenestenivået som er påkravd og ønskjeleg, kjem ein fram til ei liste over investeringstiltak i planperioden. Tiltaka må prioriterast og finansierast gjennom den politiske prosessen. Økonomi- og handlingsplanen er instrumentet kommunen har til dette føremålet.

Innafor den stramme økonomiske ramma som kommunen har skal kvar planlagd investering sjåast på som eit eige prosjekt, med grunngjeving, kostnader, finansiering og tidsperspektiv. Kommunen ønskjer å legge opp ein systematikk der alle investeringar går gjennom ein forstudie for avklare status og faktiske forhold, eit forprosjekt som definerer og legg rammer for investeringa samt eit hovudprosjekt som er sjølve gjennomføringa. Ein slik

framgangsmåte gjev betre oversikt over økonomi og konsekvensar steg for steg. Det er særleg dei største prosjekta dette høver for.

Dette betyr vidare at det må settast av midlar til dei ulike stega og at timeforbruk i organisasjonen vert lagt inn, finansiert og kostnadsført over kvart einskild prosjekt.

2.2 Folkevalde

Ansvar for folkevalde omfattar all politisk aktivitet i dei politiske organa, råd for eldre og funksjonshemma og internasjonalt samarbeid.

Tal møte har vorte reduserte dei siste åra, men storbrannen medførte at det vart oppretta eit eige attreisingsstyre. Dette er saker som har komme i tillegg til "vanleg" politisk aktivitet.

Sjølv om kostnadene har gått ned dei siste åra, har Lærdal relativt høge driftsutgifter pr. innbyggjar til politisk styring (kring 70% over KOSTRA-gruppa). Møtekostnader og refusjonar for tapt arbeidsforteneste eller inntekter frå næringsverksemd er dei største utgiftspostane.

Støtte frå politisk sekretariat har hatt ei god utvikling. Det er eit ønske om å ta i bruk ny teknologi og kommunikasjonsløyser for å gjere arbeidet for dei folkevalde meir effektivt.

2.3 Rådmannsfunksjonane

Det er ei rekke større og mindre oppgåver som er samla under "rådmannsfunksjonane".

Ansvarsområdet omfattar ikkje berre administrative leiarfunksjonar, servicesentralen og ymse fellesutgifter, men også arbeidsområda som ikkje er del av dei tre store tenesteeiningane i kommunen, blant anna planarbeid, rekneskapskontor, skatteoppkreivjarkontor og landbruk. Det er vanskeleg å samanlikne utviklinga over tid sidan eininga har vorte reorganisert fleire gongar dei siste åra.

2.3.1 Rammer og overordna føringar

Dei viktigaste rammene for denne verksemda er definert gjennom kommunelova, forvaltningslova og offentleglova.

Organisasjonen endra organisering frå januar 2012. Målet med endra organisering er å dyrke fram ein organisasjon som tenker heilskapleg, er utviklingsretta, fleksibel og som set brukarane i fokus.

Det strategiske nivået i organisasjonen er samla i leiargruppa som består av rådmann, kommunalsjefar og leiar for organisasjon og personale. Dette er den samlande og koordinerande eininga i organisasjonen.

Det er etablert faste møtestrukturar. Leiargruppa samlast annakvar veke, kommunalsjefane har faste møte med sine leiarar, plasstillitsvalde og verneombod, rådmann har faste møte med leiarane knytt til rådmannsfunksjonen ein gong i månaden. Økonomi, arbeidsmiljø og helse, miljø og tryggleik er faste punkt på dagsorden.

Det er viktig å ha ein god dialog med dei tillitsvalde i organisasjonen. Dette vert ivareteke gjennom faste møte mellom dei hovudtillitsvalde, rådmann og leiar for organisasjon og personale ein gong i månaden.

2.3.2 Status og utfordringar

Oppgåver for den **kommunale skatteoppkrevjaren** er pålagt i lov av 17. juni 2005 nr. 67 om betaling og innkrevjing av skatte- og avgiftskrav (skattebetalingslova) og i forskrifter, instruksar og retningslinjer fastsett med heimel i lova. Arbeids- og ansvarsområde til skatteoppkrevjaren er fastsett i eigen instruks fastsett av Skattedirektoratet (skatteoppkrevjarinstruksen). Hovudoppgåvene er:

- Føra rekneskap for alle skattar og avgifter under fellesinnkrevjinga (skattebetalingsordninga)
- Krevja inn alle skatte- og avgiftskrav, jfr. skattebetalingslova § 2-1, dvs. formues- og inntektsskatt, trygdeavgift og arbeidsgjevaravgift
- Behandla saker vedkomande lemping, gjeldsordning etter gjeldsordningslova og utgiftsføring etter gjeldande retningslinjer
- Utføra arbeidsgjevarkontroll, informasjon og rettleiing overfor arbeidsgjevarar/skatteytarar i kommunen

Skatteoppkrevjarkontoret har pr. i dag 3 tilsette og 3 årsverk. Gjennom ein vertskommuneavtale ivaretek kontoret skatteoppkrevjinga for Lærdal, Aurland og Vik.

Skatterekneskapen vert avlagt overfor Skattedirektoratet.

Lærdal er deltakar i Den Interkommunale Arbeidsgjevarkontrollen i Sogn. Dette samarbeidet består av alle 9 kommunane i Sogn. Samarbeidet har tilsett 2 kontrollørar, som vert administrert av skatteoppkrevjaren i Årdal.

Arbeidsoppgåvene i etaten er under stadig endring. Manuelle oppgåver vert mindre, men ein ser at nye arbeidsoppgåver kjem til.

IKT-funksjonen si oppgåve er å drifte, vedlikehalde og utvikle kommunen sine kommunikasjonslinjer, IKT-utstyr og programvare. Dei skal også stø opp om og legge til rette for og tenesteutvikling basert på IKT-verktøy. Det er ein tilsette på eininga, som utgjør 1 årsverk. Dei er del av eit samarbeid mellom Årdal, Lærdal og Aurland. IKT vert nytta som verktøy i alle deler av organisasjonen og er sentralt for å utvikla tenester og organisasjon.

Grunnlaget i form av kommunikasjonslinjer, nettverk, utstyr og programvare er etter kvart på plass. Det som står att er å ta verktøyet aktivt i bruk i alle deler av organisasjonen og utnytte dei mulegheiter verktøyet gjev på ein betre måte. Her er og vil det meir eller mindre alltid vere mulegheiter for forbetring. Systematisk opplæring av brukarane er naudsynt.

Me leverer IKT-tenester til Lærdal Næringsutvikling (LNU) og Okken kraft. Det er laga avtalar om sal av tenester basert på ein kostnad pr. brukar knytt til våre system, og det vert fakturert ut frå dette. Kyrkja og frivilligsentralen nyttar seg og av slike tenester.

IKT-utstyr vert normalt avskrive over tre år. Det er utfordrande med ein så høg utskiftingstakt. Kva utskiftingstakt me skal legge oss på bør avklarast.

Det er starta opp eit prosjekt for utskifting av telefonløyisinga på tvers av dei tre kommunane Årdal, Lærdal og Aurland. Prosjektet vert gjennomført i 2015 og 2016. Her ligg mulegheiter for nye former for samhandling gjennom videomøte og deling av presentasjonar m.m. Ei slik investering opnar såleis mulegheiter for effektivisering av drifta.

Landbruksnæringa er regulert gjennom eit omfattande lovverk. Det felles landbrukskontoret sine oppgåver er delt i forvaltning av regelverk, forvaltning av sentrale og lokale tilskot retta mot landbruksnæringa og å gje rettleiing og rådgeving generelt innafor fagområdet.

Kontoret gjev råd, rettleier og informerer brukarane, deltek i planprosessar, gjev uttale, handsamar og tek avgjerd i saker innanfor landbrukskontoret sitt ansvars- og arbeidsområde,

Dei sentrale tilskotsordningane omfattar produksjonstilskota, velferdsordningane i jordbruket (*ferie og fritidsavløysing, sjukdomsavløysing, tidlegpensjon*) bygdeutviklingsmidlane gjennom *Innovasjon Noreg og Fylkesmannen*, SMIL og NIMSK – midlar (*Tilskot til naturforvaltningstiltak – MD mv.*), regionalt miljøprogram – RMP-midlane og midlar til organisert beitebruk.

Av lokale tilskotsordningar kan nemnast vilt- og fiskefondsmidlar og søknader om tilskot frå kommunalt næringsfond til jordbruksføremål mv. Ramma for det siste er lagt gjennom den kommunalt vedtekne tiltaksplan for landbruk.

Kontoret har tre tilsette og kjøper tenester frå Aurland fjellstyre til å handtere sakshandsaming knytt til viltforvaltning. Samla utgjer dette 3,45 årsverk.

Kommunestyret har gjort vedtak om å gje økonomisk støtte til dyrlegane for å halde opp vaktordninga deira retta mot husdyr. Det er nytta midlar frå næringsfondet, men dette vert trappa ned over tid. Frå 2017 skal dette dekkast over landbruk sitt driftsbudsjett. Storleik på beløp er ikkje endeleg vedteke.

Det er inngått samarbeid om felles skogbrukskompetanse for Sognekommunane.

Servicesentralen si oppgåve er å vere fyrstelinja til organisasjonen, ta i mot og handtere post og førespurnader. Ansvar for arkiv og politisk sekretariat ligg også her. Det er tre tilsette på sentralen som utgjer 3 årsverk. Organisasjon- og personale er leiar for begge delar og har knapt med ressursar i høve omfang av oppgåver.

Me leverer post og arkivtenester til kyrkja, LNU og Okken kraft. Det er laga ein avtale med utgangspunkt i faktiske kostnader og bruk. Avtalen med kyrkja må reviderast ut frå dette.

Kommunen kjøper **rekneskapstenester** frå Aurland gjennom ein eigen vertskommuneavtale. Den økonomiske ramma for avtalen er 1,1 mill. pr. år. Lærdal kommune har ein eigen økonomirådgjevar i tillegg til dette.

Organisasjons og personalarbeid har som oppgåve å handtere personale, rekruttering, organisasjons- og tenesteutvikling.

Ressursane til å gjennomføre organisasjons- og personalarbeidet er i dag for knappe. Ei styrking kan løysast gjennom ei viss omfordeling og effektivisering av oppgåver. Me har starta eit omfattande arbeid for å ha kontroll på dokumenthandtering og saksflyt i

organisasjonen gjennom prosjektet Næringsvennleg kommune. Som ein del av arbeidet er det utarbeida ein arkivplan. Målet er å modernisere og skape aksept og kultur for god dokumenthandtering i heile kommunen. Me har hatt og har framleis omfattande arbeid med å svare på innsynskrav.

Informasjons- og kommunikasjonsstrategien er vedteken. Ansvaret for informasjonsarbeid er lagt til organisasjons- og personalleiar. Skal me klare å løyse desse oppgåvene i tråd med den vedteke strategien, må det tilførast ressursar. Oppgåva vil vere å gjennomføre tiltaka vedteke i strategien, som t.d. kontakt mot pressa, pressemeldingar, utvikle Helg og kvardag vidare, gje råd i informasjonsspørsmål til politikk og administrasjon og utvikle heimesida kommunen. I fyrste omgang ser me føre oss ein 50% ressurs over ein prøveperiode.

Planarbeid er også knytt til rådmannsfunksjonen. Etter brannen har det ikkje enno vore muleg å ta att etterslep. Kapasiteten vert difor auka frå ein til to tilsette i full stilling frå september 2016. Den eine stillinga vil me freiste så langt som muleg å finansiere gjennom prosjekt.

Me har behov for og står føre store utfordringar i forhold til å oppdatere ulike planar i kommunen. Dei mest sentrale er kommuneplanen, både samfunns- og arealdelen, tettstadutvikling, Håbakken og ulike kommunedelplanar.

2.3.3 Investeringsbehov rådmannsfunksjonen

Det er behov for å gjere løpande IKT-investeringar kring i organisasjonen. Innanfor samarbeidet med Årdal og Aurland (ÅLA Datasenter) har me behov for nytt utstyr for å sikre stabil drift og oppdatert programvare. Den nye telefoniløysinga sparar telefonkostnader og gjer dei tilsette uavhengige av fasttelefonar og dermed meir effektive i arbeidet sitt.

2.3.4 Konklusjonar og tilrådingar

Ansvaret for informasjonsarbeidet er lagt til leiar for organisasjon- og personale. Dette kan til ei viss grad gjerast gjennom omfordeling av oppgåver og effektivisering, men det er også behov for å tilføre ressursar for å imøtekomme behovet organisasjonen har knytt til m.a. innsynskrav, informasjon- og kommunikasjonsstrategien, dokumenthandtering og oppgradering av heimesida.

Alderssamansettinga i kommunen vil krevje rekruttering i alle einingar i planperioden.

Det er trong for å sette av ressursar til organisasjonsutvikling for å følgje opp og slutføre arbeidet som har starta.

Drifta av Norsk Villakssenter var knytt til rådmannsfunksjonen i nokre år. Drift av eit slikt senter er ikkje ei kommunal oppgåve og er difor overført til andre aktørar.

Det er starta eit eige prosjekt i høve drift og organisering av alle aktivitetar i kulturhuset i regi av omstillingsprogrammet. Det er laga ein forstudie og gjort vedtak om ei vidareføring av arbeidet i eit forprosjekt som skal avsluttast mars 2016. Det vert lagt opp til politisk vedtak i juni og innføring av vedteken løysing frå hausten 2016.

Det er sett av ressursar til organisasjonsutvikling for å følgje opp arbeidet i heile planperioden.

Ansvar for informasjonsarbeidet er lagt til leiar for organisasjon og personale.

2.4 Kyrkja

1.1.1 *Rammer og overordna føringar*

Det er i hovudsak kommunen kyrkja får inntektene sine frå i form av rammeoverføring. Kva kommunen skal løyve midlar til er regulert i kyrkjelova § 15.

1.1.2 *Status og utfordringar*

Rammeoverføringa frå kommunen vert nytta til følgjande oppgåver:

- Løn- og sosiale utgifter utgjer om lag to tredjedelar av kyrkja sine utgifter. Kyrkja har fem tilsette i 3.6 årsverk.
- Resten av løyvinga vert nytta til å:
 - drifte kyrkjekontoret sine merkantile oppgåver og kontorhald.
 - drift og vedlikehald av tre eldre listeførte kyrkjer
 - drift og vedlikehald av tre kyrkjegardar.
 - gjennomføre kyrkjelege handlingar (gudstenester, gravferder, vigslar og andaktar på LAS).
 - trusopplæringsarbeidet for alle mellom 0-18 år

Kyrkja fekk redusert ramma med 240 000 frå 2015 til 2016. I dei kommande økonomiplanperioden er det lagt inn 3% lønsvekst og det er lagt inn 1 % auke i driftsutgiftene kvart år.

Lærdal sokneråd har vedteke å bygge ut kyrkjestova. Byggearbeidet vert avslutta i 2016. Kyrkja har sagt opp leigeavtalen med kommunen på kr 90.000 årleg.

1.1.3 *Investeringsbehov kyrkja*

I 2017 vil den største investeringsposten vere å brannsikre Borgund kyrkje, eit tiltak Riksantikvaren har løyvd midlar til. Tønjum og Borgund kyrkje treng fleire oppgraderingstiltak, og i 2018 ynskjer kyrkjestyret å måle/renovere Borgund kyrkje. For 2019 er det planlagt eit reiskapshus i Borgund.

Lærdal kyrkje skal finansiere ein stor del av investeringane gjennom lån og bruk av fond. Det er søkt om desse løyvingane frå kommunen:

Tabell 2 Lærdal kyrkje - søknad om løyving

	2016	2017	2018	2019
Rammeoverføring til drift	2.720.000	2.790.000	2.850.000	2.910.000
Årets investeringsbehov (eks. mva)	3.753.000	450.000	400.000	400.000
Prosjekt: 57	2016	2017	2018	2019
Løyving frå kommunen til investering	250.000	400.000	400.000	400.000

1.1.4 **Konklusjonar og tilrådingar**

Kyrkja legg opp til endra organisering ved å samle dei ulike kyrkjesokna i kommunen til eitt. Dette kan gje mulegheiter for driftsmessige innsparingar som er trekte i kyrkja sin søknad om driftstilskot.

I gjeldande økonomiplan vart det ikkje sett av midlar til investering.

2.5 Oppvekst

2.5.1 **Rammer og overordna føringar**

2.5.1.1 Nasjonale føringar

- Opplæringslova med forskrifter
- Kunnskapsløftet - fag og læreplanar i grunnskulen
- Barnehagelova med forskrifter
- Rammeplan for innhaldet og oppgåvene i barnehagen
- Forskrift om miljøretta helsevern i barnehagar og skular

2.5.1.2 Lokale og regionale føringar:

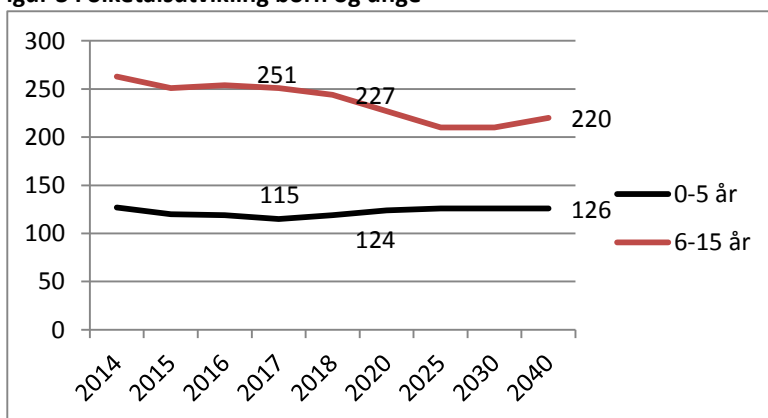
- Mål for skulane i Lærdal 2014–2018
- Føresetnader i vedteke årsbudsjett og økonomiplan
- Vedtekter for SFO
- Vedtekter for barnehagane i Lærdal
- Barnehagane sine årsplanar
- Programma til dei politiske partia i kommunestyret
- ”System for styrka læring”, Sogn Regionråd si satsing på skule og barnehage

2.5.1.3 Manglande føresetnader i planstrukturen til kommunen:

Skulebruksplan er ferdig frå administrasjonen si side, og vil bli handsama i formannsskapet 02.05.2016, før han vert lagt ut på høyring. Planen vil legge viktige føringar for framtidig skulestruktur.

2.5.1.4 Folketalsutvikling born og unge

Figur 3 Folketalsutvikling born og unge

Figuren viser SSB sitt mellomalternativ for folketalsutviklinga. Figuren indikerer ein nedgang tal born i skulen, og ei stabil utvikling av barnetalet i barnehagealder. Det vil difor ikkje vere behov for nye klasserom eller utvida areal.

2.5.2 Status oppvekst

Oppvekst reduserte budsjettet ytterlegare i 2014, etter nedbemanning i skulane og barnehagane i 2013. Grunnlaget for dette var heilårsverknad av bemanningsreduksjonane og vidare reduksjon i midlar til spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning. Alle einingane følgde opp innsparingskrava, og det vart arbeidd jamleg med økonomistyring på leiarmøta. Ein kom ut med eit underforbruk på kr. 861 149 ved årsslutt.

Barnehagane har lange opningstider og fortløpande suppleringsopptak. Lærdalsøyri barnehage reduserte med ei avdeling i 2014 og har no seks avdelingar. Barnehagen arbeider framleis med sjukefråværsprosjektet, og har hatt god utvikling med redusert sjukefråvere. Grunna manglande økonomiske ressursar vart det heller ikkje i 2014 oppretta funksjon som assisterande styrar, men frå mars 2015 kom denne på plass i 20% stilling.

1.august 2015 starta ny rektor på Lærdalsøyri skule og 1.september på Ljøsne. Rektor ved LØS sa opp etter eitt år, og det vert tilsett ny rektor i mai/juni 2016. Det har såleis vore store utskiftingar i leiargruppa også dette året, og det er svært viktig å styrke leiarane i deira funksjonar og gje dei støtte og kompetanseheving etter behov.

Det manglar midlar til pedagogisk rådgevar i kommunen. Med ein slik funksjon ville ein kunne følgje opp skulane og barnehagane tettare, og drive betre kvalitets- og utviklingsarbeid. Det vert stilt stadig strengare krav til dokumentasjon, både for skular og barnehagar, noko leiarane mellom anna kjenner på i form av tilsyn. Dokumentasjonskrava er dei same for små og store einingar, og ”stel” mykje av administrasjonstida for leiarane.

Både skulane og barnehagane har nok utdanna pedagogar, og barnehagane har fleire assistentar som har tatt fagbrev det siste året.

I 2014 låg Lærdal framleis høgt når det gjeld driftsutgifter ifølgje KOSTRA-tal, både for barnehage og skule. Kommunen har lange opningstider i barnehage og SFO, og mykje areal per barn. Ein desentralisert barnehage- og skulestruktur fører også til dyrare drift.

Tabell 3 Netto driftsutgifter per innbyggjar 1-5 år i kroner, barnehagar

	2011	2012	2013	2014
Lærdal	127 051	127 690	138 867	156 179
KG 03	116 915	123 419	126 442	137 297
Differanse	10 136	4 271	10 462	18 882
Landsgjennomsnitt:			120 137	129 751

Tabell 4 Netto driftsutgifter til grunnskolesektor, per innbygger 6-15 år

	2011	2012	2013	2014
Lærdal	131 177	138 237	143 411	144 298
KG 03	121 302	127 018	128 836	130 137
Differanse	9 875	11 219	14 575	14 161

Landsgjennomsnitt:**100 469****103 045****Tabell 5 Andel barn 1-5 år med barnehageplass – prosent**

	2011	2012	2013	2014
Lærdal	93,2	93,1	95,6	89,5
KG 03	91	90,4	90,4	88,6
Differanse	2,2	2,7	5,0	5,0

Landsgjennomsnitt:**90,2**

Lærdal har full barnehagedekning. Det vil seie at alle som har rett på plass, får det. I tillegg har kommunen fortløpande suppleringsopptak, og tar inn barn heile året dersom det er plass.

Tabell 6 Andel elevar i grunnskulen som får spesialundervisning

	2011	2012	2013	2014
Lærdal	13,9	13	11,8	10,2
KG 03	11,5	11,2	10,8	10,5
Differanse	2,4	1,8	1	-0,3

Landsgjennomsnitt:**8,3****8,0**

Bruk av ressursar på spesialpedagogiske tiltak har gått jamt nedover dei siste åra. Kommunen ligg framleis over landsgjennomsnittet, men er no under kommunegruppe 3. Skulane og barnehagane, i samarbeid med PPT, arbeider for å gje god og relevant tilpassa opplæring og spesialpedagogisk hjelp. Denne skal i størst mogleg grad gå føre seg innanfor barnegrupper og klassar. Skulane har også hatt ei dreining mot at meir av spesialundervisninga vert gitt tidleg, noko som er i tråd med ny kunnskap om kva som «verkar».

I planperioden er desse tiltaka sette i verk for å halde reduserte budsjettråmer:

- Personalreduksjonar i alle einingane
- Sjukefråværsprosjektet i LØB skal redusere vikarbruk
- Begrensingar på innkjøp og skyss
- Omorganisering av spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning i barnehage og skule. Hjelpa vert i større grad gjeve i gruppa/klassen, med betre tilpassing til det einskilte barnet i gruppa og meir fleksibel bruk av vaksenressursane.
- Det er lagt stor vekt på å byggja opp eit felles ansvar i leiargruppa for å gjennomføra oppsett budsjett

2.5.2.1 Skule

Det finst tre skular i kommunen, ein fulldelt barne- og ungdomsskule og to fådelt barneskular.

Tabell 7 Elevantvikling

År	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022
Borgund	20	19	23	20	19	16	16
Ljøsne	42	41	40	38	38	37	36
Lærdalsøyri	180	178	170	153	158	160	162
samla	242	238	233	211	215	213	214

Prognosen er basert på fødetal utan innflytting som gjer oss den beste fordelinga innan kommunen. SSB sine tal går ut frå om kring 10 fleire ungar pr. år. Tabellen viser stabilt elevantal i det meste av perioden, med ein nedgang i slutten av perioden, og ytterlegare nedgang inn i neste planperiode. Med fødselstal som i dag, får me ei liknande utvikling i barnehagane.

Den vedtekne busettinga av flyktningar i kommunen vil medføre trong for ressursar til norskopplæring i barnehage og skule.

Skulane har svært ulik ressursbruk når det gjeld tal elevar per lærar. Dette skuldast store skilnader i elevantal i klassane på Lærdalsøyri i høve til stega i dei fådelte skulane. Så langt har det vore politisk semje om å halda på denne strukturen, etter at ungdomssteget på Borgund vart nedlagt. Skulestrukturen får ein grundig gjennomgang i skulebruksplanen, som er klar til å leggst ut på høyring.

Lærdalsøyri skule har så å seie halvert bruken av assistentar dei siste to åra. Dei har no i overkant av to assistentårsverk i undervisninga.

2.5.2.2 Barnehagar

Kommunen har ein stor, sentral barnehage med plass til sju avdelingar. Frå hausten 2014 er seks avdelingar i drift. LØB har i dag 79 barn over og under tre år, 81 frå 01.01.2016. Barnehagen på Borgund er organisert med ei avdeling, pluss at dei har SFO. Per i dag har barnehagen 11 barn. Tilbodet gir full barnehagedekking, og har lange opningstider og normert vaksentettleik.

Tabell 8 Tal born i barnehage basert på fødselstal/svangerskap per oktober 2015

År	2015/2016	2016/2017
Borgund barnehage	10	11
Lærdalsøyri barnehage	79	69

Det er usikre prognosar for utviklinga i gruppa 0-5. SSB si siste framskriving skisserer flat utvikling i denne gruppa, fram til 2025, med middels folkevekst.

2.5.2.3 SFO

SFO-tilbodet har plass til alle søkjarar på nivå 1.– 4. kl. SFO har ikkje sentrale normkrav korkje når det gjeld areal eller vaksentettleik. Dei lokale vedtektene har ei bemanningsnorm på 16 barn per vaksen. LØS har per i dag 36 barn i SFO, Ljøsne 17 og Borgund 6.

2.5.3 *Investeringsbehov*

Lærdalsøyri skule er nyleg restaurert og ombygd og tilbyr i dag gode arbeidsforhold for elevane. Eit byggjesteg som skal betra arbeidsplassane for dei tilsette er ikkje gjennomført. Dette omfattar nye arbeidsrom for lærarane og opparbeiding av uteområdet etter utarbeidd plan. Med strengare krav til vurdering og dokumentasjon, er det viktig for lærarane med gode, skjerma arbeidsplassar.

Skulen har også trong for solskjerming i klasserom. Rullegardinene som vart montert etter ombygginga er defekte eller lite funksjonelle. Dette er ein naudsynt investering for å kunne drive god undervisning med digitale hjelpemiddel som elektroniske tavler.

Borgund skule har god plass etter at ungdomssteget vart flytt. Det har vore fremja tankar om at barnehagen kan flyttast inn i skulebygningane, men det er ikkje laga konkrete planar for dette. Borgund barnehage har ein 15 år gammal, tilfredsstillande bygningsmasse i dag. Personalmessig har ein lite eller ingenting å hente ved ei samanslåing. Ein vil derimot kunne spare på reinhald, straum, vedlikehald osv., samt få inntekter ved ev. sal eller utleige av barnehagebygget. Eksisterande areal i skulebygget må tilpassast med mellom anna stellerom og kjøken for at barnehagen kan flytte inn. Kva som konkret må gjerast og kostnaden er ikkje utgreidd.

På Lærdalsøyri er ny barnehage teken i bruk, og barn og tilsette har eit funksjonelt og moderne tilbod. Våren 2015 fekk barnehagen omsider kommunal godkjenning, som mellom anna føresette opparbeiding av uteområdet etter plan som låg føre. Uteområdet er no ferdigstilt, og ein er da i mål med etterslepet etter ombygginga. Ny belysning i den gamle delen av barnehagen er også kome på plass etter miljøforskriftene.

For oppvekstområde har ein såleis følgjande investeringsbehov:

- IKT-området treng heile tida oppdatering. Utstyret må skiftast ut ca. kvart 4. år. IKT-plan for grunnskulen, teknisk del, vart ferdigstilt i november 2015. Planen inneheld oversikt over investerings- og driftskostnader og rullering av innkjøp.
- På Lærdalsøyri skule er det trong for opparbeiding av uteområdet etter utarbeidd plan. Eit kostnadsoverslag datert 05.06.2010 gjev ei total kostnadsramme på kr. 3 886 946 på opparbeiding av heile uteområdet, med leikeapparat, klatrevegg og møblar. Deler av dette kan truleg finansierast gjennom eksterne tilskot og gåver.
- Byggjesteg 4 på LØS, som omfattar administrasjonsfløy og arbeidsrom for lærarane
- Bassenget på Borgund er i dårleg forfatning, og har trong for renovering.
- Ljøsne skule, klimaanlegg og renovering: I tilstandsrapporten frå 2012, utarbeidd av Kjell Tokvam as, vart det peika på at ventilasjonsanlegget i den eldre delen av bygget burde vurderast av kvalifisert personell med tanke på utskifting eller fornying. Dette er det enno ikkje gjort noko med. I rapporten vert det også tilrådd omfattande tiltak mellom anna for grunn/fundament, yttervegger, vindauge, dører, trapper/trapperom og innervegger. Det ligg ikkje føre kostnadsoverslag, men det er klart at dette inneber store kostnader. Ei ad-hoc-gruppe er no i ferd med å gjere ei ny vurdering av dette.

-Uteområde på Ljøsne skule treng også omfattande oppgradering. Det har ikkje vore gjort noko med dette sidan 1997, sett bort frå at leikeapparat er fjerna etter kvart som dei ikkje er forsvarlege å bruke lenger.

2.5.4 Målsetjingar og konklusjon

Skulane i Lærdal skal være ein god stad å vere og ein god stad å lære. Overordna mål er å:

- Skape trivsel og tryggleik
- Gje godt læringsutbyte
- Skape gagnlege menneske i heim og samfunn
- Fremje eit godt samarbeid basert på dialog - lokalt, nasjonalt og internasjonalt

Konklusjonar / tilrådingar:

1. Med måla over som utgangspunkt, bør det ikkje bli ytterlegare reduksjonar i ressursane til vaksentettleik i barnehagar, skular og SFO. Ungdomsskulen må prioriterast.
2. Nedlegging av Ljøsne skule vil kunne gje innsparingar på driftsbudsjettet. Skulebruksplanen viser at elevane frå Ljøsne vil kunne gå inn i eksisterande klasser. Planen estimerer reduserte driftskostnader til i overkant av 5 mill. kroner (reduuerte utgifter til undervisningspersonale og byggdift, minus auka utgifter til skuleskyss).
3. Opprusting av Ljøsne skule må prioriterast dersom skulen skal bestå. Uteområdet må også oppgraderast. Plan for uteområde og økonomiske kalkylar må lagast.
4. Det er trong for ei rekke større investeringar ved skulane: Opprusting av lærarfløy på LØS, garderobe/våtrom LØS, utomhusplan LØS, basseng Borgund og opprusting av Ljøsne skule. **Med den økonomiske situasjonen som kommunen er i, vurderer ein det som uforsvarleg å tilrå nye investeringar med reduksjon i driftsrammene som konsekvens. Om nokre av prosjekta likevel kan realiserast, vert prioriteringane under tilrådd. Ljøsne skule er halde utanfor til skulestrukturen er avklart.**

Prioritering, mindre tiltak:

- 1) IKT i skulane, kr. 400 000 per år. 2016 – 2018
- 2) Solskjerming LØS: Kr. 350 000. 2016
- 3) Kjøp av grøn hekk ved LØB. Kr 100 000. 2018

Prioritering, større tiltak:

- 1) Garderobar LØS/bassengareal. Nye kostnadstal frå eigen rapport: kr 7 597 000
- 2) Utomhusplan LØS. Forprosjekt kr. 50 000, 2016. Hovudprosjekt kr. 950 000, 2016.
- 3) Byggetrinn 4, LØS: Totalsum kr. 28.829.612
- 4) Basseng Borgund: Ny kostnadsramme: 5 954 000

2.6 Helse - Pleie og omsorg

2.6.1 Rammer og overordna føringar

2.6.1.1 *Nasjonale føringar og sentrale dokument*

- Stortingsmelding 10 (2012-2013), "God kvalitet - trygge tjenester. Kvalitet og pasientsikkerhet i helse- og omsorgstjenesten".
- Stortingsmelding 16 (2011 - 2015), Nasjonal helse- og omsorgsplan.
- Stortingsmelding 26 (2014-2015), Fremtidens primærhelsetjeneste –nærhet og helhet
- Stortingsmelding 29 (2012-2013), Morgendagens omsorg.
- Stortingsmelding 34 (2012 - 2013), Folkehelsemeldingen. God helse - felles ansvar.
- Stortingsmelding 47 (2008 - 2009), Samhandlingsreformen.
- Nasjonal strategi for kvalitetsforbedring i sosial- og helsetjenesten (2005-2015). ...Og bedre skal det bli. IS-1162.
- Lov og forskrifter; Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester, Lov om folkehelsearbeid og Lov om sosiale tjenester i NAV.

Nye lover om folkehelse og helse- og omsorgstjenester i kommunane og ny Nasjonal helse- og omsorgsplan, vart sett i verk frå 01.01.12. Desse dokumenta er sentrale i realisering av folkehelsearbeidet i kommunane og Samhandlingsreformen.

Folkehelselova skal bidra til ei samfunnsutvikling som fremjar folkehelse og reduserer sosiale helseforskjellar. Folkehelsearbeidet skal fremje innbyggjarane si helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold. Vidare skal folkehelsearbeidet bidra til å førebygge psykisk og somatisk sjukdom, skade eller liding og verne mot helsetrugsar. Helse vert skapt fyrst og fremst utanfor helsesektoren. Eit effektivt folkehelsearbeid må difor drivast i alle samfunnssektorar og i felles innsats på tvers av sektorar. Helsetenesta skal etter ny lov om Helse- og omsorgstjenester § 3-3 medverke både i det helsefremjande og det førebyggjande arbeidet.

Helse- og omsorgstjenestelova vart iverksett frå 1. januar 2012 og regulerer kommunen sitt ansvar for helse- og omsorgstjenester. Lova sitt formål er å førebygge, behandle og legge til rette for meistring av sjukdom, skade, liding og nedsett funksjonsevne. Vidare skal lova fremje sosial tryggleik, betre levekåra for vanskelegstilte, bidra til likeverd og likestilling og førebygge sosiale problem. Lova skal sikre at den einskilde får moglegheit til å leve og bu sjølvstendig og til å ha ein aktiv og eit meningsfylt tilvære i fellesskap med andre. Lova skal og sikre kvalitet, likeverd og tilgjenge i tenestetilbodet.

Samhandlingsreformen er ei retningsreform for utvikling av framtida sine helse- og omsorgstjenester. Reforma vart iverksett 01.01.12. St.meld. nr. 47 om samhandlingsreforma tar opp følgjande hovudutfordringar:

- Pasienten sitt behov for koordinerte tenester er ikkje godt nok ivareteke.
- Tenestene er prega av for liten innsats for å avgrense og førebygge sjukdom.
- Demografisk utvikling og endring i sjukdomsbiletet gir utfordringar som vil kunne vere ein trussel mot samfunnet sin økonomiske bæreevne.

Morgondagens omsorg. "Aktiv omsorg" er ein av fem strategiar for å møte framtida sine omsorgsutfordringar i Omsorgsplan 2015. Det er behov for å få til ein endring frå passiv pleie og omsorg til i større grad å stimulere til aktivitet og deltaking. Ein slik strategi krev ei tverrfagleg tilnærming med fleire yrkesgrupper og auka merksemd på kulturtiltak,

sosialpedagogikk, ergoterapi, fysioterapi og sosialt arbeid. Helse- og omsorgstenestene må i større grad rettast mot tidlig intervensjon, førebygging og kvardagsmeistring på brukarane sine egne premissar og ønskje.

2.6.1.2 Regionale avtalar og føringar

Som eit ledd i Samhandlingsreforma er det utarbeidd og inngått gjensidige forpliktande samhandlingsavtalar mellom kommunar og helseføretak. Lærdal kommune har inngått avtale med Helse Førde (HF) og desse er innhaldsmessig like med avtalane mellom HF og dei andre kommunane i Sogn og Fjordane.

Partnerskap for folkehelse: Lærdal kommune har inngått avtale med Sogn og Fjordane fylkeskommune. Intensjonen er å få eit sterkare fokus på folkehelsearbeidet i kommunen.

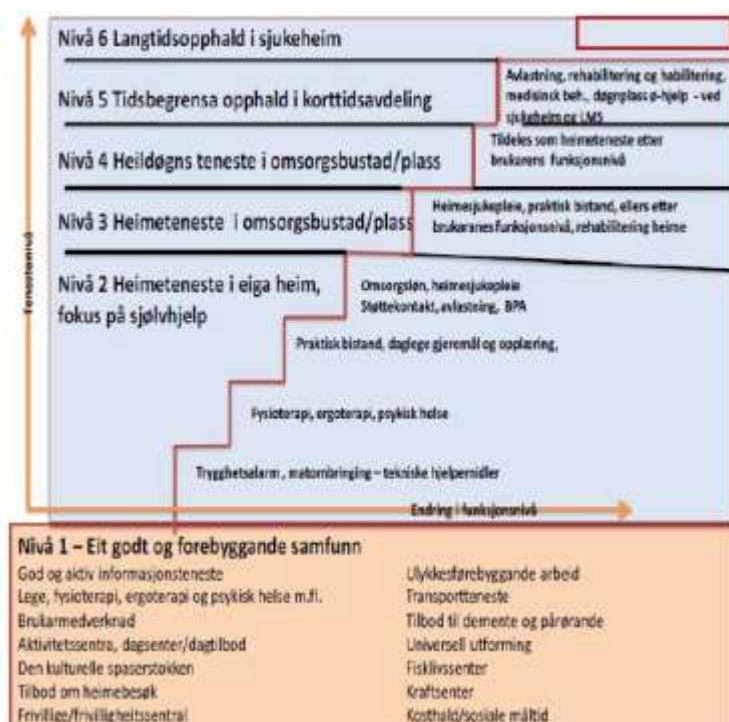
2.6.1.3 Kommunale føringar og strategiar

- Kommunal plan for idrett og fysisk aktivitet
- Plan for psykisk helsearbeid
- Plan om habilitering og rehabilitering
- Rapport frå Deloitte 2013
- Bustadpolitisk handlingsplan

I 2012 vart helse- og omsorgsplanen vedteken av kommunestyret. Formålet med planen var å klargjere situasjonen for tenestene i kommunen, kva utfordringar kommunen står overfor og kva strategiar, mål og tiltak kommunen bør velje for åra framover. Gjennom arbeid med økonomiplan, dei årlege budsjetta og verksemdsplanar skal intensjonane i planen realiserast.

Dei sentrale omgrepa er mellom anna:

- Satse på førebygging, tidleg innsats og aktiv omsorg
- Yte tenester på best mogeleg omsorgsnivå
- Vri ressursinnsatsen frå institusjonsbasert teneste til større grad av heimetenester
- Gjere om aldersheimen til omsorgsbustader
- Satse på kvalitetsutvikling, kompetanse og rekruttering
- Lærdal kommune si helse- og omsorgstrapp

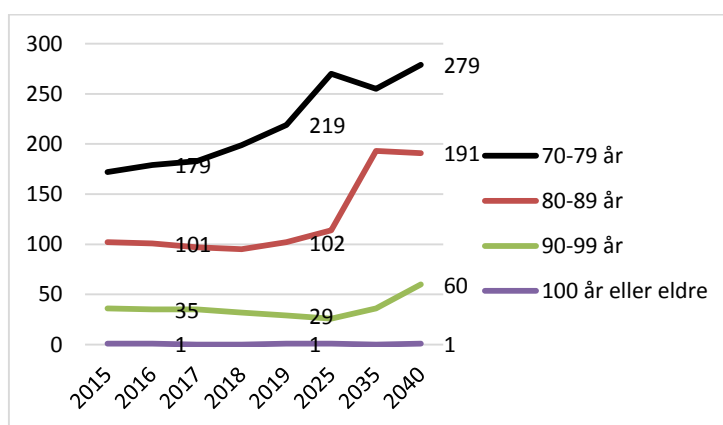

Figur 4 Omsorgstrappa

Helse- og omsorgstrappa er eit nasjonalt omgrep der alle nivå i sektoren vert vist gjennom trappetrinn. For Lærdal kommune vart helse- og omsorgstrappa utarbeidd som ein del av Helse- og omsorgsplanen (2012).

Kommunen manglar eitt trinn i omsorgstrappa, omsorgsbustader med heildøgnsomsorg. Ein slik mangel reduserer fleksibiliteten i tenestetilbodet vårt, samstundes som det gjer strategien vår om ei meir heimebasert teneste vanskelegare.

2.6.1.4 Folketalsutviklinga for utvalde aldersgrupper

Figur 5 SSB sin framskriving av eldre – alternativ mmm

Figuren er basert på SSB sin siste prognose for folketalsutvikling, mellomalternativet. Denne syner at kommunen vil ha ein auke i alle grupper eldre og det er ein stor auke mot slutten av perioden.

Tabell 9 Andel 80 år og over

	2011	2012	2013	2014
Lærdal	6,2	6,3	6,4	6,2
KG 03	5,8	5,7	5,6	5,6
Differanse	2,4	1,8	1	0,6
Landsgjennomsnitt 2013:			4,3	4,3

Tabellen syner at kommunen har ein høgare del eldre (80 år og eldre) enn både kommunegruppa og landet. I tillegg viser tal frå SSB at kommunen vil få eit aukande tal eldre i aldersgruppa 67 -79 år fram mot 2025. Når ein samtidig veit at denne aldersgruppa (67-79år) gjev lågare inntekter for kommunen enn dei som er over 80 år vil me få eit auka utgiftsnivå framover viss ikkje me tilpassar oss og endrar praksis slik at me oppnår ein vriding frå institusjonsbaserte tenester til meir heimebaserte tenester.

2.6.2 Status for helse

2.6.2.1 Helsestasjon og helsesyster

Bemanningsplanen for helsesyster tilseier 1, 5 årsverk. Frå 2012 har helsestasjonen vore bemanna med 1 årsverk for helsesyster og ein har halde 50% stilling vakant som eit innsparingstiltak. Frå august 2015 har ein fylt opp bemanningsplanen og auka ressursen til helsesyster med 50% stilling. Stillinga er lagt til skulehelsetenesta. Dette er i tråd med nasjonale tilrådingar og føringar for auka innsats på førebyggjande arbeidet blant born og unge.

2.6.2.2 Psykisk helseteneste

Kommunen har hatt ei opptrapping og ei satsing på psykisk helsearbeid frå 2007. Innleggingar i spesialisthelsetenesta for personar med psykiske lidningar er låg for kommunen og folkehelseprofilen til kommunen syner at tal personar med psykiske lidningar er låg (Folkehelseinstituttet/ Helse Førde). Det er grunn til å tru at det gode førebyggjande miljøarbeidet som er utført i denne delen av tenesta er ein medverkande faktor til denne positive utviklinga.

Tenesta er bemanna med psykiatrisk sjukepleiar og to miljøarbeidarar. Dette er i tråd med psykiatriplanen. Tenesta gir tilbod til heimebuande med psykiske vanskar og ansvarsområdet er heile kommunen utanom dei som har heildøgns omsorgstilbod.

2.6.2.3 Helsesenteret

Er bemanna med sjukepleiarar og helsesekretærar. Har ansvar for sentralbord, laboratorium og sjukepleieteneste i samband med behandling av pasientar.

2.6.2.4 Fysioterapi og ergoterapi

To 100% stillingar. 30% er frigitt til drift av frisklivssentral. I følge planen for etablering av frisklivssentral er føresetnaden for dette at nokre oppgåver knytt mot mellom anna hjelpemiddelsentralen vert flytt over til andre.

Det er tilsett fast 100% ergoterapeut frå 2014. Kommunane vil få eit auka ansvar for habilitering og rehabilitering. For å vere rusta til å setje inn tiltak i ein tidleg fase slik at problem kan førebyggast og avklarast før dei veks seg større er ergoterapeuten eit viktig supplement til tenesta vår.

2.6.2.5 Legetenester

To stillingar som fastlege og ein turnuskandidatstilling. For å tilpasse oss krav i Samhandlingsreforma har kommunen, frå 2012, tilsett auka ressurs på legesida. For å kunne etablere tilbod i Sogn lokalmedisinske senter har det vore heilt avgjerande med denne auken. Me brukar 55% stilling av samla legeressurs til å dekke legetenesta ved Sogn lokalmedisinske senter.

2.6.2.6 Sogn lokalmedisinske senter

Oppstart i mars 2015. Det samla tenestetilbodet som er etablert til no er : Interkommunal legevakt for kommunane Årdal, Lærdal og Aurland. Kreftkoordinator for dei same kommunane. Interkommunal legevaktsentral for kommunane Vik, Leikanger, Sogndal, Luster, Årdal, Aurland og Lærdal. Kommunal akutt døgneinig for Årdal, Aurland, Leikanger og Lærdal. Det er tilsett dagleg leiar, legevaktssjef og legevaktsoperatørar. I tillegg er det inngått drifts- og leigeavtale med Helse Førde som regulerer mellom anna leige av lokale og personalressursar.

2.6.2.7 Tenester for funksjonshemma og aktivitetar

100% stilling som konsulent for funksjonshemma og 80% miljøarbeidar. Tenesta gjekk frå 2014 over frå NAV til helse. Dagtilbod til psykisk utviklingshemma og andre med særlege behov vert gitt med utgangspunkt i Doktorheimen

2.6.2.8 Kjøp av tenester frå andre

Ein brukar i Sogndal: kjøp av stillingar 1, 3 årsverk: 800 000.- i året. Ikkje refusjonsberettiga. Avtalen vert avslutta frå 1. januar 2016. I tillegg kjøper kommunen tenester frå privat drivar for to brukar.

2.6.2.9 Doktorheimen

Kommunen har kjøpt doktorheimen frå fylkeskommunen. Det er fleire bygningar på eigedomen. Kommunen har pussa opp det tidlegare undervisingsbygget slik at det er godt eigna til dagtilbod, treningsrom, møterom og undervisning. Den eldste bygningen er i dag tilrettelagd for kontor, desse er pussa opp med enkle midlar og gjennom dugnadsarbeid og arbeidstrening. Når det gjeld fyrste etasje i bygget så er det renoverert og sett i betre stand.

Doktorheimen representerer eit viktig samhandlingsprosjekt innanfor helse- og omsorgstenesta. Det er fleire oppgåver og tenester som er planlagt samlokalisert på eigedomen. I tillegg gir eigedomen og dei samla tenestene gode vilkår for tverrsektorielt samarbeid, ulike lågterskeltilbod, ein samlingsplass samt å møte noverande og framtidige krav til tenesta. Ved at fleire fagområde vert samla på ein stad gir gode vilkår for samarbeid og samla ressursbruk. Dei som allereie er etablert der trivst godt, er motiverte for utvikling og bidreg positivt til samarbeid på tvers av fagområda. Dette gir oss ein unik mogelegheit til å samle dei ulike fagområda og ressursane i tillegg til å møte krava i Samhandlingsreforma. Sentrale føringar peikar på ulike tiltak for å styrke tenestetilbodet for personar med rusproblem og psykiske helseutfordringar, mellom anna vert etablering av lågterskel psykisk helsetilbod inkludert psykologkompetanse trekt fram som eit viktig tiltak for framtida. Når me veit at kommunane vil møte eit krav om øyeblikkeleg hjelp døgntilbod og kommunal

betalingsplikt for utskrivingsklare pasientar i psykisk helsevern og tverrfagleg spesialisert rusbehandling er etablering av tilboda rundt Doktorheimen eit steg i rett retning.

Dagens tilbod er:

- Dagtilbod for psykisk utviklingshemma
- Konsulent for funksjonshemma
- Frivilligsentralen
- Frisklivsentral
- Dagtilbod for heimebuande demente og demensteam
- Psykisk helse – utvikling av dagtilbod
- Andre
 - Seniornett
 - Treningsrom - treningskontaktar
 - Bodbil; samarbeid med Aurland kommune, inntektsgivande tilbod
 - Møteplass for flyktningar

2.6.2.10 Føringar for mål og tiltak

Dei kommunale planane som gjeld vil vere retningsgivande for utvikling av dei ulike tenestemråda. I følge nytt lovverk er kommunane pålagt å gjennomføre ei rekke tiltak for å støtte krava innanfor våre tenester. Lovverket set krav til førebygging, fokus på folkehelse, etablering ulike aktivitetar knytt til førebygging og betring av både fysisk og psykisk helse. Både etablerte og planlagde tilbod vil legge til rette for dette fokuset, men me har enno ein veg å gå før me kan konkludere med at me stettar krava i lovverket og i gjeldande lovverk.

2.6.3 **Status og vurderingar for pleie og omsorg**

2.6.3.1 Sjukeheimen

Sjukeheimen har tre avdelingar; to langtidsavdelingar og ein avdeling for demente. Det er planlagt med to leiarar av sjukeheimen. Pr i dag manglar det ein leiar. For å redusere utgifter er det ikkje tilsett i manglande leiarressurs. I tråd med helse- og omsorgsplanen(2012) er det lagt opp til gradvis redusert drift på aldersheimsdelen. Denne er planlagt ombygd til omsorgsbustader med heildøgns omsorgstilbod. Den eldste fløya i sjukeheimen er lite eigna i forhold til dagens krav til sjukeheimsavdeling. Mellom anna tilfredsstillar ikkje utforminga av romma dagens krav.

Arbeidstilsynet har i tilsyn (2013) gitt merknad om at garderobeanlegget ikkje er i tråd med dagens standard. Gjennom arbeidet med ombygging av aldersheimen til omsorgsbustader har ein funne plass til ei god løysing på mellom anna garderobeanlegget.

Tabell 10 Netto driftsutgifter, pleie og omsorg pr. innbyggjar 80 år og over

	2011	2012	2013	2014
Lærdal	322 154	339 377	330 734	336 358
KG 03	338 627	364 151	371 420	396 107
Differanse	-16 473	-24 774	-47 029	-59 749

Landsgjennomsnitt:

352 802

376 011

Tabell 11 Netto driftsutgifter, pleie og omsorg pr. innbygger 67 år og over

	2011	2012	2013	2014
Lærdal	120 036	127 613	124 249	118 299
KG 03	120 500	125 670	126 716	128 017
Differanse	-464	1 943	-2 467	-9 718
Landsgjennomsnitt:		111 467		114 684

Tabellen syner at netto driftsutgifter for kommunen ligg på nivå med kommunegruppa i 2011, det var ein auke i 2012 medan ein oppnådde ein reduksjon i 2013. Det er grunn til å tru at ein strammare tildelingspraksis har gitt effekt.

Tabellen under syner at kommunen har ein svært høg dekningsgrad i forhold til kommunegruppa og landet elles. Dekningsgrad er eit mål på talet på institusjonsplassar kommunen har pr. innbygger som er over 80 år. Med ein dekningsgrad som hjå oss; 34,1 har me plass til kvar tredje innbygger over 80 år på institusjon.

Tabell 12 Plassar i institusjon i prosent av innbyggjarar 80 år og over

	2011	2012	2013	2014
Lærdal	33,8	33,3	33,1	34,1
KG 03	21,5	22,1	21,6	21,2
Differanse	12,3	11,2	11,5	12,9
Landsgjennomsnitt:		18,8		18,7

Kommunen ligg høgt på netto driftsutgifter til helse- og omsorgstenester pr. innbygger over 80 år og eldre. Høg bruk av institusjon kan sannsynlegvis forklare dette. Kutt i institusjonstenester vil krevje ei oppbygging av heimebaserte tenester då me veit at dette er ein rimelegare måte å drifte helse –og omsorgstenester på.

2.6.3.2 *Heimetenestene*

Heimetenestene gir pleie og omsorgstenester til heimebuande, brukarstyrt personleg assistanse (BPA).

Det er sett i gang eit utviklingsprosjekt for å gjere heimetenestene rusta for framtida. Ei moderne helse- og omsorgsteneste er utan skarpe skilje mellom heimetenester og institusjonstenester. Viktige grep er å legge til rette for ei heilskapleg teneste for å få til best mogeleg ressursnyting. Eit tiltak for å oppnå best mogeleg ressursnyting er å flytte lokala til heimetenestene inn i sjukeheimslokala for å samlokalisere tenestene. Dette vil medføre eit større fagmiljø for sjukepleiartenesta og det vil gi ei betre nytting av dei samla sjukepleiarressursane. Dette vert gjennomført som ein del av ombygginga av aldersheimen til omsorgsbustader med heildøgns tilsyn.

I 2015 vart det innført verktøyet Mobil Care som der ein har med seg fagsystemet ut blant brukarane. Dette forenkler arbeidsdagen for heimhjelpetenesta og gjer ho meir effektiv.

Kostra-tal frå 2011 og 2012 viste at kommunen låg høgt på tal mottakarar av heimetenester. Det er gjort ein innstramming av tildelingspraksis og ei revurdering av tildelte timar frå 2012. Dette har gitt ein effekt for 2013 og 2014, sjå tabell under. Det er likevel slik at viss ein skal

få til ei vridning mot meir heimebaserte tenester er føresetnaden eit forsterka tilbod i heimane, men det må vere ei grundig fagleg vurdering som ligg til grunn for tildeling av tenester i heimen.

Tabell 13 Mottakarar av heimetenester pr. 1000 innbyggjarar 80 år og over

	2011	2012	2013	2014
Lærdal	382	449	374	358
KG 03	407	402	410	384
Differanse	-25	47	-36	-26
landsgjennomsnitt:			336	331,0

2.6.3.3 *Psykiatribustad*

Det er fire psykiatribustader og tre verna bustader. Ein av bustadane vert leigd ut til ein nabokommune for heildøgnsstilbod. Kommunen har i dag fleire ressurskrevjande brukarar som har behov for eit leve- og butilbod, både innan psykiatrifeltet og for tenester til menneske med psykisk utviklingshemming. Dette behovet er aukande då fleire unge har signalisert behov for bustad og omsorgstilbod. Denne typen tenester kan ein tenke seg samlokalisert for å sikre eit større fagmiljø og eit tilrettelagt tilbod for fleire brukarar.

2.6.3.4 *Kjøkkenet*

Institusjonskjøkkenet er velfungerande og gir eit godt tilbod til både dei som bur på institusjonen og for heimebuande som kan kjøpe mat og ombringing av denne. Nytt kjøle- og fryseanlegg vert installert i januar 2016.

2.6.4 *Investeringsbehov*

- Ombygging av aldersheimen til omsorgsbustader med heildøgns omsorg inkludert fellesbase sjukeheim og heimetenester.
- Nødstraumaggregat
- Nytt garderobeanlegg.

2.6.5 *Målsetjingar, tiltak og konklusjon*

Hovudmålet for tenestene er at alle innbyggjarar skal få naudsynte førebyggjande tenester, rehabilitering, behandling og pleie og omsorg. Tenestene skal vere i tråd med nasjonale føringar.

Tiltak:

I følge helse- og omsorgsplanen (2012) er ei anna målsetjing å vri tenestetilbodet vårt frå institusjonsbasert tenesteprofil til meir heimebaserte tenester. For å få dette til treng me tilrettelagde heimar og rettleiing til eldre som ønskjer slik tilrettelegging. Eit tiltak for å få dette til er å gjennomføre heimebesøksordningar for eldre. Det er gjennomført heimebesøk til alle eldre over 75 år i 2014/2015. Dette kan utvidast til alle eldre over 67 år. Krava som vert sett for å få det til er mellom anna tverrfagleg tilnærming der ergoterapitenesta er sentral.

Andre aktuelle tiltak for å nå målsetjingane er å vedta kva dekningsgrad kommunen skal ligge på for institusjonsplassar. Saka er fremja politisk og det er tidlegare vedteke ei dekningsgrad på 25%. Gjennom ombygginga kan ein redusere dekningsgraden til landsgjennomsnittet.

Velferdsteknologiske løysingar støtter opp under denne strategien om ei vridning av tenesteprofilen. Dei skal takast i bruk der dei både er tidsbesparande og gir betre tenester / tryggleik til brukarane. Pleie- og omsorgstenesta har rettleiande funksjon overfor brukarane. Det finst ei rekkje støtteordningar for innkjøp av desse hjelpemidla. Dei belastar ikkje det kommunale investeringsbudsjettet.

I dei nye omsorgsbustadene vil det vere lagt til rette for bruk av velferdsteknologiske løysingar.

Andre tiltak er å gjennomføre oppstarta prosjekt i pleie- og omsorgstenesta for å effektivisere heimetenesta. I tillegg er det behov for å bygge ut bu –og omsorgstilbod for psykisk utviklingshemma og andre ev. ressurskrevjande brukarar.

Det bør gjerast vurderingar om kommunen skal ta initiativ til og legge til rette for meir interkommunalt samarbeid for brukarar med langvarige behov for kommunale tenester.

Sjukefråveret, bruken av overtid og vikarar representerer ein stor kostand. Sjølv om sjukefråveret har utvikla seg i positiv lei det siste året er det viktig at leiarane har fokus på å få det ned ytterlegare. Eit tiltak for å få ned sjukefråveret kan vere å auke grunnbemanninga i avdelingane. det har vist seg andre stader, der dette er prøvd, å gi ein positiv effekt både på fråveret og på kostnader knytt til dette. Slik tenestene våre er bygde opp no med bemanningsplanar som er heilt nede på eit minimum vil kvart fråvære føre til innleige av ekstravakter. Ved å auke grunnbemanninga noko kan ein takle fråvære utan innleige av ekstra personale.

Ved å utvikle og etablere nye dagtilbod ved Doktorheimen aktivitetssenter vil kommunen vere godt rusta til å møte eit aukande behov for å samordne og samlokalisere dagtilbod, arbeids- og treningsbehov og andre lågterskeltilbod for fleire ulike grupper. Kommunen har og ei brukargruppe med unge, vaksne som skal flytte ut av barndomsheimen og etablere seg sjølve som vil ha behov for kommunale tenester. I tillegg veit me at kommunen skal ta imot flyktningar som mest truleg vil ha behov som kan dekkast ved Doktorheimen aktivitetssenter.

2.7 Sosiale tenester (NAV Lærdal)

2.7.1 Rammer og overordna føringar

NAV i Lærdal har 5 tilsette, medrekna leiling og flyktningkonsulent. Kommunen finansierer 3,5 stillingar, medan staten finansierer 1,5 stillingar. Kontoret har oppfølgingsansvar for inntil 150 personar som er langtidssjukemelde, er arbeidsledige, får arbeidsavklaringspengar eller sosialhjelp. I tillegg er det kring 115 personar som er uføretrygda.

Kommunane Årdal, Lærdal og Aurland disponerer ei samarbeidsstilling til gjeldsrådgeving. Lærdal kommune betalar og disponerer 25 % av denne stillinga. Gjeldsrådgevinga har ein positiv effekt på den personlege økonomien til mange vanskelegstilte og kan i nokon grad redusere forbruksutgifter til sosialbudsjettet i kommunane.

Lærdal kommune kom i gong med busetjing av flyktningar i juni 2014. Det er tilsett to flyktningkonsulentar. Arbeidet med flyktningane involverer så mange einingar i kommunen at administrasjonen rår til å opprette eit eige ansvarsområde for flyktningar, sjå pkt. 2.8.

2.7.2 Status og utfordringar

Den største utfordringa for NAV Lærdal er å skaffe nok bustader til alle som har behov for bustad, men ikkje har økonomi til å eige bustad. Det kan vere uføretrygda, einslege, funksjonshemma, unge i etableringsfasen, eller personar med svak økonomi. Etter kommunen sin bustadpolitiske handlingsplan 2011-2015 disponerer kommunen totalt 35 bustader og 8 bustader til framleige. Eit tverrfagleg team skal tildele bustadene. Denne oppgåva vert gjennomført i samarbeid med teknisk etat frå sak til sak.

Ut frå erfaringstal reknar NAV med at behovet for utleigebustader vil auke med 16 dei neste åra (sentrum: 12, Borgund: 2, Ljøsne: 2).

NAV Lærdal får gode resultat på førebyggingssida når me er tett på brukarane, og kan ha høve til å møte dei i miljø utanfor kontoret. Effektane ser me både økonomisk, i sparte helseutgifter, som sosial fungering, med aktivitet og lønna arbeid som resultat.

Den viktigaste suksessfaktoren er det som har vorte bygd opp og kjent som «Bodbiltenesta» og no seinare etableringa av «Doktorheimen». Dette miljøet er viktig for å lukkast med å få brukarar i aktivitet og arbeid. Bodbiltenesta er sjølvfinansierande, og er limet i ein større samanheng rundt Doktorheimen. NAV er avhengig av vel fungerande lågterskeltiltak som førebuing til aktivitet som skule og arbeid. Menneske som har noko meningsfullt å gå til, blir styrka i si sosiale fungering. Å styrke menneska si fysiske, sosiale og psykiske helse, gir fleire høve til å bli i stand til å kunne forsørgja seg sjølv. NAV må legge til at årsaka er både den kunnskapen dei tilsette i psykisk helse har, og enkeltpersonars kreativitet og store innsats for å skape tillit, og å få noko til. Dette tilbodet har vore skjørt, men er styrka i 2015. M.a. utvida miljø, med fleire kommunale aktørar på Doktorheimen, og prosjekt med treningskontakt i regi av NAV og psykisk helse / rus. NAV har stort behov for denne tenesta. Særleg til busette flyktningar og ungdom, men også til andre.

NAV finansierer noko prosjektmidlar løyvd av Fylkesmannen i 2015. Ein håpar at dette kan førast vidare i 2016. Dette er eit samarbeid med nabokommunen Aurland. NAV har f.t. felles leiging av kontora i Lærdal og Aurland. I Aurland starta eit prosjekt innanfor rusomsorga i 2014, som me har fått vidareføre i 2015, og no i samarbeid med Lærdal. Det er noko finansiering av «Bodbilprosjektet» gjennom praksistilskot frå NAV.

Det positive miljøet som no er skapt er eit «prosjekt» med ringar i vatn. I tillegg er det frivilligsentral, seniornett, bodbil, ungdomsgruppe, treningsrom, m.m. Ein aktiv møteplass, som Doktorheimen skal bli, kan berre realiserast med ei viss botnlinje for drift, ein eller fleire ressurspersonar som kan drive tenester, og skape lønnsemd for bygda. Førebyggjande tenester nær brukar er rimeleg og god investering. Doktorheimen er også frisklivsentral og rom for gode samtalar. For NAV kan tilbod rundt doktorheimen redusere behovet for utbetaling av sosialhjelp, og gjere at ungdomar tek til att med utdanning eller arbeid. Fleire ungdomar har komme inn i faste former med oppmøte og aktivitet. Det vil i nokon grad følgje med pengar frå NAV.

NAV reknar med at eit høgt tal flyktningar på kort tid vil gi auka utgifter til sosialhjelp. Årsaka er ein kombinasjon av at ikkje alle vil vere heilt sjølvhjelpne etter to år, og at stønaden sett i høve til det høge husleigenivået i Lærdal tilseier eit behov for supplerande sosialhjelp, også til dei som har noko arbeidsinntekt.

2.7.3 Investeringsbehov

Frå NAV si side er det eit ønskje å ha eit fleksibelt utleigesystem med 1-2 utleigeeiningar som er tilgjengelege til ei kvar tid.

I tillegg er det eit stor og akutt behov for utleigebustader til flyktningar og andre vanskelegstilte. Det må investerast om lag 30 mill. til bustader dei kommande fire åra.

2.7.4 Målsetjingar, tiltak og konklusjon

Slik NAV ser det, må det setjast av minimum ei stilling til å halde «Bodbilprosjektet» i drift. Prosjektet bør kunne vere sjølvfinansierande, gjennom bodbilen, og statleg finansiering frå NAV.

NAV lanserte ein plan overfor Helse og omsorgsleiar om å søkje tverretatleg på fylkeskommunale midlar, for å bygge ut, og styrke opp om dette prosjektet. Dette er no finansiert i 2015, gjennom Aurland kommune, og som eit samarbeidsprosjekt. Ein må hugse på at det er eit prosjekt, og at det kan bli eit behov for ein miljøterapeutstilling i kommunen. Dette grunna busetjing av flyktningar, og at det f.t. er ei større ungdomsgruppe utanfor samfunnet. Det er behov for dette, i tillegg til botnlinja, fordi ein har passive brukarar som treng å møte ein stad, bli sett, og komme i gong med eit vanleg daglegliv. Fleire som har vore i dette prosjektet har hatt god utvikling. NAV starta eit «ungdomsprosjekt», som psykisk helse har teke vidare gjennom miljøterapeutisk arbeid. NAV er avhengig av dette samspelet for å få gode resultat for nokon av våre brukarar.

NAV håpar på eit stabilt miljø på Doktorheimen til styrking av menneske som i periodar er i ein vanskelegstilt situasjon.

Bustader:

I arbeidet med å busetje flyktningar har NAV fått til kontraktar med private aktørar for framleige. Det blir arbeida vidare med busetjinga, men flyktningtenesta er avhengig av at private og kommunen gjennomfører utbygging. Det er den einaste måten å nå måla om busetjing av 60 flyktningar på, slik kommunestyre har vedteke. NAV ser det slik at Lærdal kommune må syte for å ha nokre utleigebustader tilgjengeleg i fleire deler av bygda. Behovet er klårt størst i sentrumsnære strom, då mange av brukarane ikkje disponerer bil. Det er omtala i Bustadsosial handlingsplan at sal av eldre kommunale bustader kunne vere med å finansiere nye kommunale bustader. Nye bustader kan få inntil 40 % statleg tilskot frå Husbanken.

Stipulering av behov for bustader til flyktningar i år og dei kommande åra: 2017: 6 bustader, 2018: 6 bustader, 2019: 3 bustader. For 2020 går me ut frå at behovet er dekkja gjennom bygging og leige. Dette estimatet må justerast kvart år i høve til konkret framdrift med busetjing av flyktningar, og det generelle behovet for gjennomgangsbustader til vanskelegstilte.

2.8 Flyktningar

Kommunestyret vedtok i 2014 å busette inntil 60 flyktningar over fire år, med start i 2014. Tidleg i 2016 vart det vedteke å auke talet til 20 i 2016 og 23 i 2017, ved å busette einslege mindreårige i tillegg. Lærdal har også fått nye innbyggjarar gjennom familiegjenforeining (som ikkje vert rekna som ein del av kvoten).

	Vedteke mål			
	Busetting pr. år	Busette flyktningar, samla	Faktisk busett (pr. mai 2016)	Tillegg busetting - familiegjenforeining
2014	15	15		
2015	15	30		
2016	15 + 5	50	22	7
2017	15 + 8	73		

Arbeidet med busetting av flyktningar involverer nesten alle etatar i kommunen, til dømes:

- NAV forvaltar pr. i dag alle refusjonar frå staten
- NAV har tilsett flyktningkonsulent
- Oppvekst må leggje til rette for norskopplæring i skule og barnehage
- Doktorheimen overtek oppgåver som møteplass og kontaktpunkt for psykiatriske tenester
- Helsevesenet får nye utfordringar i høve tal på pasientar og deira spesifikke behov (uvanlege sjukdomar, trauma)
- Tekniske tenester og NAV samarbeider om å skaffe utleigebustader på den private marknaden
- Tekniske tenester er utfordra å byggje kommunale bustader. Investering i 18 nye kommunale bustader er eit prioritert investeringsprosjekt i økonomi- og handlingsplanen.
- Alle einingar bør undersøke moglegheitene sine til å tilby arbeidspraksis innanfor introduksjonsprogrammet
- Informasjon og offentlegheitsarbeid ligg til den kommunale administrasjonen.
- LNU kan bidra med arbeidsintegrering gjennom kunnskap om og kontaktar til næringslivet

Innbyggjarane er involverte gjennom arbeidet i lag og organisasjonar. Idrettslag er ei god plattform for integrasjon i mange kommunar. Det er eit prioritert arbeidsområde for kommunen i planperioden å ta i mot og integrere flyktningar i samspel med enkeltpersonar, lag og organisasjonar.

Det følgjer statlege overføringar med kvar flyktning som kommunen busett, som skal finansiere integreringstenester og bustad. Beløpa varierer over tid og etter persongruppe. For ein einsleg person utgjer beløpet f.t. kr 746.200 over fem år (gjennomsnitt: kr 149.240 pr. år, tal 2015).

Tilskota frå integrerings- og mangfaldsdirektoratet (IMDI) blir betalt ut med årsverknad på tidspunktet for busetting. Det er innretta slik at den største summen blir betalt ut i år ein. Deretter ei nedtrapping med særleg låg sats år 4 og 5. Særleg grunna det fyrste utbetalings-tidspunktet, oppnår ein eit «overskot» fyrste og andre år. Dette beløpet treng ein erfaringsvis i åra med svakare utbetaling. NAV tilrår at ein set av ein sum til eit «utjamningfond», som NAV bereknar og budsjetterer.

Kommunen mottok også integreringstilskot pr. flyktning som varierer over tid og etter persongruppe, frå ca. kr 200.000 fyrste år til kr 70.000 femte år. Dei fyrste to åra vert integreringstilskotet brukt til introduksjonsstønad. Ordninga går ut frå mottakarane deltek i introduksjonsprogrammet og får stønaden som ”løn” for oppmøte. Einslege mindreårige utløyser eit særskilt tilskot på kr 207.000. Norskopplæringa vert finansiert med kr 31.000 pr. person og år.

Kommunen får også eit grunntilskot på kr 560.000 dersom ein tek imot mellom 3 og 150 flyktningar. 85% av dette grunntilskotet pluss bidraget til norskopplæring går i dag til kjøp av undervisningsteneste frå Sogndal Vaksenopplæring. Frå hausten 2016 vert vaksenopplæringa lagt til Lærdal.

Kommunane som busett fleire flyktningar i 2016 enn oppmodinga frå IMDI slår fast, mottok eit ekstra tilskot pr. person på kr 50.000, og kr 100.000 for kvar busett einsleg mindreårig flyktning.

Tilskota må dekke alle administrative kostnadene kommunen har, løn til flyktningkonsulentar (ein reknar med ein konsulent pr. 10-15 flyktningar), skuleplassar, helse- og psykiatritenester, barnevern særleg for einslege mindreårige, klargjering av bustader, sosialhjelp om naudsynt og uføresette utgifter.

Satsane er utrekna av Staten på basis av dei reelle kostnadene kommunen har. Det er ikkje teke med nokon ”fortenestemargin”, tvert om er det underforstått at frivillig innsats vert mobilisert og at kommunen tek risikoen dersom kostnadene vert større enn forventa, t.d. fordi det ikkje er mogleg å finne arbeidsplassar til alle.

Kommande busetjing er avhengig av at det blir bygd utleigebustader. Det kan bli samarbeid med Aurland kommune om busetjing av flyktningar, der ein tenkjer seg Lærdal som vertskommune.

Tilskot og utgifter vedkommande flyktningar ligg pr. i dag i tenesteeininga for sosiale tenester. Administrasjonen rår til å skilje ut integrasjonsarbeidet for flyktningane (alle tiltak utover den reine sosialstønaden) i eit eige ansvarsområde. Dette gjer det mogleg å koordinere alle naudsynte tiltaka under eitt tak og tildele ressursane til dei einingane som får auka tenesteyting.

2.9 Barnevern

Alle kommunar forpliktar å ha ei barnevernteneste og setje inn tiltak etter lov om barneverntenester der det er nødvendig. Barnevernet pliktar også å gripe inn i akutte situasjonar der det er nødvendig.

Det kan gå eitt år heilt utan spesielle tiltak, medan etterfylgjande år krev stor ressursbruk. Kva ein trur vil vere situasjonen kan vere ein heilt annan månaden etter. Det vert vanskeleg å budsjettere, og ein må basere seg på gjennomsnitts- og erfaringsverdiar.

Bufetat vil byggje ned tenestene sine. Ansvaret for fosterheim og institusjonar skal ligge hjå Bufetat også i framtida, medan hjelpetiltak og lågterskeltilbod skal flyttast til kommunane. Barne- og foreldresentra stod også i fare for å verte avvikla, men staten har snudd i denne

saka. (Sentra kjem med statlege tiltak som skal hindre omsorgsovertaking gjennom barnevernet). Desse tiltaka, inkl. familiesentra, er viktige for å komme tidleg inn i familiane og gje rett hjelp til rett tid. Det er ikkje sannsynleg at ein kan stoppe dei andre prosessane som skal avlaste Bufetat og tilføre kommunane fleire oppgåver.

Aurland og Lærdal har signert ny samarbeidsavtale der Aurland held fram som vertskommune. Hovudkontor og oppmøtestad skal vere i Aurland, medan det skal vere høvelege kontor disponible i Lærdal.

Det må jobbast ut ein strategi på korleis ein skal vere tilgjengeleg i Lærdal no når det ikkje lengre er faste medarbeidarar på plass der.

2.10 Tenesteområdet kultur

2.10.1 Rammer og overordna føringar

- Lov om folkebibliotek § 4 Generelt:
Til formål nevnt i kapittel I skal alle kommuner ha et folkebibliotek.
Folkebiblioteket kan drives av kommunen alene, eller i helt eller delvis driftsfellesskap med annen kommune, fylkeskommunen eller statlig institusjon
- Grunnskulelova § 13-6 Musikk- og kulturskoletilbod:
Alle kommunar skal aleine eller i samarbeid med andre kommunar ha eit musikk- og kulturskoletilbod til barn og unge
- Kulturminnelova

Lokale planar:

- Idrettsplan, rullert i 2015
- Forvaltningsplan Gamle Lærdalsøyri – treng revidering
- Plan for brannvern Gamle Lærdalsøyri

Manglande føresetnader i planstrukturen til kommunen:

- Kulturplan er under arbeid
- Kulturminneplan er under arbeid
- Gateplan for Gamle Lærdalsøyri

2.10.2 Status og utfordringar kultur

Kultur sine ansvarsområde:

- Kulturskule
- Bibliotek
- Ungdomsklubb
- Kino
- Frivilligsentral
- Kulturkontor
- Kulturminnevern
- Kulturhus
- Kulturmidlar
- Idrett

Kultur er ei lita teneste med relativt små ressursar totalt sett. Samstundes har kommunen svært mange verdifulle kulturminne, spesielt kulturlandskap og verneverdige og freda bygningar. Det er trong for å få på plass eit betre planverk for å forvalte kulturminna i kommunen. Gjennom arbeidet til byantikvar i ein prosjektperiode på to år, vil ein kunne styrke arbeidet med kulturvern og tettstadutvikling. Arbeidet med både kulturminneplan og kulturplan er i gang, og er planlagt å bli ferdige i mars 2016 og november 2015. Byantikvarstillinga må ein forsøke å vidareføre ved hjelp av eksterne og/eller eigne midlar.

Andre pågåande prosjekt og arbeidsområde:

- ”Dei gløynde husa” er eit prosjekt der kommunen, ved hjelp av midlar frå Riksantikvaren, arbeider for å avgrense husbukkskader på uthus i verneområdet på Gamle Lærdalsøyri. Samarbeidet med Mycoteam fokuserte på forskning på husbukkskader. Kommunen har no avslutta dette samarbeidet for å bruke prosjektmidla direkte mot det praktiske arbeidet med å skifte ut infisert materiale.
- Kongevegprosjektet er eit samarbeidsprosjekt med Statens Vegvesen, Riksantikvaren og Vang kommune om restaurering av den gamle kongevegen og tilhøyrande bruer. Prosjektet fekk «Vakre vegars pris» for 2014. Ein arbeider no med ein skjøtelsesplan for Kongevegen. Kommunen har overteke driftsansvar for vegen.
- Gjennomføring av arbeidet med brannsikring av Gamle Lærdalsøyri må prioriterast. Det er bevilga to millionar frå Riksantikvaren til dette arbeidet, og kommunen må følgje opp med eigne midlar og arbeidet med gjennomføringa. Arbeidsgruppa for brannsikring i verneområdet på Lærdalsøyri har i løpet av vinteren 2015 revidert tiltaksplanen for området og søkt om nye midlar med denne grunngjevinga: «Det er eit sterkt ynskje om å kunne dekke ein større del av bygningsmassen med etablering av tørt lågtrykks-vanntåke (...) i eit tett samarbeid mellom kommunen, fylkeskommunen og huseigarane. Noko tilsvarende løysing planlegg me å gjennomføre for Lærdalsøyri.» RA har løyvd midlar til prosjektet, som føreset ytterlegare kr. 300 000 frå kommunen.
- Gateplan og forvaltningsplan for Gamle Lærdalsøyri er andre prosjekt som bør inn i planperioden.
- Det vil i planperioden vere trong for oppgradering og investeringar i idrettsbygg- og anlegg.
- I kulturhuset er det naudsynt å utvikle samarbeid, oppgåvefordeling og utvikling mellom ulike aktørar. Det er i dag ikkje god nok organisering av den samla drifta i kulturhuset. Eit eige prosjekt arbeider med dette.
- Kinoen har hatt ei positiv besøkstalutvikling dei siste åra, og har høge besøkstal i høve folketalet i kommunen.
- Kommunen bruker lite til bibliotek, samanlikna med andre kommunar, og har relativt låge utlånstal.
- Kulturskulen har stabile lærarkrefter, noko som skapar god oversikt over drifta. Det er eit godt samarbeid med grunnskulen, og kulturskulen leverer all musikkundervisning til skulane. Kostra-tala viser at talet elevar i grunnskulealder som er elevar i kulturskulen, er svært høgt i forhold til landsgjennomsnittet. Lærdal har over 50% av grunnskuleelevane i kulturskulen, mot om lag 15% i landet.
- Byantikvaren byrja i nyoppretta stilling i november 2014. Stillinga er finansiert med 50% av lønnsmidlane frå Riksantikvaren. Ei vidareføring kan skje ved finansiering gjennom prosjektmidlar og eventuelt samarbeid med nabokommunar. Hovudarbeidsområde har vore arbeid med brannsikringsplan, kulturminneplan,

kulturminnekompetanse i plan- og byggesaksarbeid, informasjon og rettleiing i kommunen og regionen. Arbeidet bør halde fram i planperioden.

- Rådmann fekk i oppdrag å lage eit mandat for ei arbeidsgruppe som skal vurdere ungdomsklubben Kosen. I dette ligg ei vurdering av bygget, kor egna det er og mulege alternative lokaliseringar av klubben.

2.10.3 Investeringsbehov

Nokre av prosjekta på lista ovanfor treng investeringsmidlar:

- Brannsikring Gamle Lærdalsøyri
- Klatrepark ved LØS
- Bevaring av uthusa på Øyri

2.10.4 Konklusjon og tilrådingar

Prosjekta er prioriterte etter den rekkefølgja dei står i. Nokre av prosjekta er tverretatte mellom teknisk og kultur, t.d. brannsikring.

2.11 Tekniske tenester

Tekniske tenester har pr. i dag 30 medarbeidarar fordelt på reinhaldspersonell, uteseksjon, vaktmeisterar, sakshandsamar, byggesakshandsamar, oppmålingsingeniør og administrasjon. Hovudmålet for eininga er å gje kommunen sine innbyggjarar ein god standard på leverte tenester som mellom anna omfattar:

- Gje kommunen sine innbyggjarar og næringsliv rask og god sakshandsaming innanfor fagområda
- Leverer velsmakande, trygt og nok drikkevatn
- Oppretthalde god framkommelegheit på kommunale vegar
- Oppretthalde god teknisk standard på kommunale bygg og eigedomar
- Levera fagleg god sakshandsaming innan lovbestemte fristar for bygge-, utslepps- og delingssaker
- Levera reinvaska lokalar til skular, barnehagar, institusjonar og andre kommunale bygg
- Følgje lojalt opp kommunale vedtak
- Sikra alle medarbeidarar ein meningsfull og attraktiv arbeidsplass

2.11.1 Rammer og overordna føringar

Dei mest relevante nasjonale føringane er:

- Plan og bygningslova
- TEK 10 teknisk forskrift
- Matrikkellova
- Forvaltningslova
- Lov om samfunnssikkerheit og beredskap
- Brann- og eksplosjonsvernlova
- Arbeidsmiljølova
- Drikkevatnsforskrifta

Dei mest relevante lokale og regionale føringar er:

- Vedtekter til bygningsloven for Lærdal kommune
- Adresseforskrift for Lærdal kommune
- Lokal forskrift for VA gebyr
- Føresetnader i vedteke årsbudsjett og økonomiplan

2.11.2 Status og utfordringar - Tekniske tenester

2.11.2.1 Teknisk drift/forvaltning, drift og vedlikehald (FDV)

Tenestene har ansvar for forvaltning, drift og vedlikehald av alle kommunale bygningar og anlegg, herunder veger og gater, parkar og grøntanlegg samt dei kommunale vatn- og avløpsanlegga. Teknisk drift har ansvar for reinhald av alle kommunale bygg.

Tekniske tenester er i ein ressurskrevjande situasjon. Rapporten frå Deloitte AS i 2013 ”Analyse og effektivisering” konkluderer med at tekniske tenester brukar mindre ressursar til mellom anna eigedomsforvaltning og drift av vegar enn samanliknbare kommunar. Funna i rapporten indikerer at Lærdal kommune har ein god og effektiv FDV men eit for lågt vedlikehaldsnivå.

Dei største arbeidsoppgåvene knytt til teknisk drift er:

Forvaltning (F):

Omfattar leing, planlegging, organisering og kontroll av det totale FDVU-arbeidet.

- Utvikling av planar, budsjett og kalkylar.
- Leietakaradministrasjon.
- Oppretting, oppfølging og oppfylling av avtalar, forsikringar, lover og forskrifter.
- Administrasjon av personell.
- Arealdisponering, planar og behov.

Drift (D):

Inneheld alle oppgåver og rutinar som er nødvendig for at bygningen skal fungere som planlagt både funksjonelt, teknisk og økonomisk. Hovudaktivitetar er drift og ettersyn, reingjering og energi.

Vedlikehald (V):

Inneheld dei aktivitetane som er naudsynte for å oppretthalde bygningen og dei tekniske installasjonane på eit fastsett kvalitetsnivå, og dermed gjere det mogeleg å bruke bygget til sitt tiltenkte formål.

- Løpande eller akutt vedlikehald er ein ikkje planlagt aktivitet som må gjerast for å rette opp uføresette skader eller manglar.
- Planlagt vedlikehald er arbeid knytt til utbetring av normal slitasje for å hindre forfall.
- Utsiftingar er kostnader knytt til utskifting av bygningsdelar som har kortare levetid enn sjølve bygningen.

Utvikling (U):

Tiltak som opprettheld bygget sin verdi over tid, og som dermed tek omsyn til nye funksjonskrav, endra marknadsvilkår eller nye lover og forskrifter. Utviklingskostnadane vil i

motsetnad til ordinære vedlikehaldskostnader heve FDV-objektet sin kvalitet utover opphavleg fastsett nivå.

2.11.2.2 Bygningsmasse

Lærdal kommune har i dag ein bygningsmasse som er mykje større enn behovet for å gje innbyggjarane eit godt tilbod. Utanom skular, barnehagar og alders og omsorgsbustadar har kommunen og eit stort tal bygningar som ikkje er i bruk (t.d. gamle skulebygg) eller som ikkje har med dei lovpålagde oppgåvene å gjere. Kommunen er ikkje rigga med ressursar for denne store bygningsmassen. Her må ein avhende ein del eigedomar slik at ressursane som ein har i størst mogeleg grad kan nyttast til dei lovpålagde oppgåvene.

For dei lovpålagde oppgåvene ser me eit potensiale i å utnytte den eksisterande eigedomsmassen på ein meir effektiv måte. Dette gjeld spesielt innan oppvekstområdet der minkande barnetal gjev rom for bruk av mindre areal.

Tabell 14 Oversikt over kommunen sin bygningsmasse fordelt på ulike bruksområde

SEKTOR	m ²		
Skule	10 307,30	Omsorgsbustadar	1 064,80
Barnehage	1 671,80	Teknisk /brann	1 173,20
Gamle skulebygg	631,00	Rådhus	1 852,00
Kultur	5 608,60	Utleigebustader	1 851,00
VA	745,54	Utleige næring	666,00
Helse og omsorg	5 711,70		
TOTAL BYGNINGSMASSE			31 282,94
Idrettsanlegg			52 370,00

Bygningsmassen til kommunen har og ein del tekniske installasjonar av eldre årgang. Dette gjeld spesielt ventilasjonsanlegg/kjøleanlegg som inneheld gass av typen Hydrogenklorfluor-karbon (HKFK). Myndigheitene har vedteke produktforskrifta der det vert regulert bruk av ozonreduserande stoff. Etter 01.01.2015 er det ikkje lenger lov å etterfylle eller vedlikehalde anlegg med denne gassen. Dette gjeld mellom anna anlegga ved symjebassenget i Borgund og ved kjøkkenet på Lærdal alders- og sjukeheim.

Lærdal kommune eig i dag ein stor bygningsmasse, med totalt 31 000 kvadratmeter areal. Ikkje alt areal vert nytta optimalt til kommunal tenesteproduksjon, anten ved at det står tomt eller at det er meir areal i bruk for ei bestemd oppgåve enn naudsynt (målt mot landsgjennomsnittet).

Den største delen av arealet er funksjonsbygg, dvs. dei rommar (lovpålagd) kommunal tenesteproduksjon. Desse bygga kan ikkje seljast utan at det vert vedteke ei bruks- eller strukturendring, t.d. samanslåing av tenester. Det kan likevel analyserast om arealet i dei enkelte bygga er nytta på ein for lite effektiv måte og om noko av arealet kan leigast ut / brukast til andre kommunale tenester (flytting av oppgåver).

Om lag 18% av bygningsmassen kan reknast til kultursektoren, som berre disponerer 3% av tenestebudsjettet. Dette kan tyde på at tenesteområdet kultur har ansvar for store areal som

ikkje vert nytta til tenesteproduksjon, men som står til disposisjon for andre /friviljuge lag osb.. Dette må undersøkjast nærare.

I ØHP 2014-2017 er det vedteke at det skal frigjerast kapital gjennom sal av bygg og eigedomar for å ivareta investeringsbehovet - så langt det lèt seg gjere. Rapporten "Analyse og effektivisering" av (Deloitte 2013) støttar vedtaket og rår til å vurdere alternative organisasjonsformer for den eksisterande bygningsmassen, t.d. eige føretak. Det kan også vere føremålstenleg å skilje mellom eigarskap og drift, og mellom ulike grupper av bygningar (kulturhus, omsorgsbustader). For å få best mogleg effektivitetsgevinst må reorganisasjonen av kommunale eigedommar sjåast under eitt gjennom ei eiga utgreiing. Ei slik utgreiing skal gjennomførast i løpet av 2016. Endringar skal realiserast tidleg i planperioden. Om endra organisering vert ei realitet så er det truleg å sjå på som ei verksemdoverdraging. Prosedyrar for ein slik prosess må førebuast.

2.11.2.3 Ambulerande vaktmeister

Det er eit helsepolitisk mål at dei eldre kan bli buande i eigen heim lengst mogeleg. Kommunen har i dag ein 50% stilling til arbeidsoppgåvene innan mottak og utplassering av ulike hjelpemiddel. Arbeidsomfanget aukar med reduksjon av tal aldersheimsplassar. For å følge dette opp må ressursane aukast i takt med dette.

2.11.2.4 Brannsikring

Lærdal kommune har med støtte frå Riksantikvaren, Fortidsminneforeininga og UNI stiftinga gjennomført ein del brannsikringstiltak på gamle Lærdalsøyri og ved Borgund stavkyrkje. Dette er tiltak som er med å sikra vår kulturarv mot brann. Anlegga krev årleg 3 parts kontroll og krev ressursar til serviceavtalar og drift, tilsyn og vedlikehald. Alarmanlegget er kopla direkte mot Alarmsentralen i Florø. Det gjev auka arbeidsoppgåver og krev tilførsel av ressursar for å følgast opp.

2.11.2.5 Kommunale vegar

Lærdal kommune har om lag 42 km med kommunale vegar. Det er i stor grad god framkommelegheit på kommunale vegar, men delar av veganlegga slit med vedlikehaldsetterslep. Dette gjeld spesielt nokre vegstrekingar i Erdal og på Borgund. I tillegg er det behov for vedlikehald på mange av dei kommunale bruene. Dette kjem fram i rapporten frå Safecontrol der dei har føreteke ein bruinspeksjon på dei kommunale bruene. For å redusere driftskostnadane bør ein sjå på moglegheita for å nedklassifisere enkelte vegstrekingar frå kommunal veg til privat veg.

2.11.2.6 Beredskap

Fylkesmannen skal samordne samfunnssikkerheitsarbeidet i fylka og har eit særleg ansvar for oppfølging og rettleiing av kommunane. Plan- og bygningslova set krav til samfunnssikkerheit i planlegginga i kommunar. Lovbestemmelsar om kommunal beredskapsplikt pålegg kommunane beredskapsplanlegging basert på ein heilskapleg risiko- og sårbarheitsanalyse (ROS).

Kommunen har vedteke overordna ROS. Nokre av oppgåvene kan overførast til dei nye ingeniørstillingane.

2.11.3 Byggesakshandsaming

Forvaltning og tilsynsoppgåver i medhald av plan- og bygningslova, herunder arealbruksplanar i medhald av lova. Vidare oppgåver er handsaming av byggesøknader, dispensasjonar frå plan- og bygningsloven, planar, veglov og utsleppssøknader, samt tilsyns- og sanksjonshandsaming i medhald av plan- og bygningslova og ureiningslova. Kommunen sine utgifter til forvaltning etter plan- og bygningslova vert delvis dekkja av kommunal gebyrordning der satsane vert fastsett i årleg sak om kommunale betalingssatsar.

2.11.4 Oppmåling

Tenesta skal syte for at kommunen har eit oppdatert offentleg kartgrunnlag for dei føremål som blir omhandla i plan- og bygningslova (§5). Nykartlegging og periodisk vedlikehald/oppdatering skjer i all hovudsak gjennom avtalt samarbeid i Geovekst og NorgeDigitalt. Kommunen er lokal matrikkelførar og forvaltar matrikkelen etter Lov om eigedomsregistrering (matrikkelova). Denne lova erstattar delingslova. Kommunen sine utgifter til forvaltning og tenesteproduksjon vert delvis dekkja i kommunal gebyrordning der satsane vert fastsett i årleg sak om kommunale betalingssatsar.

2.11.5 Brann

Tenesta har ansvar for både førebygging og beredskap mot brann/ulukker. Kommunen har ein brann- og ulukkesberedskap som ivaretek kommunen sine plikter i medhald av brannlovgevinga. Kommunen deltek i ordninga for akutt ureining (IUA) og i det interkommunale selskapet ALSF (Alarmsentralen Sogn og Fjordane) for varsling/melding av brann og overvaking av tryggleiksalarmar.

Me må vurdere å tilføre kompetanse i eigen kommune for å kunne fylle krav til stillingar som brannsjef/varabrannsjef. Me leiger i dag brannsjefkompetanse frå Årdal. Eit alternativ ville vere å opprette eit felles brann- og redningskorps saman med andre kommunar. Det vart tidlegare utgreidd eit samarbeid med nabokommunane som ikkje har gjeve resultat.

Kommunen har i dag ikkje ressursar til tilsyn og førebyggjande arbeid. Feietenester vert i dag leigde av ekstern leverandør.

2.11.6 Sjølvkost/ vatn og avløp

Vatn og avløp er eit sjølvkostområde. Det betyr at gebyrinntektene som gjeld vatn og avløp kun kan nyttast til utgifter på vatn og avløp. Lærdal kommune drifrar i dag 4 vassverk. Drikkevatnet som kommunen leverar skal vere hygienisk forsvarleg, klart og utan framtredande lukt, smak eller farge. Det skal ikkje innehalda stoff som kan føre til helseskade i vanleg bruk. Innbyggjarane i Lærdal kommune skal sikrast reint vatn av god kvalitet i samsvar med gjeldande lover og forskrifter. Avløpsløyser skal vere i samsvar med lover og reglar og nasjonale krav. Nye utbyggingsområde bør utnytta eksisterande nett for vatn og avløp så langt råd.

Lærdalsøyri vassverk er ikkje godkjent av Mattilsynet då leveringssikkerheiten i Oftaelva ikkje er god nok. Tilsiget av vatn har ved fleire høve ”kjøvd” vekk. Det har sidan midt på 1990 talet vore arbeida med ny kjelde til Lærdalsøyri vassverk. I 2015 vart det vedteke hovudplanar for vatn og avløp. Hauge vart vedteke som ny drikkevatnskjelde for Lærdalsøyri. Detaljprosjektering av utbygginga er sett i gang.

I samband med drift av vatn og avløp har kommunen eit avvik på garderobetilhøva-/personalfunksjonane til driftsoperatørane. Her er mellom anna ikkje godkjend rein/ureinsone.

Store delar av avløpsnettet er aldrande og krev større dagleg vedlikehald og kostnad dersom det ikkje vert fornya.

Avløpsanlegg på Håbakken næringsområde er vedteke. Utfordringa er fyllmasse for å fylle ut området.

2.11.7 Investeringsbehov Tekniske tenester

Nokre av utfordringane i planperioden er:

- Redusere etterslepet på vedlikehald av kommunale bygg og eigedomar
- Implementere web-basert FDV-verktøy
- Oppdatere brukaravtalar med dei ulike einingane
- Fornye maskinparken til drift og vedlikehald
- Oppgradere personalfunksjonar og garderøbeforhold på Bergo
- Næringsareal på Håbakken
- Vedlikehald kommunale vegar og bruer
- Oppgradering avløpsnett og reinseanlegg
- Naudaggregat ved Lærdal alders- og sjukeheim
- Fjernvarme til Lærdal alders- og sjukeheim
- Varmepumpe til Lærdal kulturhus
- Naudaggregat for drift av vatn- og avløpssystem
- Overvakingsanlegg vatn- og avløpssystem
- SD-anlegg (sentral driftsstyring) på kommunale bygg
- Oppgradering symjebasseng
- Oppgradering av kommunal kai
- ENØK tiltak i kommunale bygg

2.11.8 Målsetjingar og konklusjon

Det er prioritert å redusere bygningsmassen ved å selje bygg og å nytte eksisterande bygningsmasse meir kostnadseffektivt ved å stenge enkelte bygg.

Dei to personane i fagområda byggesak og oppmåling vart begge tilsett i 2015. Dei må få vidare kompetanseheving og utdanning, slik at me kan levere god tenestekvalitet med kort sakshandsamingstid.

Det viser seg at arbeidet som tekniske tenester leverer kan redusere kostnader i heilt andre tenesteområde, t.d. kan tenestene av ein ambulerande vaktmeister gjere det mogleg for eldre å bu heime i staden for å flytte på sjukeheimen. Effekten er ikkje berre innsparingar i pleie og omsorg, men også auka livskvalitet for eldre innbyggjarar. Desse ringverknadene må analyserast og synleggjerast nærare.

2.12 Interkommunale tenester

Det er i hovudsak 4 ulike former for interkommunale samarbeid:

- *AS, der kommunane eig sine respektive eigardelar i selskapet*
- *Interkommunale selskap (IKS) fungerer stort sett på same måte, men er heimla i eit anna lovverk enn aksjelova*
- *Interkommunalt samarbeid etter kommunelova §27, der samarbeidet har eit felles styre*
- *Vertskommunesamarbeid heimla i kommunelova §28, der ein kommune er vert i form av mellom anna arbeidsgjevaransvar for samarbeidstiltaket. Her gir dei andre kommunane mynde til vertskommunen, samstundes som dei kjøper tenester frå vertskommunen*

Fleire av tenestene i Lærdal kommune er baserte på interkommunale avtalar:

Lærdal kommune er vertskommune for:

- *Landbruk (Lærdal, Årdal og Aurland)*
- *Skatteinnkrevjing (Lærdal, Aurland og Vik)*
- *Lokamedisinsk Senter (Legevakt Årdal, Lærdal og Aurland, legevakttelefon og senger for kommunale akutte døgnplassar (KAD senger) Årdal, Lærdal, Aurland og Leikanger)*

Lærdal kommune deltek i samarbeid om:

- *Barnevern*
- *Rekneskap/lønn (vertskommune: Aurland)*
- *IKT (Årdal og Aurland)*
- *Brannvern (Årdal)*
- *SIMAS (IKS)*
- *Sogn LAB (IKS)*
- *Den Interkommunale Arbeidsgjevarkontrollen (alle dei 9 kommunane i Sogn)*
- *Miljøretta helsevern (Sogn regionråd).*

Lærdal kommune samarbeider også om Sognekart, Kommunenett Sogn (Sogn og Fjordane fylkeskommune) og Helse-nett.

Gjennom eit nytt prosjekt støtta av Fylkesmannen er det etablert skogfagleg samarbeid i Sogn regionråd. Prosjektet skal tilføre kompetanse både innan skogsforvaltning og nærings- og utviklingsarbeid. Balestrand kommune har arbeidsgjevaransvar for dei fagtilsette. Lærdal kommune sitt bidrag til kostnadene vert dekkja innanfor rammene til landbrukskontoret.

2.12.1 Sogn regionråd

Sogn regionråd er skipa som eit interkommunalt selskap med heimel i § 27 i kommunelova. Rådet er sett saman av kommunane i Høyanger, Vik, Balestrand, Leikanger, Sogndal, Luster, Årdal, Lærdal og Aurland.

Sogn regionråd skal vere ein felles arena med fokus på å sikra og vidareutvikle rammevilkåra for busetnad og næringsliv i regionen. Sogn regionråd skal òg fungere som base for definerte prosjekt og vidare ha som mål å samordne og forenkle oppgåver for eigarane.

Årleg kontingent for Lærdal kommune ligg på knappe 300 000 kroner. Me har også eigne avtalar om kommunenett (170 000 kr årleg) og kartløysingar (50 000 kr årleg).

Ut over dette deltek me på prosjekt innafor barnehage, skule i høve bruk av støtteressursar til spesialundervisning.

2.12.2 Samarbeidet mellom Årdal, Lærdal og Aurland - ÅLA

Det er etablert eit interkommunalt samarbeid mellom kommunane Årdal, Lærdal og Aurland. Samarbeidet er eit tenestesamarbeid og det er vertskommuneavtalar innafor ei rekke område. Innhald og framdrift i samarbeidet har vore svingande.

Me har i dag avtalar innafor skatteoppkreving (Aurland og Vik), rekneskapskontor og økonomifunksjonen (Aurland og Lærdal), landbruk (alle tre kommunane), brannvern (Lærdal og Årdal), barnevern (Aurland og Lærdal) og IKT (alle tre kommunane).

Ut over avtalefesta samarbeid, har vidare utvikling av samarbeidet ulik grad av forankring både politisk og administrativt.

2.12.3 SIMAS

Sogn Interkommunale Miljø- og Avfallsselskap IKS (SIMAS IKS) er eit interkommunalt selskap, eigd av kommunane Aurland, Balestrand, Høyanger, Leikanger, Luster, Lærdal, Sogndal, Vik og Årdal. Andre kommunar har høve til å søkje medlemskap. Selskapet har forretningsadresse på Festingdalen Miljø- og avfallsplass, Sogndal.

Føremålet med selskapet er å løysa eigarkommunane sine oppgåver innan avfallshandtering på ein best mogeleg måte økonomisk, ressurs- og miljømessig. I arbeidet med desse oppgåvene skal det også takast omsyn til brukarane/ innbyggjarane sine ønskje og interesser. Det går fram av vedtektene at SIMAS står for:

1. Oppsamling, innsamling og transport av alle avfallstypar i kommunane.
2. Bygging og drift av behandlingsanlegg for restavfall etter gjenvinning.
3. Bygging og drift av innsamlingssystem, mottak, gjenvinningsanlegg, mellomlagring og vidaresending av spesialavfall og avfall som kan gjenvinnast. SIMAS må aktivt arbeida for å samarbeida med andre selskap/kommunar både i og utanfor regionen, slik at avfallshandteringa vert best mogeleg både miljømessig og ressursmessig ved maksimal utnytting av eigne- og andre sine anlegg.
4. Selskapet skal leggja særleg vekt på miljøvenleg og kostnadseffektiv drift i alle ledd av avfallsbehandlinga. Selskapet skal i nært samarbeid med kommunane informera publikum og næringsdrivande om drifta av selskapet. Selskapet skal i informasjonsarbeidet leggje vekt på å gje auka kunnskap og forståing for miljøvenlege behandlingsmetodar.
5. Selskapet skal samordne kommunane i arbeidet med å hindre avfallsproduksjon, redusere avfallsmengdene og auke utnyttinga av ressursane i avfallet. Handsamingav avfall skal skje på basis av økologiske retningslinjer og slik at miljøkrav og sentrale krav vert stetta. Selskapet skal vera pådrivar ovanfor eigarkommunar, lokalt næringsliv og innbyggjarar innan sitt fagområde.
6. Selskapet kan ta over ansvaret for dei nemnde funksjonane gradvis etter nærare avtale med kommunane.

Representantskapet er selskapet sitt øvste organ. Kwart kommunestyre i eigarkommunane oppnemner ein representant med vararepresentant for valperioden til representantskapen i SIMAS IKS. Representantskapet vel leiar og nestleiar. Desse vert valde for to år. Rådmennene har møte- og talerett.

Lærdal kommune utfører driftsoppgåver for SIMAS på miljøstasjonen.

Det er ikkje konkludert med plassering av miljøstasjonen i Lærdal, men Bergo er ikkje lenger noko alternativ.

Simas Næring as er eit dotterselskap av Simas IKS. Medan Simas tek seg av renovasjon og avfallshandling, driv Simas Næring as med ikkje-lovpålagde oppgåver knytt til avfallshandtering, som f.eks containerutleige og næringsavfall.

Lærdal kommune er i dialog om eit prosjekt med muleg lokalisering på Håbakken.

2.13 Andre sentrale oppgåver

2.13.1 Lærdal næringsutvikling

Lærdal kommune har valt å møta utfordringane på arbeidsmarknaden med å etablera eit eige selskap for næringsutvikling, Lærdal Næringsutvikling AS (LNU), saman med næringslivet. Målet er å profesjonalisera næringsarbeidet, og gjennom dette bli betre rusta til å ta vare på og utvikla eksisterande næringsliv, og leggja til rette for nyetableringar.

Hovudprinsippet er at kommunen har ansvar for arbeid med næringsutvikling, er eigar av det spesifikke omstillingsarbeidet og legg rammene for dette arbeidet gjennom kommuneplan, strategisk næringsplan, årlege handlingsplanar og budsjettvedtak. Innafor desse rammene får selskapet delegert mynde til å utføre arbeidet. Selskapet pliktar å halde kommunen orientert om arbeidet, men har eit større handlingsrom i den daglege drifta enn ei kommunal eining ville ha.

2.13.2 Visit Sognefjord - turistinformasjon – reiseliv – villakssenter

Reiseliv er ei viktig næring i Lærdal. Kommunen må ha ei avklara haldning til kva me skal bidra med i denne samanhengen. Dette gjeld turistinformasjonen, marknadsføringsbidrag gjennom Visit Sognefjord, drift av Villakssenter, Sogn kunstsenter og servering i kulturhuset.

Turistinformasjonen: Mykje av informasjonsformidlinga for reisedestinasjonen skjer i dag via Internett. Visit Sognefjord ønskjer difor å redusere ressursbruken for den tradisjonelle turistinformasjonen. Likevel viser drifta at det framleis er behov for personleg rådgjeving når turistane har kome til Lærdal. I 2015 hadde Musea i Sogn og Fjordane ansvaret for drifta av turistinformasjon, kombinert med drifta av Norsk Villakssenter og kunstmuseet.

Etter vedtak i kommunestyret har styret for omstillingsprogrammet sett i gang eit forprosjekt som skal utvikle eit driftskonsept for Lærdal kulturhus. Prosjektet vil ta stilling til dagens løysingar og eventuelt føre til ein annan kombinasjon av oppgåver i bygget. Dette kan ha konsekvensar for drift av Villakssenteret og plassering av turistinformasjonen.

Det private selskapet «Green Norway» har stått for serveringa i kulturhuset gjennom kafeen «Laksen». Attendemeldingane til kommunen har vore positive, og Green Norway held fram med drifta i 2016 og handterer også Villakssenteret, utan at det vert lagt føringar for forprosjektet.

Kommunen har teke over driftsansvar for Kongevegen. Det er inngått avtale med Statens Vegvesen om 300 000 kr i årlege driftsmidlar.

2.14 Organisasjonen som instrument for gjennomføringa

2.14.1 *Rammer og overordna føringar*

Kommunane i Noreg er bærebjelken i velferdssamfunnet og representerer ein infrastruktur som innbyggjarar og næringsliv er heilt avhengige av. Dei store velferdsoppgåvene som vert utført av kommunen gjer at kommunen er unik som organisasjon. Ingen andre organisasjonar har ansvar for å tilby så mange ulike tenester omkring dei viktigaste rammene i innbyggjarane sine liv. Fleirtalet av jobbane i kommunen handlar om tenester som er av stor betydning for innbyggjarane.

Kommunen er den mest komplekse organisasjonen me kjenner, noko som representerer ein spennande utfordring både for medarbeidarar og leing.

Dette bakteppet skaper grunnlaget for korleis me som medarbeidarar, leiarar og folkevalde skal satse framover.

2.14.2 *Status og utfordringar*

Tenestene våre vert utført av våre medarbeidarar. Me treng vedkommande sin kompetanse og evne til å løyse oppgåvene på ein god måte. I dette ligg at dei må vere trygge på kva dei skal gjere, vite kva som er innhaldet i jobben, vite kva kvalitetskrav som ligg til jobben, kva rolle og ansvar dei har. Dette fordrar at me har gode rutinar ved rekruttering av medarbeidarar, og at me har gode rutinar for å ta vare på kompetansen gjennom heile tilsetjingsforholdet.

Me har i dag utfordringar i å synleggjere linja i organisasjonen. Me opplever at roller vert blanda, og at beslutningsmynde vert tilsidesett eller oversett. For å skape trygge arbeidstakarar er det viktig at ein kjenner til kor ein er plassert i organisasjonen, og kven som er overordna. Det er eit behov for å tydeleggjere rolla som leiar, som politiskar og rolla som representant for dei tilsette.

Me må vidare syte for å ha kjente, forankra og innhaldsrike møteplassar i heile organisasjonen, mellom leiar og tilsett og for leiarar og representantar for dei tilsette.

Pr. i dag er det fleire som manglar stillingsinstruksar, og me har forbettringspotensiale i høve til arbeidsflyt. Kommunen har gjennomført prosjektet *Sakshandsamingsrutinar og saksflyt* med mål om å forankre og implementere felles rutinar for handtering av dokument og sakshandsaming i organisasjonen. Fleire innsynskrav har avdekka eit forbettringspotensiale i organisasjonen i høve generelle sakshandsamingsrutinar. Organisasjonen sine viktigaste utfordringar fram mot 2020 vil vere:

- Evne til utvikling og nyskaping av tenestene våre innanfor dei økonomiske rammene me har til rådvelde
- Behalde, utvikle og rekruttere rett kompetanse

Gode tenester er at me møter behova i forhold til dei oppgåvene kommunen er pålagt, og at me yter dei effektivt og kostnadsbevisst. Dette krev ei ansvarleggjering av tilsette, leiarar og politiskarar og at me alle støtter opp og er samde i tiltak som må til for å få økonomien i balanse.

Viktige strategielement og verktøy på vegen til målet er:

1. Oppgåvedefinisjon og arbeidsflyt
2. Mål- og resultatstyring
3. Aktiv personalpolitikk
4. Omdømme- og identitetsbygging

2.14.3 Oppgåvedefinisjon og arbeidsflyt

Kommunen har starta eit leiarutviklingsprogram med mål å definere leiarrolla og kva som ligg i ho, og avklare forventingar me har til leiarane våre. Programmet vil vere eit satsingsområde i planperioden. Gjennom utviklingsprogrammet vil organisasjonen få auka kompetanse til å gjere oss betre rusta til å møte framtida. Me har eit kontinuerleg behov for å oppdage naudsynte endringar i tenestetilbodet og å tilpasse drifta i takt med utviklinga i samfunnet.

Organisasjonen har fått på plass fleire stillingsforklaringar, og vil utarbeide nye der det manglar. Stillingsforklaringane må forankrast hjå den enkelte og i den daglege drifta. Dette vil bidra til ein større forståing for jobbinnhaldet og ei trygging av våre medarbeidarar. Det kan også verte naudsynt å akseptere nye roller og oppgåver og endring av uskrivne reglar og rutinar. Dette inneber at kvar medarbeidar må få eit visst spelerom til å prøve og feile, og at han/ho har kompetente personar å støtte seg til.

Me har starta eit omfattande arbeid for å ha kontroll på dokumenthandtering og saksflyt i organisasjonen. Dette er gjennomført eit prosjekt, som m.a. har resultert i ein arkivplan. Målet er å modernisere og skape aksept og kultur for god dokumenthandtering i heile kommunen.

Kommunen mottek i dag fleire innsynskrav enn tidlegare, noko som har avdekka eit behov for å revidere og gjere kjent dei sakshandsamingsrutinane me har. Gjennom arkivplanarbeidet og integrering av den vil me kunne imøtekomme innbygarane på ein betre måte når det gjeld offentlegheitsprinsippet.

2.14.4 Mål- og resultatstyring

Reorganiseringa av den kommunale drifta i lei av meir effektive strukturar er ein kontinuerleg prosess. Rapporten "Analyse og effektivisering" av Deloitte AS (2013) peikar på "organisasjonsstrukturen og styringsprinsippa står fram som uklare og lite heilskaplege" (s.82).

I løpet av planperioden skal kommunen tilpasse organisasjonsstrukturen sin "slik at det vert lagt til rette for betre overordna styring og klårare styringslinjer for einingane" (Deloitte s. 84).

Fylkesmannen har gjeve tilskot til prosjektet "Kommuneøkonomi i balanse". Administrasjonen skal utvikle eit vurderingssystem for måloppnåing og effektivitet som er enkelt å handsame. Dette skal gje eit grunnlag for ressursplanlegging og budsjettering. Prosjektet rettar seg mot alle nivå i økonomiplanleggings- og styringssystemet: Kartlegging av moglege styrings- og kommunikasjonsverktøy, vurdering av bruksområda deira, utgreiing/utval av eigna instrument og metodar. Prosjektet skal avsluttast innan 2016.

Kommunen har også vore medlem i eit nettverk av nåverande og tidlegare ROBEK-kommunar. Nettverkssamlingane var eit tilbod finansiert av Fylkesmannen. KS hadde det

faglege ansvaret. Både den politiske og den administrative leiinga i kommunen har delteke, og me har fått betre kunnskap om sentrale styringsoppgåver.

Alle tiltak til saman skal munne ut i å auka forståing for andre sine arbeidsoppgåver og rammevilkår, og samarbeid mellom administrasjon og dei folkevalde og i ei meir konsekvent oppfølging av politiske vedtak. På sikt og i samband med omleggingar av drifta og innsparingar skal styringssystemet gje rettesnora for å få kommuneøkonomien i balanse. Organisasjonsutvikling og kontroll over kommuneøkonomien heng soleis tett saman.

Slik stoda er i organisasjonen i dag er dei fleste leiarar på alle nivå for langt inne i den daglege drifta. Sjølv om me har fått midlar til omstillingsarbeidet, er det ikkje ei sjølvfylgje at me lett kan rydde i rutinane - kven som gjer kva, når og korleis fyrst. Det er også slik at me har oppgåver som me gjerne skulle ha gjort, men som det ikkje er nokon som tek. Me har også oppgåver som er spreidde på mange og ingen tek tak i.

Tydlegare roller, linjer og tenestevegar skal munne ut i eit klarare organisasjonskart. Dette inneber også at ansvar og plikter ved fråvær av leiarar og sakshandsamarar/tilsette er definerte. Det vil bli innført leiaravtaler i planperioden, med skildring av mål og ansvar.

2.14.5 Aktiv personalpolitikk

Målet om god kvalitet på alle tenester skal innfriast gjennom dyktige medarbeidarar (tilsette/leiarar). Kommunen treng ansvarsfulle fagfolk, som er stolte av arbeidsplassen sin. Pr i dag (haust-15) har me utfordringar med å skaffe tilstrekkeleg kompetanse innan pleie og omsorg, ingeniørfag, kart/oppmåling og byggesakshandsaming. Fagmiljø kan bli for små, og sårbare, særleg innan plan og ingeniørfag. Me vil ha som mål å danne eit fagmiljø innan desse faga i løpet av planperioden.

Prognosar viser auka ressursbehov i pleie og omsorg og redusert ressursbehov i oppvekstsektoren.

Det må i planperioden jobbast aktivt med rekruttering, særskilt i høve pleie og omsorg. Rekruttering kan skje gjennom ordinære rekrutteringsmetodar (utlysing), eller gjennom utdanningsinstitusjonar og/eller kompetanseheving av eigne tilsette. Me har også eit potensiale gjennom lærlingordningar, gjennom eit velfungerande opplæringskontor i Sogn.

Samtidig må me ha fokus på å behalde dei me har. Dette utfordrar oss i høve til god leiing, god personalpolitikk og gode lønsvilkår. Me bør vere opne for å tenke alternativt og fleksibilitet i høve til å rekruttere og behalde god arbeidskraft. Lokal lønnspolitikk, som gjev føringar for personalpolitikken, er eit verkemiddel som bør reviderast jamleg.

Kommunen har hatt og har framleis eit høgt sjukefråvær. Eit høgt fråvær medfører at god kompetanse er fråverande i den daglege drifta. Me har starta eit samarbeid med NAV Arbeidslivssenter og Bedriftshelse1 retta mot to av einingane våre. Dette arbeidet med fokus på fråvær (eller lågt nærvær) må vidareførast i planperioden.

Aldersfordelinga i organisasjonen går fram av tabellane under.

Tabell 15 Oversikt over aldersfordelinga i organisasjonen

Namn på eining	Tal årsverk				totalt:
	20-40 år	41-54 år	55-61 år	62+ år	
100 Folkevalde	-	1,0		-	1,0
110 Rådmannsfunksjonane	3,6	4,0	4,4	2,5	14,5
129 Oppvekst Lærdal	15,7	27,1	21,9	3,6	68,3
131 Helse	8,6	7,5	6,1	1,3	23,5
132 Sosiale tenester	1,0	-	-	1,5	2,5
133 Pleie og omsorg	29,6	31,1	14,2	9,3	84,2
134 Barnevern	-	1,0	-	-	1,0
151 Kultur og formidling	1,8	4,0	1,2	0,3	7,3
162 Teknisk drift	4,9	9,5	6,3	1,4	22,1
163 Sjølvkost	0,1	1,4	0,8	0,6	2,9
171 Attreising	0,5	0,9	0,3	-	1,7
Totalt:	65,9	87,5	55,2	20,5	229,1

Tabellen viser at me har 20,5 årsverk over 62 år. I løpet av planperioden vil desse passere 67 år, og me har behov for å rekruttere nye medarbeidarar.

Aldersfordelinga for kommunen viser at me har 29 % av årsverka i aldersgruppa 20-40 år, 38 % i aldersgruppa 41-54, 25 % i aldersgruppa 55-61 og 9 % 62 år eller eldre.

På ansvarsområde med få tilsette slår enkeltpersonar sterkt ut på tala, men me ser at det bør førebuaast rekruttering fleire stadar i organisasjonen.

Det er komme signal frå KLP om at pensjonspliktene til kommunen vil auke i åra som kjem. Det bør settast av midlar til å møte denne utfordringa. Signal frå KLP tilseier at det vert sett av 1,6 millionar i planperioden.

2.14.6 Omdømme- og identitetsbygging

Organisasjonen har eit potensiale i å forbetre omdømme, både internt og eksternt. Eit godt omdømme kan bidra til å gje oss motiverte medarbeidarar, lågare sjukefråvær, kvalifiserte søkjarar til ledige stillingar, som igjen gjer oss i stand til å yte endå betre tenester og me får godt nøgde innbyggjarar. Her har me alle ein jobb å gjere. Me må setje omdømme og identitetsbygging på dagsorden, frå kommunestyret og ned til den enkelte tilsette. Stolte politikarar, tilsette og innbyggjarar vil kunne bidra til vekst i kommunen.

Dette er eit omfattande og viktig arbeid. For å skape eit godt omdømme, må me sikre oss gode ambassadørar. Mykje av det som er skildra tidlegare i kapittelet om å avklare rolla til den enkelte og tydeleggjere linja vert viktige prosessar.

Det er vedtatt ein informasjons- og kommunikasjonsstrategi som dannar grunnlag for korleis kommunen skal ha fokus på dette arbeidet i planperioden. I den aktuelle situasjonen har me ikkje kapasitet til å realisere dei, men i samband med eit målstyringssystem må me velje ut dei mest effektive tiltaka for å betre informasjons- og kommunikasjonsflyten i kommunen.

Det må også arbeidast aktivt for ”auka forståing for andre sine arbeidsoppgåver og rammevilkår”, som gir motivasjon i det daglege arbeidet og godt samspel mellom aktørane i ein kommune.

Lærdal kommune er ein liten kommune, som teknisk sett bør gjere det enkelt å nå ulike samfunnsgrupper for formelt og uformelt samarbeid om identitetsbygging.

2.14.7 Konklusjonar og tilrådingar

Leiarutvikling: Det vart i 2014 starta eit leiarutviklingsprogram med bistand frå Nordnorsk leiarutvikling (NNL). Målet med satsinga er å tydeleggjere leiarrolla, og ansvar og forventningar som ligg til det å vere leiar i Lærdal kommune. I tillegg til samlingar med NNL har me gjennomført leiarsamlingar/kurs internt for å heve kompetanse innan sjukefråværsoppfølging og HMS. Me har også starta 2 prosjekt innan sjukefråvær, som vert vidareført i 2016. Organisasjonen har framleis eit høgt sjukefråvær, og det er naudsynt å jobbe vidare med dette. Det er også etablert faste møteplassar mellom leiarar og tillitsvalde/verneombod i heile organisasjonen for å skape ei forståing av at me har ei felles oppgåve med å skape gode tenester og godt arbeidsmiljø i organisasjonen.

Omdømmebygging - Informasjonsstrategi: Det er vedteke ein informasjon- og kommunikasjonsstrategi. I første omgang vil oppgåver vere å handtere kontakt med pressa, pressemeldingar, utvikle Helg og Kvardag, heimesida til kommunen og gje råd i informasjonsspørsmål til politikk og administrasjon.

2.15 Samla oppsummering og tilrådingar

Det er framleis behov for auka ressursar innafor fleire område. Under rådmannsfunksjonen kjem det fram behov for ei styrking av personale og informasjonsarbeidet og behov for å vidareføre og avslutte arbeidet med organisasjonsutvikling.

Med dei politisk vedtekne mål for oppvekst i Lærdal som utgangspunkt rår tenesteeining Oppvekst frå ytterlegare reduksjonar i vaksentettleik i barnehage, SFO og skular. Ungdomsskulen må prioriterast. Eininga viser til at nedlegging av Ljøsne skule kan gje innsparingar på drifta. Det vert også vist til manglande planrammer for å sette i verk dette tiltaket. Det er gjort framlegg om å vurdere eit oppvekstsenter på Borgund. I dette ligg at skule og barnehage vert drivne innafor same bygg. Om Ljøsne skule skal halde fram som eigen skule, må han renoverast. Dette må det vere opp til kommande kommunestyre å ta stilling til. Eininga rår frå renovering av bassenget på Borgund, og rår til ei opprusting av basseng og garderobar på Lærdalsøyri skule slik at kommunen har eitt velfungerande badeanlegg.

Tenesteeininga Helse og omsorg konkluderer med at det ikkje er rom for innsparingar på helse ut over det som er gjort i tidlegare budsjett.

Innafor pleie og omsorg er det eit mål å vri tenestene frå å vere institusjonsbaserte til å bli heimebaserte. Det er behov for å redusere dekningsgraden for institusjonsplassar. Ein føresetnad for å få dette til er å etablere omsorgsbustader med heildøgns tilsyn. Omsorgsbustader må difor på plass før me kan redusere dekningsgraden.

For å ta ned utgiftene i pleie tenestene er det naudsynt å legge til rette for felles personalbase som grunnlag for meir fleksibel bruk av personale på tvers av institusjons- og heimetenester. Eininga rår også til at det vert prøvd ut ei styrka grunnbemanning for å redusere sjukefråvære og utgifter. Ei gruppe unge vaksne ynskjer å flytte ut av barndomsheimen som har behov for kommunale tenester. Lågterskeltilbod bør utviklast gjennom ei vidare satsing på Doktorheimen. Tenester retta mot flyktningar kan me også gje her.

NAV si store utfordring er å tilby nok bustader til alle som ikkje har økonomi til å skaffe slike sjølve. Dei forventar eit auka behov på 10 nye utleigebustader i planperioden. For å kunne ta i mot dei flyktningane som kommunestyret har vedteke er det stipulert eit behov for 22 nye bueiningar i planperioden og auka ressursar til å følgje opp den einskilde flyktning for å trygge ei god integrering.

NAV ser ein sær sars god verknad av prosjekt ”Bodbil”. Ei rekke brukarar som ha vore passive og stått utanfor arbeidslivet har fått oppgåver og sosial kontakt. Prosjektet har ein tverrfagleg karakter og NAV rår til å føre prosjektet vidare.

Innafor kultur føreligg det ei prioritert liste over investeringar. I høve drifta er det på plass ei 50% stilling som byantikvar.

Tekniske tenester peikar på at tenesta vert driven på ein kostnadseffektiv måte, men at ressursane ikkje står i samsvar med oppgåvene. Dei rår til at det i planperioden vert greidd ut andre måtar å organisere eigeomsdrift og –forvaltning på enn i dag. Dei peikar på behov for meir ressursar som ambulerande vaktmeister for å følgje pleietenestene sin vriding frå institusjons- til heimebaserte tenester. Det er også behov for ressursar til drift og vedlikehald

av brannsikringsanlegga på Lærdalsøyri. Det vert også rådd til omklassifisering av veg frå kommunal til privat veg. Det er behov for eigne ressursar til å følgje opp det kommunale beredskapsarbeidet. Kommunen har i dag ikkje ressursar til å utføre branntilsyn og -førebyggjande arbeid. I samsvar med kommunale vedtak rår tenesteeininga til å redusere bygningsmassen ved å selje bygg og å nytte eksisterande bygningsmasse meir kostnadseffektivt ved å stenge enkelte bygg.

Kommunen deltek i fleire interkommunale samarbeid. Aktiviteten og engasjement innafor samarbeida er varierende. Mest konkret er dei der det ligg føre delavtalar. Lærdal er vertskommune for fleire av dei.

Andre sentrale oppgåver er arbeid med næringsutvikling gjennom Lærdal næringsutvikling og reiseliv gjennom Visit Sognefjord. Det er trong for ei vurdering av arbeidet retta mot reiselivet.

Det er ei politisk oppgåve å velje tiltaka som ser ut til å vere best eigna til å løyse oppgåvene. Økonomiske prioriteringar må komme klart fram: Kan tiltaket finansierast over vanleg drift, kan ein tilføre ekstra midlar, eller må ein omfordele ressursar (mellom prosjekt og einingar) for å oppnå den ønskja effekten?

Ut frå den økonomiske stoda må Lærdal prioritere investeringar som medfører innsparingar i drifta.

3 Del 3: Inntekter frå skattar og avgifter, fond og brukarbetalingar

3.1 Skatteinntekter

Budsjettert skatt i 2016 er 69,523 mill. KS sin prognose pr. mai 2016 viser 69,167 mill. Dette er kr 356.000 under budsjett, men skatteinntangen for Lærdal kommune ligg ca. kr 544.000 etter budsjett 30. april.

3.2 Eigedomsskatt

Lærdal kommune sine inntekter på Eigedomsskatt kjem frå skatt på ”verk og bruk”. Den største inntekta kjem frå skatt på kraftverk. Eigedomsskatt på kraftverk er samansett av mange faktorar. Mellom anna gjennomsnitt av kraftpris siste 5 år, alder på anlegg, rentenivå og produksjonsvolum. Det vil difor vere vanskeleg å seie sikkert korleis utviklinga vil bli framover. Utlíkna eigedomsskatt for 2016 er på 17 mill., noko som er 5 mill. under nivået i 2015. Me må pårekne reduserte inntekter frå eigedomsskatten i planperioden.

Det er muleg å utvide grunnlaget for eigedomsskatt til også å omfatta næring, bustader og fritidseigedomar for å kompensere for inntektstapet. Regjeringa har sett eit tak på to promille det fyrste året ved utviding av eigedomsskatten. Det er også opna for at fritidsbustader kan takast ut av skattegrunnlaget, sjølv om private bustader vert skattlagde.

3.3 Rammetilskot frå staten

Gjennom inntektssystemet får kommunen overført pengar frå staten til finansiering av dei kommunale tenestene. Beløpet i 2016 var etter KS sin prognose på kr 64,3 mill. Endra prognose for rammetilskotet 2016 etter revidert nasjonalbudsjett er på 65,2 mill. Resten av planperioden viser prognosane eit rammetilskot på ca. 65,5 altså litt opp frå dagens nivå.

3.4 Nærings- og konsesjonsavgift

Dette er ei avgift som kjem som følgje av kraftutbygginga. Avgifta blir i sin heilheit avsett til Nærings- og konsesjonsavgiftsfondet, der det er reglar for bruken. Avgifta blir indeksregulert kvart femte år. Den vart sist regulert var i 2014, og skal regulerast på nytt i 2019.

3.5 Øyremerka statstilskot

Staten har gjennom Husbanken ei ordning med godskriving av renter for investeringar gjort i skule og omsorgssektoren. Storleiken på desse tilskota avhenger av rentesatsen. Dei fleste av desse tilskota vil vare fram til 2025 (er lik avskrivningstid på bygga).

3.6 Tilskot flyktningar

Busetting av flyktningar aukar det årlege rammetilskotet frå staten og vert brukt til å auke det kommunale tenestetilbodet i samsvar med folketalsutviklinga. Gjennom eit eige ansvarsområde for flyktningar skal det ikkje berre bli enklare å koordinere alle naudsynete tiltaka under eitt tak, men det skal også sikrast at dei tildelte midlane dekkjer kostnadene i dei einingane som får auka tenesteyting (sjå pkt. 2.8.).

3.7 Mva-kompensasjon

Momskompensasjonen vart innført i 2004 og medfører med nokre unntak at all moms vert refundert. Momskompensasjonen på driftseiningane blir direkte godskrive nettoramma til einingane. All momskompensasjon på investeringar skal brukast på finansiering av investeringar.

3.8 Konesjonskraft - Okken kraft og Lærdal energi

Lærdal kommune får inntekter frå både konsesjonar for utvinning av vasskraft og eigen kraftproduksjon.

Gjennom kommunestyrevedtak 7.3.2013 vart Okken Kraft Lærdal KF etablert. Føretaket har som føremål å produsere og å omsetje energi og ivareta Lærdal kommune sine interesser i energiutbyggingssaker. Føretaket har driftsansvaret for Stuvane kraftverk.

Okken sitt styre har vedteke ein økonomiplan for dei kommande fire åra. Ut frå tidlegare vedtak i kommunestyret tek Lærdal kommune ut eit utbyte på 4 mill. kroner i året til og med 2018. Det er grunnlag for å hente ut meir midlar frå Okken frå 2019. Kommunestyret må ta stilling til nivået på dette.

Samstundes må det ligg fast at midlane ikkje skal trekkast inn i drifta av kommunen, men gå til investering eller nedbetaling av lån. Styret i Okken signaliserer behov for å bygge opp kapital for å møte framtidige investeringsbehov.

Kommunestyret har vedteke ein prissikringsstrategi for sal av konsesjonskraft. Dette gjev føreseieleg rammer for inntektene framover. Styret i Okken kraft fekk i oppdrag å vurdere strategien med mål å finne fram til ei ordning som er meir fleksibel og med rom for auka inntekter utan for stor risiko. Framlegg til ny strategi vert lagt fram for kommunestyret i mai 2016.

Gjennom ein eigen avtale er det Lærdal energi som sel konsesjonskrafta til Lærdal kommune. I 2016 ser det ut som at nettoinntekta vil bli ca. kr 9,28 mill. Signala er at kraftprisen vil gå ned i framtida. Avtalen må ut på anbod. Prosessen vert handtert av Okken kraft.

Den langsiktige prognosen går fram av tabellen under:

Tabell 16 Prognose for sal av konsesjonskraft

Budsjet/Økonomiplan 4 år - Konesjonskraft						
Period		2016	2017	2018	2019	2020
Volum	MWh	72 457	72 457	72 457	72 457	72 457
Sikra volum	MWh	67 003	18 396	0	0	0
Pris sikring	Kr/MWh	238	197	193	194	196
Pris marked	Kr/MWh	213	196	186	183	196
Prosent sikring	%	92,50 %	25,30 %	0 %	0 %	0 %
Brutto inntekt	NOK	19 008 051	14 570 546	13 989 418	14 091 437	14 218 962
Kjøp konsesjonskraft		8 274 589	8 274 589	8 274 589	8 274 589	8 274 589
Formidling		120 000	120 000	120 000	120 000	120 000
Nettleige/tap i nettet		1 500 000	1 500 000	1 500 000	1 500 000	1 500 000
Netto inntekt		9 113 462	4 675 957	4 094 829	4 196 848	4 324 373

3.9 Fond

3.9.1 Nærings- og konsesjonsfondet

Prognose for næringsfondet i 2015 går fram av tabellen under.

Tabell 17 Prognosen for næringsfondet pr. 30.04.16

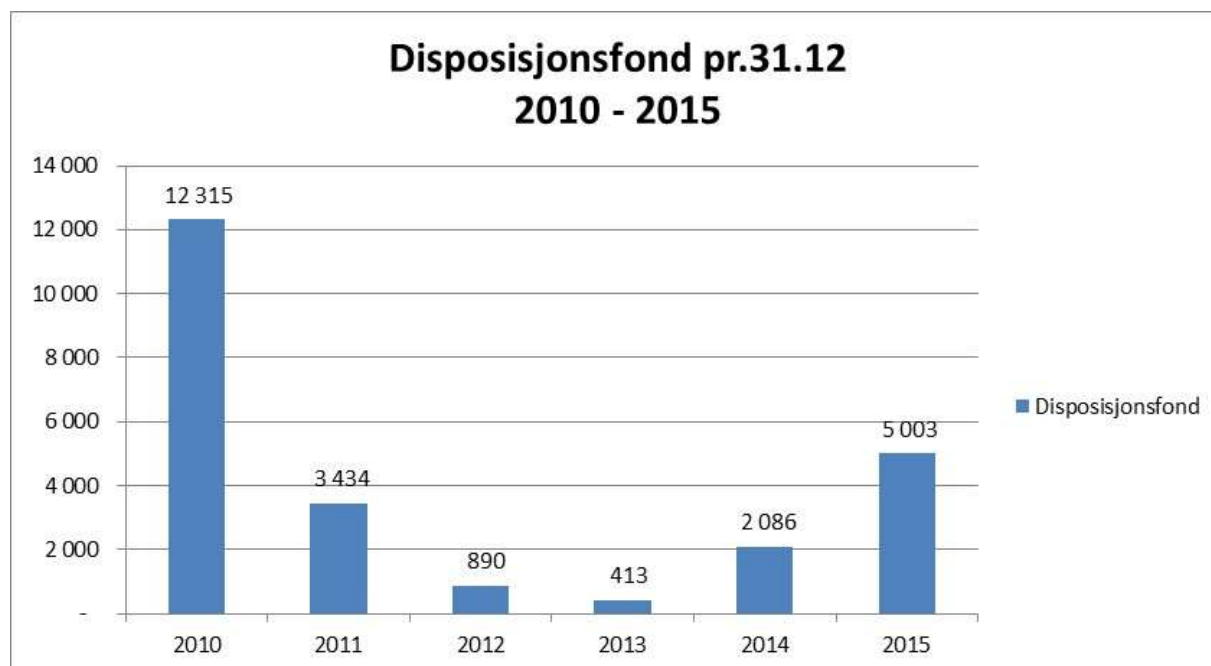
	Budsjett	Løyvd	Rest til løyving
Drift av nytt reisemålsselskap (Visit Sognefjord)	570 000	570 000	0
Eigenandel omstillingsarbeid	1 000 000	1 000 000	0
Prosjekt "Sau og Utmark"	100 000	100 000	0
Disponert av kommunestyre/formannskap	600 000	406 523	193 477
Disponert av Lærdal Næringsutvikling - tilskot	1 780 000	75 000	1 705 000
Disponert av Lærdal Næringsutvikling - drift	1 150 000	1 150 000	0
Landbruk	1 000 000	448 200	551 800
Kompetansutvikling	200 000	0	200 000
Arrangementsutvikling	200 000	50 000	150 000
Totalt	6 600 000	3 799 723	2 800 277

I denne prognosen er ikkje renter medrekna.

Summane er i samsvar med rammeplan for Lærdal Næringsutvikling A/S (LNU).

3.9.2 Disposisjonsfondet

Figuren viser status for disposisjonsfondet fram til 2015. Pr. 31.12.2015 var disposisjonsfondet på kr 5.003.000. Dette er langt under målet om fond/reservar på 4-5% av samla driftsinntekter innan 2025. Dette tilsvarar ca. 11 mill. kroner for Lærdal kommune. For 2016 er det planlagt å bruke 466.000,- av disposisjonsfondet.

Figur 6 Status for disposisjonsfondet fram til 2015

3.9.3 Fiskefond

Kommunen har to fiskefond (Fiskefond I og Fiskefond II). Fiskefond I vert søkt om midlar til støtte til reetableringsprosjektet i Lærdalselvi etter behandlinga mot Gyrodactylus Salaris. Parasitten er ikkje påvist i vassdraget etter prøvetaking hausten 2015. Det skal takast nye prøvar våren 2016. Me kan håpe på at behandlinga er vellukka. Det går to år til før vassdraget eventuelt kan friskmeldast.

For fiskefond I var saldo pr. 01.01.2016 kr 155.000.

For Fiskefond II var saldo pr. 01.01.16 kr 1.192.917. Fiskefond II kan nyttast til tiltak utanfor lakseførande strekning. Kommunestyret har nyleg gjort vedtak som definerer klarare kva midlar kan nyttast til.

3.9.4 Viltfond

Viltfondet hadde ein saldo på kr 219.373 pr. 1.1.2016.

3.10 Brukarbetalingar

Innbyggjarane betaler for ulike tenester kommunen tilbyr. Døme er barnehage, SFO, heimehjelp og kommunale avgifter.

Brukarbetalingar i 2016 er budsjettert med 9,44 mill. Andre sals- og leigeinntekter er budsjettert med 15,9 mill. kr.

3.11 Finansielle disposisjonar

3.11.1 Lånegjeld, renter og avdrag

For slutten av 2016 er det forventa at lånegjelda tilsvargar 84 % av brutto driftsinntektene for eitt år (= gjeldsgrad på 84 % prosent). Den gjennomsnittlege gjeldsgraden i landet har gått opp og ligg no på 59,9%.

I tidlegare økonomi- og handlingsplanar har kommunen vedteke ein netto gjeldsgrad av samla årlege inntekter på maks 50-60% , og fond/reservar på 4-5% av samla driftsinntekter (ca. 11 mill. kroner). Målet skal vere nådd i 2025. For å nå målet, må gjelda reduserast med ca. 80 mill. kroner. Med dei nye investeringane som er lagt inn i planen aukar netto gjeldsgrad til 108% ved utgangen av planperioden.

Kommunen har redusert lånebelastinga frå 2011 til 2015, men ho ligg framleis på ca. kr 100.000 pr. innbyggjar. Konsekvensen er at kommunen må bruke inntektsmidlar til rente og avdrag i staden for finansiering av tenesteproduksjon. Med dei nye investeringane som er lagt inn i planen aukar lånegjelda pr. innbyggjar til 132.000 i slutten av perioden.

Historisk og framtidig utvikling av lånegjelda går fram av tabellane under. Historisk baserer seg på faktisk låneopptak, framtidige investeringar og budsjettert låneopptak.

Tabell 18 Nominell utvikling av den kommunale lånegjelda (i 1000 kr)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Netto lånegjeld	172 425	208 271	241 350	237 297	232 056	227 127	223 006
Rentekostnader	6 314	7 539	8 507	8 481	7 510	6 654	5 222
Gjennomsnittsrentesats	3,66 %	3,62 %	3,52 %	3,57 %	3,24 %	2,93 %	2,34 %

Tabell 19 Framtidig utvikling av kommunal lånegjeld

	2016	2017	2018	2019	2020
lån utestående etter investeringsplanen	216 872 252	275 277 252	279 387 252	285 775 252	281 095 252
innbyggjartal (prognose SSB)	2 173	2 156	2 149	2 138	2 131
lånegjeld pr innbyggjar	99 803	127 680	130 008	133 665	131 908
gjeldsgrad	84 %	106 %	108 %	110 %	108 %

4 Del 4: Vekst gjennom tilrettelegging og omstilling

4.1 Innleiing

Lærdal kommune har valt å møte utfordringane på arbeidsmarknaden med å etablere eit eige selskap for næringsutvikling, Lærdal Næringsutvikling AS (LNU), saman med næringslivet. Målet er å profesjonalisera næringsarbeidet, og gjennom dette bli betre rusta både til å ta vare på og utvikle eksisterande næringsliv, og leggje til rette for nyetableringar. Organisasjonen i selskapet er på plass, og tilpassa dei oppgåvene det skal løyse innanfor det ordinære næringsarbeidet i Lærdal og omstillingsarbeidet.

Omstillingsarbeidet er ein ekstra tidsavgrensa innsats for å snu ei negativ utvikling. Dette arbeidet kjem såleis i tillegg til dagleg arbeid med næringsutvikling.

Omstillingsstatusen har skapt forventningar, men suksessen til omstillingsarbeidet er avhengig av aktiv deltaking frå heile lokalsamfunnet. For å lukkast, må det til eit breitt engasjement. Det er allereie positive teikn i omstillingsarbeidet. Lærdal har fått nye statlege arbeidsplassar, og i lokalt næringsliv er det fleire og fleire teikn på engasjement og vilje til utvikling. Dette er ein god start og eit godt fundament for det vidare arbeidet. Det er også viktig å få fram at arbeidet med næringsutvikling ikkje skal avsluttast når omstillingsperioden er ferdig. Erfaringane og arbeidsmetodane i omstillingsarbeidet skal vere med oss i det som skal skje i framhaldet også, slik at det som no vert bygt opp får ein varig effekt.

4.2 Mål og strategiar i omstillingsarbeidet

I all hovudsak skal omstillingsarbeidet fylgje kommunen sin utviklingsplan for omstilling. Den fyrste planen vart vedteken av kommunestyret 20. juni 2013 og gjaldt for perioden 2013 - 2017. Tiltaka famna breitt og vart testa ut i to år, før planen vart revidert i 2015 (vedteken i kommunestyret 17.12.2015). Planen er også utvida med eitt år til 2018.

Utviklingsplanen hadde opphavleg fire utviklingsprogram innretta på å skape vekst i Lærdal og gjere Lærdal til ein attraktiv kommune:

- **Vekst i Lærdal** – har fokus på å utvikle næringslivet slik at det blir skapt fleire lønnsame arbeidsplassar både gjennom nyetableringar og i eksisterande næringsliv.
- **Lev og bu i Lærdal** – har fokus på å utvikle eit attraktivt lokalsamfunn som gjer at ein aukar tilflyttinga til Lærdal.
- **Opplev Lærdal** – har fokus på å utvikle eit berekraftig reiseliv med fokus på heilårsaktivitet.
- **Knutepunkt Lærdal** – har fokus på utvikling av ny næring innanfor områder der Lærdal har naturlege fortrinn som knutepunkt i regionen.

Basert på evalueringa av arbeidet vart områda med størst potensiale prioritert, slik at ein no står att med to program. Dette gjer det mogleg å bruke ressursane meir konsentrert der ein håpar å få den største effekten.

Det nye utviklingsprogram har desse vekstmåla:

Utviklingsprogram	
A. Vekst i Lærdal Der gode idear får næring Mål: Lærdal skal vera best på innovasjon og næringsutvikling Det skal vera minst 1.200 arbeidsplassar i Lærdal innan utgangen av 2018 (1.010 arbeidsplassar i 2012). Me skal bidra til å skapa minst 5 bedrifter knytt til det grønne skiftet.	B. Attraktive Lærdal Der det er godt å bu og inspirerende å koma på besøk Mål: Lærdal skal vera den føretrekte bustadkommunen i regionen. Lærdal skal levera dei beste opplevingane i regionen. Det skal vera 2.300 innbyggjarar innan utgangen av 2018 (2.176 i 2012). Det skal vera 525 innbyggjarar i aldersgruppa 20-40 (475 i 2012). Omsetnaden i detaljhandelen skal veksa meir enn landsgjennomsnittet. Tilfredsheitsmåling i 2016 og 2018 blant innbyggjarar og besøkande i Lærdal, med mål om 10 prosentpoeng forbetring.

Prioriterte strategiar for program A –Vekst i Lærdal er:

1. Styrke utviklingsevna til det eksisterande næringslivet
2. Styrke evna til etableringar innanfor grønne næringar
3. Styrke og leggje til rette for satsingar med stort potensiale
4. Utvikle attraktive næringsareal (Håbakken og E16 som kutepunkt)

Prioriterte strategiar for program B – Attraktive Lærdal er :

1. Utvikle eksisterande og ny infrastruktur for attraktiv busetnad i heile kommunen
2. Gjere Lærdal attraktiv for målgruppa 20-40 år
3. Styrke eksisterande og utvikle nye opplevingar og arrangement
4. Framheve dei visuelle og estetiske kvalitetane i Lærdal heile året

Dersom Lærdal skal ha 2300 innbyggjarar i innan 2019, må talet på innbyggjarar aukast med 151. SSB sine prognosar for middels vekst går ut frå 2149 innbyggjarar i 2018.

For aldersgruppa 20-40 år er prognosen berre ein nedgang på to personar frå 2012, og dette må reknast som innanfor den statistiske feilmarginen. Det er eit ambisiøst mål at ein tredjedel av folketalsveksten skal komme frå den mest yrkesaktive aldersgruppa, men det er ikkje urealistisk. Denne aldersgruppa er også den mest mobile.

4.3 Forventa effektar av omstillingsarbeidet og lokale tiltak

Ei oversikt frå planavdelinga viser at kommunen har nok regulerte areal og tomter til å dekke bustadbehovet i planperioden. Det som står att er å bygge ut areala i samsvar med planane. Her er det sort sett private aktørar som står bak. Nokre vil bygge ut, andre vil ikkje. Kommunen må vurdere å ta i bruk retten til å ekspropriere dersom areal ikkje vert bygde ut.

Frå 2013 til 2014 har talet på arbeidsplassar i Lærdal auka med 72, meir enn det endelege

målet for omstillingsperioden. Dette er svært gledeleg og fører til at me må vurdere å auke ambisjonane på dette området. Diverre har ikkje arbeidsplassveksten ført til auka busetting, der folketalet i same periode har gått ned med 28. Det tyder at mange av dei nye arbeidsplassane som er skapt er fylt opp av personar som er busett utanfor kommunen og pendlar inn til Lærdal.

Statistikken og programstatusvurderinga som er gjennomført av omstillingsarbeidet syner at den demografiske utviklinga må få større fokus i framhaldet.

4.4 Realisering av omstillingsplanen – eit scenario for utvikling

I økonomi- og handlingsplanane 2015-2018 og 2016-2019 har me gått ut frå omstillingsplanen sine måltal for tilflyttarar og utrekna kva aldersgrupper familiemedlemmane deira vil høyre til. Tilflyttingsmåla er auka noko i den nye versjonen av planen, slik at me vurderer behovet for nye stillingar i barnehagar å vere kring 1,6 årsverk, medan barne- og ungdomsskulen vil krevje kring 1,7 nye årsverk.

Vurderinga reknar ikkje med spesielle ressurskrevjande brukarar eller behov for spesialundervisning.

Innan helse har kommunen har tilstrekkeleg bemanning, slik at dagens fastlegar og helsesøster kan ta over dei nye pasientane.

Dersom me når vekstmåla, så påverkar det også rammetilskot og skatteinntekter. Det er vanskeleg å sette konkrete tal på dette. Ut frå den vanskelege økonomiske situasjonen kommunen må handtere i planperioden, ynskjer me ikkje å invitere til overforbruk ved å rekne med inntekter som ikkje endå er sikra. Gjennom tidlegare kommunestyrevedtak har me ein ambisiøs plan for sunn kommuneøkonomi (reduksjon gjeldsgrad, oppbygging av fond) som me for tida er langt frå å nå. Difor ser me det som den beste løysinga å «reservere» desse framtidige inntektene for avsettingar og eventuelle nye store prosjekt.

4.5 Konklusjonar og tilrådingar

Generelt sett er beredskapen for vekst god. Det er nok tomter som er regulerte til bustadformål, og kommunen har ein stor eigedomsmasse som kan leggjast til rette for ulike bruksformål. Det finst kultur- og idrettsarenaer med ledig kapasitet. Ut frå ei vellukka omstilling forventar me ein svak auke i behov for helsetenester, men ikkje for omsorgstenester (på kort sikt).

Arbeidet med å legge til rette for og utvikle ein tenleg bustadmarknad i Lærdal vert eit prioritert område i det vidare omstillingsarbeidet. Det er allereie i gang prosjekt som vil betre bustadsituasjonen. Utbyggingsprosjektet på Einemomarki er under realisering og Fretland Bygg sine planar for nye bustader i Mari-Jakobveg er eitt steg nærare realisering.

Det må vere ein heilskap i utviklingsarbeidet. Tilrettelegging for nye arbeidsplassar må fylgjast opp av tilsvarende satsing på bustadområdet. Det må bli eit betre samsvar mellom tilbodet av eigna bustader og ulike målgrupper sine behov og ynskje. Dette krev både kartlegging, målretta satsing og eit godt samarbeid mellom næringsapparat, kommune og private utbyggjarar.

Analysen viser at oppvekstsektoren kan fange opp veksten gjennom omstilling utan store endringar. Undervisningsarealet er på plass, og rekrutteringsbehovet er innanfor normale (løpande) bemanningskrav. Legekontoret kan ta imot nye pasientar utan tilleggsbemanning.

Marknadsføring av kommunen som attraktiv arbeidsplass: Det har vist seg i heile regionen at det er mogleg å rekruttere kompetente fagpersonar dersom jobbtilboda er gode. Det kan oppstå ein flaskehals i omsorgssektoren der det allereie i dag er vanskeleg å fylle alle ledige stillingar. Sidan kvinneandelen er høg i pleie og omsorg, er det viktig å samarbeide på tvers av bransjane for å tilby arbeidsplassar til ektefellen/partnaren.

Marknadsføring av kommunen som attraktiv bustad er ei oppgåve som ligg til LNU – i samband med omstillingsarbeidet (etablering av nye arbeidsplassar). Her er det prosjekt som omhandlar det direkte forholdet mellom administrasjon og næringsliv ("Næringsvenleg kommune"), men kommunen har også ei viktig rolle innanfor utforming og presentasjon av dei gode tilboda til innbyggjarane. Her vil det vere ei oppgåve å koordinere og skape eit oversiktleg bilete av dei mange ulike tiltaka som kan vere kommersielle, drifta av kommunen eller gjennomførde av lag og organisasjonar. Den reviderte omstillingsplanen fokuserer i endå sterkare grad på dette kravet.

5 Del 5: Økonomiplanen

Økonomiplanen bør komme som ein logisk konsekvens av dei vurderingar som er gjort i det føregåande. Hovudtrekka her er:

Ei realistisk vurdering av folketalsutviklinga (SSB sitt mellomalternativ) viser ein svak nedgang i folketal i planperioden. Bak dette ligg ein nedgang i tal born og unge, ei stabil utvikling i dei yrkesaktive aldersgruppene og ein monaleg auke i dei eldste aldersgruppene.

Ei vellukka omstilling kan motverke dette og vil gje ei positiv utvikling i tal innbyggjarar. Tal born og unge vil ligge på nivå med i dag, tal yrkesaktive aukar monaleg.

Nedgang i folketal betyr reduserte rammeoverføringar frå staten, ein auke i folketal gjev auka rammeoverføringar om inntektssystemet vert liggande fast. Inntektssystemet er under revidering, slik at det er knytt uvisse til dette.

Inntektene vert reduserte i høve dagens nivå. Dei nyaste tala er på 6 mill. kroner årleg. Inntektene frå konsesjonskrafta vert ut frå dei siste prognosane halverte i planperioden.

Inntekter frå Okken kraft ser ut til å vere innafor det som har vore lagt inn i tidlegare økonomiplan. Samstundes er det slik at selskapet ønsker å legge seg opp kapital til å handtere framtidige investeringar utan store låneopptak. Dette står i motsetnad til kommunen sitt behov for å hente ut utbyte for å betale ned gjeld.

Samla sett må kommunen redusere driftsnivå et med ca. 20 mill. kroner årleg i løpet av planperioden. Styringsgruppa for sunn kommuneøkonomi har sett i gang arbeidet med innsparingar som gjeld alle ansvarsområde i den kommunale administrasjonen. Noko av innsparingane kan oppnåast gjennom investeringar, men i tillegg er det naudsynt med reine driftstiltak som nedbemanning.

Det er 8 arbeidsgrupper som jobbar for å nå innsparingsmålet. Framlegga frå gruppene skal vere klare hausten 2016 for handsaming i kommunestyret.

5.1 Overordna føringar for økonomiplanen

Rammene for drifta er basert på eit nøkternt scenario utan omsyn til verknader av omstillingsarbeidet. Dette får komme som ein bonus om og når det kjem.

Kommunen står føre svært store utfordringar for å få eit budsjett i balanse for 2017 og løyse dei samla økonomiske utfordringane fram til 2020.

Me har sett oss som mål at driftsnivået skal leggst slik at det ikkje vert påverka av svingande inntekter. Produksjon av tenester bør difor basere seg på rammetilskot og skattar utanom eigedomsskatten. Andre inntekter må komme som ein bonus og nyttast til utviklingstiltak og investeringar. For å nå dette målet må driftsbudsjettet reduserast med rundt rekna 20 mill. kroner.

Det er framlegg om kostnadsreduserande tiltak gjennom store grep innafor pleie og omsorg og oppvekst. Det er difor lagt inn slike tiltak:

- Pleie og omsorg kr 8 mill. gjennom investering i omsorgsbustader med heildøgns tilsyn med halvårsverknad frå 2017, heilårsverknad etterfølgjande år
- Oppvekst 4 mill. i strukturtiltak med halvårsverknad i 2017, heilårsverknad etterfølgjande år

Ut over dette er det lagt inn kostnadsreduserande tiltak med gradvis opptrapping mot slutten av planperioden slik:

- Administrasjon kr 1,5 mill.
- Helse kr 2 mill.
- Tekniske tenester kr 2 mill.

Det resterande vert henta andre stader i organisasjonen.

Innføring av eigedomsskatt tek tid og kan tidlegast slå inn frå 2017. Det er ikkje lagt inn i planen, men kan ligge som eit verkemiddel som kan takast i bruk for å møte ytterlegare inntektskutt i planperioden. Verknaden fyrste året er avgrensa til 2 promille av skattegrunnlaget.

Budsjetta er såpass stramme at kutt i det alt vesentlege berre kan gjerast gjennom reduksjonar i tal tilsette. Oppseiingsprosessar må følgje spelereglane i lovverket og dei prosedyrar som er forhandla fram mellom partane. Kompetanse er fyrste kriterium for utveljing. Dette gjeld både formell- og realkompetanse. Ansiennitet slår inn som neste kriterium.

Det er ikkje muleg å gjennomføre kommunestyret sitt vedtak om å sette av særskilde midlar til distriktsandel ved ras, flaum eller anna naturskade fullt ut i planperioden. Det er sett av midlar til distriktsandelen for flaumsikring av Lærdalsøyri i slutten av planperioden.

Organisasjonen må gjennom nokre svært krevjande prosessar for å nå måla. Over tid har me hatt ei god utvikling. Me har fått god styring på økonomien, det er sett i verk leiar- og organisasjonsutvikling, det er rydda betydeleg i ansvar og oppgåver, rutinar er forbetra og sjukefråværet har gått sakte med sikkert ned. Desse prosessane må halde fram, og det er lagt inn midlar til dette i heile planperioden.

Lønnspolitikken er nedfelt i lønnspolitisk handlingsplan. Føringane er at me skal vere konkurransedyktige på løn i høve nabokommunar. Me har som mål å komme dit i løpet av 2017. For framtida vil det bli auka konkurranse om arbeidskrafta på tvers av kommunar. Særleg vil dette gjelde innafor helse og omsorgssektoren. Dei verkemiddel me har for å halde på, utvikle og rekruttere personale er lønn, utviklings- og opplæringstiltak. I den stoda me er no, er det desto viktigare å halde fast ved den lønnspolitiske strategien og ta utviklingsarbeidet vidare frå leiarane ned i organisasjonen. Gjer me ikkje det, taper me i konkurransen om arbeidskrafta, misser framdrifta i dei positive utviklingsprosessane som er sett i gang og får auka fare for å miste viktig kompetanse. Ei vidareføring er ein grunnføresetnad for å nå dei økonomiske måla me har sett oss.

Det er gjort vedtak om å forsere bustadbygginga på kommunale tomter. Dette primært for å møte auka behov knytt til flyktningar og personar med særskilde behov. Bustadbygging vert også prioritert i Omstillingsprogrammet. Gjennom vedtak i kommunestyret er det lagt til rette for at desse satsingane kan samordnast og at det vert sett av ressursar til å drive det framover

så raskt som muleg. Mottak av flyktningar kan då skje i takt med det som er skissert i planen. Det er sett av naudsynt midlar til bustadbygging i planen.

Investeringar vert avgrensa til dei som har starta i 2015, naudsynte investeringar på sjølvkostområdet og investeringar som gjer driftsmessige innsparingar. Nokre tiltak ut over dette er også naudsynte, men vert avgrensa til eit minimum. Investeringsnivået ligg likevel urovekkande høgt. Dette skuldast eit oppdemma behov innafor sjølvkostområdet og behov for å samkøyre investeringar i vassverk og avløp. Det vil bli nytta felles grøfter for nedlegging av røyrer. Det er difor rasjonelt å samkøyre prosjekta og ta mest muleg samstundes.

Tabellen som er lagt inn er basert på dei siste opplysningane me har får statsbudsjettet som vart lagt fram i oktober.

Det er ønskeleg for effektivisering av drifta å leggje dei minste investeringane (inkl. forstudiar og forprosjekt) inn under ein felles budsjettpost «mindre investeringar». Slik får kommunalsjefen handlingsrom til å plassere midlane etter akutt behov, utan å måtte gå gjennom ein politisk prosess.

Det er lagt til grunn at me klarer å spare inn dei 20 mill. i tråd med det vedtekne innsparingsprogrammet. Det er ein svært ambisiøs plan.

Med dei tal som ligg føre viser drifta ein meirforbruk på 2 mill. kroner i 2017. Det er nytta 2 mill. frå disposisjonsfondet i 2017 for å få drifta til å gå i balanse. Dette er ikkje ønskeleg.

Dei planlagde investeringane vil gje oss positive verknader på driftsbudsjettet, men dette beløpet er ikkje nok til å dekke alle naudsynte innsparingar. Dei resterande innsparingar må komme som eit resultat av arbeidet med sunn kommuneøkonomi. Dette inkluderer å erstatte bruk av midlar frå disposisjonsfondet i 2017.

Økonomiplan 2017 - 2020					
DRIFTSOVERSIKT					
Åra 2017 - 2020 har "faste priser på 2016-nivå"					
(dvs ikke korrigert for løns- og prisvekst)					
	Budsjett 2016	2017	2018	2019	2020
Skatt på inntekt og formue	69 523 000	68 586 000	68 586 000	68 586 000	68 586 000
Rammetilskot	64 323 000	65 602 222	65 536 000	65 510 000	65 487 000
Eigedomsskatt - verker og bruk	16 025 500	15 000 000	14 000 000	14 000 000	14 000 000
Rentekompensasjon eldreomsorg / tilskot	700 000	700 000	900 000	900 000	900 000
Rentekompensasjon skole / tilskot	400 000	400 000	400 000	400 000	400 000
Konsesjonsavgift (inntekt)	6 600 000	6 600 000	6 600 000	6 600 000	6 600 000
Konsesjonskraft netto	9 287 500	4 675 900	4 094 800	4 196 800	4 324 300
SUM FRIE INNTEKTER	166 859 000	161 564 122	160 116 800	160 192 800	160 297 300
Renteinntekter	400 000	400 000	400 000	400 000	400 000
Utbytte Lærdal Energi	1 200 000	800 000	800 000	800 000	800 000
Utbytte - sal av kraft - Okken Kraft KF	4 000 000	4 000 000	4 000 000	5 000 000	5 000 000
Renteutgifter lån	-3 700 000	-4 500 000	-5 000 000	-5 100 000	-5 200 000
Netto renteutgifter/-inntekter	1 900 000	700 000	200 000	1 100 000	1 000 000
Mottatte avdrag på lån	170 000	170 000	170 000	170 000	170 000
Avdragsutgifter lån	-9 600 000	-10 000 000	-12 000 000	-13 000 000	-13 000 000
Netto avdragsutgifter	-9 430 000	-9 830 000	-11 830 000	-12 830 000	-12 830 000
NETTO RENTE- OG AVDRAGSUTGIFTER	-7 530 000	-9 130 000	-11 630 000	-11 730 000	-11 830 000
TIL FORDELING	159 329 000	152 434 122	148 486 800	148 462 800	148 467 300
Til driftsrammer:					
Ansvar 100 Folkevalde	2 260 600	2 431 400	2 431 400	2 431 400	2 431 400
Ansvar 110 Rådmannsfunksjonene	11 300 000	11 203 000	10 626 000	10 503 000	10 503 000
Ansvar 111 Kyrkja og andre trussamfunn	2 790 000	2 560 000	2 560 000	2 560 000	2 560 000
Ansvar 112 Hovudstillitsvalt, kontrollutval m.m	720 000	930 000	730 000	930 000	730 000
Ansvar 129 Oppvekst LÆRDAL	40 045 000	38 508 800	36 508 800	36 508 800	36 508 800
Ansvar 130 Doktorheimen Aktivitessenter	5 343 000	4 903 700	4 903 700	4 903 700	4 903 700
Ansvar 131 Helse	9 023 000	8 747 300	8 347 300	8 047 300	8 047 300
Ansvar 132 Sosiale tenester (NAV)	3 610 000	3 576 800	3 476 800	3 376 800	3 376 800
Ansvar 133 Pleie og omsorg	50 270 000	47 193 800	43 193 800	43 193 800	43 193 800
Ansvar 134 Barnevern	5 000 000	5 029 700	5 029 700	5 029 700	5 029 700
Ansvar 151 Kultur og formidling	4 064 000	4 124 800	4 124 800	4 124 800	4 124 800
Ansvar 162 Teknisk drift	15 000 000	14 709 700	14 209 700	13 709 700	13 709 700
Ansvar 163 Sjølvkost vatn og avløp	-	-	-	-	-
Avsetning til lønsreguleringsfond	2 000 000	1 600 000	2 000 000	2 000 000	2 000 000
Sum fordelt til driftsrammer	151 425 600	145 519 000	138 142 000	137 319 000	137 119 000
Disposisjoner:					
Avsetning til disposisjonsfond	-	-	-974 800	-1 773 800	-1 978 300
Avsetning til disposisjonsfond, Okken Kraft KF(vedlikehald)	-	-	-	-	-
Avsetning til næringsfond (konsesjonsavgift)	-6 600 000	-6 600 000	-6 600 000	-6 600 000	-6 600 000
Avsetning til næringsfond (mottekne avdrag)	-170 000	-170 000	-170 000	-170 000	-170 000
Avsetning til næringsfond (mottekne renter)	-350 000	-350 000	-350 000	-350 000	-350 000
Avsetning til auka pensjonskostnader	-500 000	-500 000	-500 000	-500 000	-500 000
Avsetning til ressurskrevande brukarar	-500 000	-500 000	-1 000 000	-1 000 000	-1 000 000
Avsetning til vedlikehaldsfond	-	-	-500 000	-500 000	-500 000
Avsetning til prosjekt organisasjonsutvikling	-250 000	-250 000	-250 000	-250 000	-250 000
Bruk av disposisjonsfondet	466 600	1 454 878	-	-	-
Overføring investeringsbudsjett	-	-	-	-	-
Netto disposisjoner	-7 903 400	-6 915 122	-10 344 800	-11 143 800	-11 348 300
Balance	-	-	-	-	-

Investeringsplan 2017- 2020:

	2016	2017	2018	2019	2020	Sum perioden
						2017-2020
ÅLA Datasenter investeringar	435 000	435 000	435 000	435 000	-	1 305 000
Lokal IKT-plattform Lærdal	350 000	350 000	350 000	350 000	-	1 050 000
Flaumsikring Lærdalsøyri - Lærdal sin del	500 000	2 000 000	2 000 000	30 000 000	28 250 000	62 250 000
Ny telefoniløysing	950 000					-
IKT - Oppvekst	400 000	400 000	400 000	400 000	400 000	1 600 000
Doktorheimen	1 000 000					
Utleigebustader NAV	8 000 000	8 000 000	8 000 000	8 000 000		24 000 000
Brannsikring Gamle Lærdalsøyri	800 000	500 000				500 000
Omsorgsbustader - ombygging aldersheimen	16 305 000	30 000 000	2 610 000			32 610 000
Kjøle- og fryseromsanlegg på LAS	2 500 000					-
Aggregat LAS	750 000					-
Oppgradering av kommunale bruer		2 250 000	2 250 000	2 250 000		6 750 000
Lager (lager/personalfunksjonar) Bergo Halvdel	1 300 000	325 000				325 000
Kjøp av bustad Håbakken	1 600 000					-
Trafikktryggleik	150 000	150 000	100 000			250 000
SD-anlegg	300 000	300 000	300 000			600 000
Næringsområde Håbakken	5 000 000	10 000 000	10 000 000	10 000 000		30 000 000
Skumbil brann	500 000					-
Totalt andre investeringar	40 840 000	54 710 000	26 445 000	51 435 000	28 650 000	161 240 000
						-
Aksjar:						-
Eigenkapitalinnskott KLP	400 000	400 000	400 000	400 000	400 000	1 600 000
Totalt aksjar	400 000	400 000	400 000	400 000	400 000	1 600 000
						-
Sjølvkostområde:						-
Hovudplan avløp	7 200 000	3 600 000	3 800 000	4 400 000		11 800 000
Lager (lager/personalfunksjonar) Bergo Halvdel	1 300 000	325 000				325 000
Hovudplan vassforsyning	10 000 000	18 000 000	7 250 000	1 000 000		26 250 000
Totalt sjølvkost	18 500 000	21 925 000	11 050 000	5 400 000	-	38 375 000
						-
Totalt Investeringa	59 740 000	77 035 000	37 895 000	57 235 000	29 050 000	201 215 000
						-
Finansiering						-
Tilskot SD-anlegg	48 000	48 000	48 000			96 000
Tilskot Flaumsikring		-	-	15 000 000	15 000 000	30 000 000
Tilskot husbanken omsorgsbustadar	2 560 000	8 000 000	3 888 000			11 888 000
Tilskot husbanken NAV utleigebustadar	2 560 000	2 560 000	2 560 000	2 560 000		7 680 000
Mvakomp	8 168 000	10 942 000	5 289 000	10 287 000	5 730 000	32 248 000
Skjønnsmiddlar etter brann	1 300 000					-
Trafikk tryggleik	150 000	80 000				80 000
Sal av bygg/eigedomar	5 600 000	7 000 000	10 000 000	10 000 000		27 000 000
Bruk av lån	20 854 000	26 480 000	5 060 000	13 988 000	8 320 000	53 848 000
Bruk av lån sjølvkost	18 500 000	21 925 000	11 050 000	5 400 000		38 375 000
						-
Totalt finansiering	59 740 000	77 035 000	37 895 000	57 235 000	29 050 000	201 215 000
Balanse	-	-	-	-	-	-

Investeringar på Håbakken skal finansierast gjennom lån, men der renteutgifter vert dekkja av næringsfondet og sal av tomter dekkar avdrag.

I oversikta over prioriterte investeringar (Vedlegg 1) er dei planlagde inntektene frå sal av bygg og eigedomar ikkje fordelt på dei einskilde prosjekta.

6 Politisk behandling

6.1 Kort samandrag

Det er laga framlegg til økonomi og handlingsplan for perioden 2017-2020. Planen oppsummerer dei viktigaste utfordringane til kommunen og skisserer ei retning og eit innhald i ei vidare utvikling.

6.2 Rådmannen si tilråding:

Kommunestyret vedtek økonomiplan 2016-2019 i medhald av kommunelova §44, i samsvar med:

1. Driftsoversikt økonomiplan 2017-2020
2. Investeringsoversikt økonomiplan 2017-2020
3. Samla økonomiplan slik han går fram av vedlagde dokument

Tidlegare kommunestyrevedtak om 25% dekningsgrad av plassar i sjukeheim for personar over 80 år vert oppheva. Ny dekningsgrad vert sett til nasjonalt gjennomsnitt - for tida 18 %.

Midlar knytt til integrering av og tenester til flyktningar vert samla under eitt ansvar.

6.3 02.06.2016 Formannskapet

Tilleggsframlegg frå Formannskapet:

Rådmann får i oppdrag å fremje ei sak der forvaltning og drift av kommunale bygg vert skilt ut som eit eige ansvar. Det som vert definert som kommunale formålsbygg, skal haldast utanfor.

Røysting:

Tilrådinga frå rådmannen med tilleggsframlegg vart samrøystes vedteke.

6.3.1 FS-098/16 Vedtak:

Kommunestyret vedtek økonomiplan 2016-2019 i medhald av kommunelova §44, i samsvar med:

1. Driftsoversikt økonomiplan 2017-2020
2. Investeringsoversikt økonomiplan 2017-2020
3. Samla økonomiplan slik han går fram av vedlagde dokument

Tidlegare kommunestyrevedtak om 25% dekningsgrad av plassar i sjukeheim for personar over 80 år vert oppheva. Ny dekningsgrad vert sett til nasjonalt gjennomsnitt - for tida 18 %. Midlar knytt til integrering av og tenester til flyktningar vert samla under eitt ansvar.

Rådmann får i oppdrag å fremje ei sak der forvaltning og drift av kommunale bygg vert skilt ut som eit eige ansvar. Det som vert definert som kommunale formålsbygg, skal haldast utanfor.

6.4 23.06.2016 Kommunestyret

6.4.1 Tilleggsforslag frå frå Gro Starheimsæter (SP):

Tillegg til Formannskapet si tilråding :Ramma til kultur og formidling vert auka med 73.000 kr øyremerkt auke i stilling dagleg leiar av frivilligsentralen til 100%. Dette vert finansiert gjennom bruk av disposisjonsfondet.

Røysting:

Tilrådinga frå Formannskapet med tilleggsforslag vart samrøystes vedteke.

6.4.2 KS-044/16 Vedtak:

Kommunestyret vedtek økonomiplan 2016-2019 i medhald av kommunelova §44, i samsvar med:

1. Driftsoversikt økonomiplan 2017-2020
2. Investeringsoversikt økonomiplan 2017-2020
3. Samla økonomiplan slik han går fram av vedlagde dokument

Tidlegare kommunestyrevedtak om 25% dekningsgrad av plassar i sjukeheim for personar over 80 år vert oppheva. Ny dekningsgrad vert sett til nasjonalt gjennomsnitt - for tida 18 %.

Midlar knytt til integrering av og tenester til flyktningar vert samla under eitt ansvar.

Rådmann får i oppdrag å fremje ei sak der forvaltning og drift av kommunale bygg vert skilt ut som eit eige ansvar. Det som vert definert som kommunale formålsbygg, skal haldast utanfor.

Ramma til kultur og formidling vert auka med 73.000 kr øyremerkt auke i stilling dagleg leiar av frivilligsentralen til 100%. Dette vert finansiert gjennom bruk av disposisjonsfondet.

Økonomiplan 2017 - 2020					
DRIFTSOVERSIKT					
Åra 2017 - 2020 har "faste prisar på 2016-nivå"					
(dvs ikkje korrigert for løns- og prisvekst)	Budsjett 2016	2017	2018	2019	2020
Skatt på inntekt og formue	69 523 000	68 586 000	68 586 000	68 586 000	68 586 000
Rammetilskot	64 323 000	65 602 222	65 536 000	65 510 000	65 487 000
Eigedomsskatt - verker og bruk	16 025 500	15 000 000	14 000 000	14 000 000	14 000 000
Rentekompensasjon eldreomsorg / tilskot	700 000	700 000	900 000	900 000	900 000
Rentekompensasjon skole / tilskot	400 000	400 000	400 000	400 000	400 000
Konsesjonsavgift (inntekt)	6 600 000	6 600 000	6 600 000	6 600 000	6 600 000
Konsesjonskraft netto	9 287 500	4 675 900	4 094 800	4 196 800	4 324 300
SUM FRIE INNTEKTER	166 859 000	161 564 122	160 116 800	160 192 800	160 297 300
Renteinntekter	400 000	400 000	400 000	400 000	400 000
Utbytte Lærdal Energi	1 200 000	800 000	800 000	800 000	800 000
Utbytte - sal av kraft - Okken Kraft KF	4 000 000	4 000 000	4 000 000	5 000 000	5 000 000
Renteutgifter lån	-3 700 000	-4 500 000	-5 000 000	-5 100 000	-5 200 000
Netto renteutgifter/-inntekter	1 900 000	700 000	200 000	1 100 000	1 000 000
Mottatte avdrag på lån	170 000	170 000	170 000	170 000	170 000
Avdragsutgifter lån	-9 600 000	-10 000 000	-12 000 000	-13 000 000	-13 000 000
Netto avdragsutgifter	-9 430 000	-9 830 000	-11 830 000	-12 830 000	-12 830 000
NETTO RENTE- OG AVDRAGSUTGIFTER	-7 530 000	-9 130 000	-11 630 000	-11 730 000	-11 830 000
TIL FORDELING	159 329 000	152 434 122	148 486 800	148 462 800	148 467 300
Til driftsrammer:					
Ansvar 100 Folkevalde	2 260 600	2 431 400	2 431 400	2 431 400	2 431 400
Ansvar 110 Rådmannsfunksjonene	11 300 000	11 203 000	10 626 000	10 503 000	10 503 000
Ansvar 111 Kyrkja og andre trussamfunn	2 790 000	2 560 000	2 560 000	2 560 000	2 560 000
Ansvar 112 Hovudstiltillsvalt, kontrollutval m.m	720 000	930 000	730 000	930 000	730 000
Ansvar 129 Oppvekst LÆRDAL	40 045 000	38 508 800	36 508 800	36 508 800	36 508 800
Ansvar 130 Doktorheimen Aktivitessenter	5 343 000	4 903 700	4 903 700	4 903 700	4 903 700
Ansvar 131 Helse	9 023 000	8 747 300	8 347 300	8 047 300	8 047 300
Ansvar 132 Sosiale tenester (NAV)	3 610 000	3 576 800	3 476 800	3 376 800	3 376 800
Ansvar 133 Pleie og omsorg	50 270 000	47 193 800	43 193 800	43 193 800	43 193 800
Ansvar 134 Barnevern	5 000 000	5 029 700	5 029 700	5 029 700	5 029 700
Ansvar 151 Kultur og formidling	4 064 000	4 124 800	4 124 800	4 124 800	4 124 800
Ansvar 162 Teknisk drift	15 000 000	14 709 700	14 209 700	13 709 700	13 709 700
Ansvar 163 Sjølvkost vatn og avløp	-	-	-	-	-
Avsetning til lønsreguleringsfond	2 000 000	1 600 000	2 000 000	2 000 000	2 000 000
Sum fordelt til driftsrammer	151 425 600	145 519 000	138 142 000	137 319 000	137 119 000
Disposisjoner:					
Avsetning til disposisjonsfond	-	-	-974 800	-1 773 800	-1 978 300
Avsetning til disposisjonsfond, Okken Kraft KF(vedlikehald)	-	-	-	-	-
Avsetning til næringsfond (konsesjonsavgift)	-6 600 000	-6 600 000	-6 600 000	-6 600 000	-6 600 000
Avsetning til næringsfond (mottekne avdrag)	-170 000	-170 000	-170 000	-170 000	-170 000
Avsetning til næringsfond (mottekne renter)	-350 000	-350 000	-350 000	-350 000	-350 000
Avsetning til auka pensjonskostnader	-500 000	-500 000	-500 000	-500 000	-500 000
Avsetning til ressurskrevande brukarar	-500 000	-500 000	-1 000 000	-1 000 000	-1 000 000
Avsetning til vedlikehaldsfond	-	-	-500 000	-500 000	-500 000
Avsetning til prosjekt organisasjonsutvikling	-250 000	-250 000	-250 000	-250 000	-250 000
Bruk av disposisjonsfondet	466 600	1 454 878	-	-	-
Overføring investeringsbudsjett	-	-	-	-	-
Netto disposisjoner	-7 903 400	-6 915 122	-10 344 800	-11 143 800	-11 348 300
Balanse	-	-	-	-	-

Investeringar 2017-2020

	2016	2017	2018	2019	2020	Sum perioden 2017-2020
ÅLA Datasenter investeringar	435 000	435 000	435 000	435 000	-	1 305 000
Lokal IKT-plattform Lærdal	350 000	350 000	350 000	350 000	-	1 050 000
Flaumsikring Lærdalsøyri - Lærdal sin del	500 000	2 000 000	2 000 000	30 000 000	28 250 000	62 250 000
Ny telefoniløysing	950 000					-
IKT - Oppvekst	400 000	400 000	400 000	400 000	400 000	1 600 000
Doktorheimen	1 000 000					
Utleigebustader NAV	8 000 000	8 000 000	8 000 000	8 000 000		24 000 000
Brannsikring Gamle Lærdalsøyri	800 000	500 000				500 000
Omsorgsbustader - ombygging aldersheimen	16 305 000	30 000 000	2 610 000			32 610 000
Kjøle- og fryseromsanlegg på LAS	2 500 000					-
Aggregat LAS	750 000					-
Oppgradering av kommunale bruer		2 250 000	2 250 000	2 250 000		6 750 000
Lager (lager/personalfunksjonar) Bergo Halvdel	1 300 000	325 000				325 000
Kjøp av bustad Håbakken	1 600 000					-
Trafikktryggleik	150 000	150 000	100 000			250 000
SD-anlegg	300 000	300 000	300 000			600 000
Næringsområde Håbakken	5 000 000	10 000 000	10 000 000	10 000 000		30 000 000
Skumbil brann	500 000					-
Totalt andre investeringar	40 840 000	54 710 000	26 445 000	51 435 000	28 650 000	161 240 000
						-
Aksjar:						-
Eigenkapitalinnskot KLP	400 000	400 000	400 000	400 000	400 000	1 600 000
Totalt aksjar	400 000	400 000	400 000	400 000	400 000	1 600 000
						-
Sjølvcostområde:						-
Hovudplan avløp	7 200 000	3 600 000	3 800 000	4 400 000		11 800 000
Lager (lager/personalfunksjonar) Bergo Halvdel	1 300 000	325 000				325 000
Hovudplan vassforsyning	10 000 000	18 000 000	7 250 000	1 000 000		26 250 000
Totalt sjølvkost	18 500 000	21 925 000	11 050 000	5 400 000	-	38 375 000
						-
Totalt Investeringa	59 740 000	77 035 000	37 895 000	57 235 000	29 050 000	201 215 000
						-
Finansiering						-
Tilskot SD-anlegg	48 000	48 000	48 000			96 000
Tilskot Flaumsikring		-	-	15 000 000	15 000 000	30 000 000
Tilskot husbanken omsorgsbustadar	2 560 000	8 000 000	3 888 000			11 888 000
Tilskot husbanken NAV utleigebustadar	2 560 000	2 560 000	2 560 000	2 560 000		7 680 000
Mvakomp	8 168 000	10 942 000	5 289 000	10 287 000	5 730 000	32 248 000
Skjønnsmiddlar etter brann	1 300 000					-
Trafikk tryggleik	150 000	80 000				80 000
Sal av bygg/eigedomar	5 600 000	7 000 000	10 000 000	10 000 000		27 000 000
Bruk av lån	20 854 000	26 480 000	5 060 000	13 988 000	8 320 000	53 848 000
Bruk av lån sjølvkost	18 500 000	21 925 000	11 050 000	5 400 000		38 375 000
						-
Totalt finansiering	59 740 000	77 035 000	37 895 000	57 235 000	29 050 000	201 215 000
Balance	-	-	-	-	-	-